

Rechtspraak in Nederland
2004

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Inlichtingen

Tel. 0900 0227 (€ 0,50 per minuut)
Fax: (070) 337 59 94
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2006.
Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik is toegestaan.
Bronvermelding is verplicht.

Deze aflevering is alleen elektronisch beschikbaar.
ISBN 10: 90-357-1678-7
ISBN 13: 978-90-357-1678-0

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2003–2004	= 2003 tot en met 2004
2003/2004	= het gemiddelde over de jaren 2003 tot en met 2004
2003/'04	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enzovoort, beginnend in 2003 en eindigend in 2004
1993/'94–2003/'04	= boekjaar enz., 1993/'94 tot en met 2003/'04

In geval van afronding kan het voorkomen, dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Inhoud

Inleiding	7
Samenvatting en kerncijfers	9
1. Organisatie van de rechtspraak	13
1.1 Het recht	13
1.2 Bemiddeling of de rechter	13
1.3 Rechterlijke organisatie	14
1.3.1 Rechtbank, sector kanton	15
1.3.2 Rechtbank	16
1.3.3 Gerechtshof	17
1.3.4 Hoge Raad	17
1.3.5 Raad voor de rechtspraak	17
2. Burgerlijke rechtspraak	21
2.1 Algemeen	21
2.2 Procedure	22
2.2.1 Dagvaardingsprocedure	22
2.2.2 Verzoekschriftprocedure	23
2.2.3 Uitspraak	25
2.3 Rechtbank	25
2.3.1 Rechtbank, sector kanton	25
2.3.2 Rechtbank, sector civiel	26
2.4 Gerechtshof	30
2.5 Hoge Raad	31
3. Bestuursrechtspraak	33
3.1 Algemeen	33
3.2 Procedure bij de bestuursrechter	34
3.2.1 Rechtbank, sector bestuursrecht	35
3.2.2 Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State	39
3.2.3 Centrale Raad van Beroep	39
3.2.4 College van Beroep voor het Bedrijfsleven	43
3.3 Procedure bij de belastingrechter	44
3.3.1 Belastingkamers van het gerechtshof	44
3.3.2 Belastingkamer van de Hoge Raad	45
3.4 Enkele bijzondere procedures	46

4. Strafrechtspraak	49
4.1 Algemeen	49
4.1.1 Van delict tot strafzaak	49
4.1.2 Personen en functionarissen	49
4.1.3 Procedure	50
4.1.4 Geregistreeerde criminaliteit (politie en Koninklijke Marechaussee)	52
4.1.5 Wet Mulder en Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB)	53
4.2 Kantonstrafzaken	54
4.2.1 Inschrijvingen kantonstrafzaken bij het openbaar ministerie	55
4.2.2 Afdoeningen kantonstrafzaken door het openbaar ministerie	55
4.2.3 Afdoeningen kantonstrafzaken door de rechtbank (sector kanton)	58
4.3 Rechtbankstrafzaken	59
4.3.1 Inschrijvingen rechtbankstrafzaken bij het openbaar ministerie	60
4.3.2 Afdoeningen rechtbankstrafzaken door het openbaar ministerie	60
4.3.3 Afdoeningen rechtbankstrafzaken door de rechtbank (sector straf)	62
4.4 Hoger beroep en cassatie	66
4.5 Enkele bijzondere procedures	68
5. Financiën en personeel	71
5.1 Uitgaven en inkomsten	71
5.2 Samenstelling van de uitgaven	74
5.3 Personeel	75
Begrippenlijst	79
Bronbeschrijving	91
Aan de publicatie Rechtspraak in Nederland 2004 werkten mee	93

Inleiding

Rechtspraak

Informatie over rechtsbescherming en veiligheid in het algemeen en rechtspraak in het bijzonder is van belang voor de maatschappij. De rechtspraak in Nederland is een onderwerp dat vrijwel altijd in de belangstelling staat. Doelgroep voor de informatie zijn het onderwijs, de beroepsgroepen op het gebied van juridische organisatie en dienstverlening in brede zin, evenals bestuur, beleid en wetenschap.

Begin 2000 heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek voor het eerst een grote hoeveelheid statistische gegevens van de meest belangrijke vormen van rechtspraak in één publicatie, *Rechtspraak in Nederland*, samengebracht. Deze editie is de vijfde in deze reeks en verstrekt nieuwe informatie tot en met het verslagjaar 2004.

Na een algemene inleiding over de organisatie van de rechtspraak en de laatste stand van zaken (hoofdstuk 1) zijn achtereenvolgens de burgerlijke rechtspraak (hoofdstuk 2), de bestuursrechtspraak (hoofdstuk 3) en de strafrechtspraak (hoofdstuk 4) beschreven. Dit boek behandelt de uitkomsten van de ingeschreven en de afgedane zaken bij de meeste algemene en een aantal bijzondere rechtsprekende colleges. Het laatste hoofdstuk 5 besteedt aandacht aan de financiële en personele aangelegenheden inzake rechtspraak. Verder zijn een begrippenlijst, bronbeschrijving en auteursinformatie opgenomen.

Cijfers over rechtspraak

De basisgegevens voor de cijfers in de afzonderlijke hoofdstukken verzamelt het CBS, soms direct soms indirect, periodiek bij de griffies en de parketten van de rechtbanken, de gerechtshoven en de Hoge Raad. Ook van veel bijzondere colleges zijn gegevens ontvangen of aan reeds gepubliceerde informatie ontleend. De cijfers tapt het CBS voor een deel elektronisch af uit gecentraliseerde administraties. De gegevens voor het hoofdstuk over het personeel en de financiering van de rechtspraak zijn aangeleverd vanuit de Raad voor de rechtspraak.

Het vervolg van dit boek geeft cijfermatig inzicht in de rechtspraak in Nederland op de drie traditionele hoofdterreinen van het recht. Het biedt een overzicht van de zaken die jaarlijks bij de griffies van de diverse rechtscolleges (en voor het strafrecht bij het parket van het openbaar ministerie) worden aangeboden en over personeel en financiën in het kader van de rechtspraak.

Deze publicatie behandelt in beginsel de hoofdlijnen van de rechtspraak in Nederland. Specifieke terreinen in de marge van de rechtspraak (zoals militair strafrecht) zullen niet of slechts zijdelings ter sprake komen. De cijfers in deze

editie bestrijken in principe de periode 1995-2004 (exclusief 1996, 1997, 1998 en 1999). De verslagjaren 1985, 1990, 1996, 1997, 1998 en 1999 zijn opgenomen in eerdere edities van deze publicatie *Rechtspraak in Nederland*.

Meer informatie...

Aanvullende informatie (meer details, andere periodes) is, indien beschikbaar, op aanvraag te verkrijgen of te raadplegen in papieren of elektronische publicaties van het CBS. Inlichtingen hierover kunt u krijgen bij de eerstelijns informatiedesk van het CBS (e-mail infoservice@cbs.nl of telefoon 0900 0227 / € 0,50 per minuut).

Op de CBS website (<http://www.cbs.nl>) zijn statistische gegevens te vinden, onder andere over het thema Rechtsbescherming en veiligheid, waaronder de rechtspraak en verwante onderwerpen, in de gratis te raadplegen online databank *StatLine*. Een handleiding voor het raadplegen van StatLine en het gebruik van de data van het thema Rechtsbescherming en veiligheid (hoofdgroep: Mens en maatschappij) staat op de CBS-internetsite. De bijgaande link geeft direct toegang tot de StatLine-themakoepel met links naar de diverse thema's in StatLine: <http://statline.cbs.nl>. Hier is ook een uitleg te vinden over het zoeken van informatie op StatLine.

De CBS-bibliotheken in Voorburg en Heerlen en de grote algemene bibliotheken beschikken over alle CBS-publicaties.

Samenvatting en kerncijfers

Algemeen

Nederland telt 19 rechtbanken, vijf gerechtshoven en een Hoge Raad. Daarnaast zijn er diverse bijzondere (bestuursrechtelijke) colleges zoals de Centrale Raad van Beroep, het College van Beroep voor het Bedrijfsleven en de Raad van State. De cijferreeksen in dit boek over de rechtspraak in Nederland beslaan in beginsel de periode van verslagjaar 1995 tot en met het laatst beschikbare jaar, 2004. De omvangrijke organisatorische verandering van de rechterlijke macht in Nederland per 1 januari 2002 is in de gegevens terug te vinden. In deze publicatie is aangesloten bij de meest actuele indeling van de diverse onderdelen van de rechterlijke organisatie.

Burgerlijk recht

Bij de rechters van de sector kanton van de rechtbanken zijn in 2004 678 duizend civiele zaken ingediend. In datzelfde jaar zijn bij de sector civiel ruim 200 duizend zaken ingeschreven. Bij beide sectoren gaat het om zowel dagvaardingsprocedures als verzoekschriftprocedures. Het aantal afdoeningen bij de sector kanton bedroeg in totaal ruim 588 duizend zaken (eindvonnissen en eindbeschikkingen). Bij de sector civiel zijn bijna 170 duizend zaken afgedaan.

Betaalde arbeid is voor werknemers een belangrijke methode van inkomstenverwerving. Voor het (voortijdig) beëindigen van een arbeidsovereenkomst ('ontslag') tussen de werknemer en de werkgever is soms rechterlijke tussenkomst nodig, naast de ontslagregelingen bij het Centrale organisatie Werk en Inkomen (CWI). In 2004 zijn bij de kantonrechter 72 duizend ontbindingsverzoeken ingediend. In hetzelfde jaar heeft de kantonrechter ruim 68 duizend beschikkingen op ontbindingsverzoeken afgegeven.

Bestuursrecht

De diverse bestuursrechtelijke colleges hebben in 2004 in bijna 66 duizend zaken een uitspraak gedaan. De meeste uitspraken zijn gedaan door de sectoren bestuursrecht van de rechtbanken (ruim 35 duizend). De belastingkamers van de gerechtshoven, die tot 1 januari 2005 uitspraak deden in beroepen tegen de beslissingen van de inspecteur der belastingen, hebben in 2004 ruim 10 duizend beslissingen genomen.

Strafrecht

In 2004 zijn bij het openbaar ministerie (OM) ruim 300 duizend kantonzaken ingeschreven. In 2003 waren er ruim 273 duizend kantonstrafzaken ingeschreven. De daling ten opzichte van 1995, toen het er nog 308 duizend waren, is vooral veroorzaakt door de inwerkingtreding, in de loop van de jaren negentig, van de Wet Mulder inzake de afhandeling van eenvoudige verkeersovertredingen. De stijging ten opzichte van 2003 wordt voornamelijk veroorzaakt door een toename van het aantal ingeschreven zaken wegens overtreding van plaatselijke verordeningen. Ook bij de rechtbankstrafzaken is het aantal ingeschreven zaken iets gestegen ten opzichte van 2003: van ruim 270 duizend in 2003 naar 274 duizend in 2004.

Een deel van de ingeschreven kantonstrafzaken en rechtbankstrafzaken doet het OM zelf af door middel van bijvoorbeeld transactie of sepot. De overige zaken komen in beginsel voor de rechter. De kantonrechter heeft in 2004 ruim 174 duizend zaken afgehandeld. In hetzelfde jaar zijn ruim 210 duizend rechtbankstrafzaken afgedaan, waarvan bijna 97 procent met een schuldigverklaring.

Financiën en personeel

De uitgaven aan openbaar ministerie en rechtspraak tezamen zijn tussen 1995 en 2004 gestegen van 500 miljoen euro tot bijna 1,3 miljard euro. Het aandeel van het openbaar ministerie in deze uitgaven bedroeg in 2004 42 procent en dat van de rechtspraak 58 procent. De reële uitgaven aan openbaar ministerie en rechtspraak (dat wil zeggen: de uitgaven gecorrigeerd voor inflatie) zijn gestegen van 40 euro per hoofd van de bevolking in 1995 tot bijna 80 euro per hoofd van de bevolking in 2004.

De inkomsten uit griffiegelden ten opzichte van de uitgaven zijn tussen 1995 en 2001 gedaald om vervolgens weer toe te nemen. De geïnde griffierechten bedroegen in 2004 ongeveer 156 miljoen euro. Zij dekken daarmee circa 20 procent van de kosten van de rechtspraak.

De personeelssterkte van openbaar ministerie en rechtspraak tezamen is gestegen van 12,5 duizend arbeidsjaren in 2002 tot ruim 13,5 duizend arbeidsjaren in 2004.

Kerncijfers

In het Kerncijferoverzicht van deze publicatie staat een aantal belangrijke basisgegevens over de afdoeningen van zaken in de Nederlandse rechtspraak. De nadere uitwerking en detaillering van deze totalen zijn te vinden in de afzonderlijke hoofdstukken over burgerlijk recht (hoofdstuk 2), bestuursrecht (hoofdstuk 3), strafrecht (hoofdstuk 4) en personeel en organisatie (hoofdstuk 5).

Kerncijfers Rechtspraak in Nederland

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Burgerlijk recht (afdoeningen)						
Dagvaardingsprocedures						
Rechtbanken, sector kanton	215,7	235,4	254,7 ¹⁾	255,6 ¹⁾	318,8 ¹⁾	382,3 ¹⁾
Rechtbanken, sector civiel	34,8	30,2	29,2 ¹⁾	30,4 ¹⁾	32,0 ¹⁾	34,6 ¹⁾
Gerechtshoven	3,3	3,2	3,4 ¹⁾	3,5 ¹⁾	3,9 ¹⁾	4,3 ¹⁾
Hoge Raad	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3
Verzoekschriftprocedures						
Rechtbanken, sector kanton	149,4	129,1	145,6 ¹⁾	178,8 ¹⁾	201,8 ¹⁾	206,2 ¹⁾
Rechtbanken, sector civiel	94,1	100,5				
Rechtbanken, sector civiel		113,6 ¹⁾	121,2 ¹⁾	123,1 ¹⁾	126,4 ¹⁾	135,2 ¹⁾
Gerechtshoven	3,1	3,1	3,0 ¹⁾	3,5 ¹⁾	3,9 ¹⁾	4,5 ¹⁾
Hoge Raad	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Bestuursrecht (uitspraken²⁾)						
Rechtbanken, sector bestuursrecht ³⁾	53,5	29,1	29,8	30,1	33,1	35,4
Centrale Raad van Beroep	4,2	4,7	5,1	5,5	5,3	5,7
Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak	11,9	4,9	5,9	7,2	8,3	9,8
Gerechtshoven (belastingkamer)	7,9	6,5	7,6	8,6	9,7	8,1
Hoge Raad (belastingkamer)	0,7	0,8	0,7	0,7	1,0	1,0
College van Beroep voor het Bedrijfsleven	0,9	0,8	0,9	1,0	1,1	1,0
Strafrecht (afdoeningen)						
Openbaar Ministerie						
kantonstrafzaken	248,3	144,5	94,7	89,3	130,1	140,1
rechtbankstrafzaken	147,5	118,4	115,5	120,7	128,7	127,7
Beschikkingen CJIB ⁴⁾ (Wet Mulder)	3 263,8	7 794,0	9 203,1	9 536,9	10 570,0	10 372,7
Rechter in eerste aanleg						
kantonstrafzaken (bij de sector kanton)	124,7	87,6	90,1	108,5	135,6	174,1
rechtbankstrafzaken (bij de rechtbank) ⁵⁾	102,3	111,0	112,0	116,8	134,6	133,2
Rechter in hoger beroep						
kantonstrafzaken ⁶⁾	5,2	4,8	4,8	.	.	.
rechtbankstrafzaken (bij het hof)	9,7
Rechter in cassatie (bij de Hoge Raad)	2,6	1,8	2,8	3,0	2,9	2,8

¹⁾ Uit PCSII-systeem.

²⁾ Afdoeningen exclusief ingetrokken of op andere wijze afgedane zaken.

³⁾ Excl. Vreemdelingenzaken.

⁴⁾ Centraal Justitiele Incassobureau.

⁵⁾ Exclusief voegingen ter zitting.

⁶⁾ Tot en met 2001: bij de rechtbank.

Bron: CBS.

1. *Organisatie van de rechtspraak*

1.1 *Het recht*

In het recht is in grote lijnen een drietal gebieden te onderscheiden. Gaat het bijvoorbeeld om regelingen van afspraken voor situaties waarbij burgers of rechtspersonen zijn betrokken, dan spreekt men van burgerlijk recht (of civiel recht). Het bestuursrecht regelt de verhouding tussen burger en overheid of tussen overheden onderling. In het strafrecht is geregeld hoe de maatschappij omgaat met handelingen die in de wet zijn strafbaar gesteld.

Het heeft weinig zin regels te stellen wanneer de naleving daarvan niet kan worden afgedwongen, de regels niet worden gehandhaafd en overtreders van de regels niet aan sancties onderhevig zijn. Binnen het recht is dat geregeld. Hierbij is het onderscheid naar het materiële recht en het formele recht van belang. Het materiële recht omschrijft welke handelingen of gedragingen de maatschappij juist wel of juist niet van de betrokkenen – burgers (natuurlijke personen), overheden of bedrijven en instellingen (rechtspersonen), kortom de justitiabelen – verwacht. Het formele recht regelt hoe te handelen als het materiële recht is geschonden.

Het formele recht hangt dus nauw samen met het onderwerp van dit boek: de rechtspraak, als uiterste middel bij het oplossen en afhandelen van conflicten. In dit boek ligt het accent op de rechtsgang en de procedures die binnen elk van de drie beschreven rechtsgebieden worden gevolgd.

Dit eerste, algemene hoofdstuk geeft een beknopte schets van de organisatie van de rechtspraak en van de colleges die recht spreken. De hoofdstukken 2 tot en met 4 geven vervolgens nadere informatie over de hierboven genoemde rechtsgebieden. Tot slot geeft hoofdstuk 5 informatie over de financiën en het personeel in het kader van de rechtspraak.

1.2 *Bemiddeling of de rechter*

Niet alle schendingen van de regels leiden uiteindelijk tot het ingrijpen van de rechter. In veel gevallen vormt een onderlinge regeling van de betrokkenen het eind van het gerezen conflict. Als aanvulling op al langer bestaande vormen van conflictbemiddeling en conflictoplossing, zoals arbitrage of bindend advies, is in april 2005 de zogenaamde mediation ingevoerd¹⁾. Dit houdt in dat gerechten sommige typen conflicten kunnen doorverwijzen naar een zogenaamde mediator ('bemiddelaar'). Doel van mediation is conflicten niet via de rechter maar via bemiddeling op te lossen en daarmee het gerechtelijk apparaat te ontlasten²⁾. De inzet van een mediator kan bijvoorbeeld nuttig zijn bij een voornemen tot echtscheiding, waar naast juridische aspecten ook emoties een belangrijke rol spelen.

In sommige gevallen is een 'formele' reactie via een beroep op de rechter uiteindelijk de enige mogelijkheid om een gerezen conflict uit de wereld te helpen. Om naleving van de regels en de handhaving van het recht zo goed mogelijk te waarborgen heeft de rechter die te hulp is geroepen de mogelijkheid om sancties op te leggen.

1.3 *Rechterlijke organisatie*

Een deel van de uitkomsten (van vóór 1 januari 2002) in deze publicatie heeft betrekking op de 'oude' organisatie van de rechterlijke macht. Met ingang van 1 januari 2002 is de rechterlijke organisatie gewijzigd voor zaken van burgerlijk recht en strafrecht. In de toelichtende paragrafen van deze publicatie komen zowel de oude als de nieuwe structuren aan bod.

Organisatiepiramide

De organisatie van de rechtspraak en de ontwikkelingen in de afgelopen jaren daarin is in de eerdere edities van deze publicatie meer uitvoerig uiteengezet. In deze editie komen uitsluitend de hoofdlijnen van de huidige structuur aan de orde.

In het burgerlijk recht en het strafrecht heeft de structuur van de organen van de rechterlijke macht de vorm van een piramide. De negentien rechtbanken vormen de basis. Elk van deze rechtbanken bestrijkt een arrondissement dat bestaat uit de (vroegere) kantons. Na de herschikking van de rechterlijke organisatie zijn de kantons als functionele eenheid opgenomen binnen de organisatiestructuur van de rechtbanken 'nieuwe stijl'. Enkele kantons zijn geheel opgeheven. Het vroegere kantongerecht heet nu 'sector kanton' (van de rechtbank). De kantonrechter spreekt er nog steeds recht in civiele zaken en in strafzaken. De sectoren kanton zijn gevestigd in de negentien arrondissementshoofdplaatsen, een aantal nevenvestigingsplaatsen en enkele bij algemene maatregel van bestuur aangewezen nevenzittingsplaatsen. Naast een sector kanton zijn er in de rechtbank een sector civiel, een sector bestuursrecht en een sector straf.

De naasthogere rechterlijke instantie in de piramide wordt gevormd door de vijf gerechtshoven, gevestigd in de hofressorten Amsterdam, 's-Gravenhage, 's-Hertogenbosch, Arnhem en Leeuwarden. Deze vijf ressorten omvatten elk drie of vier rechtbanken. Het rechtscollege aan de top van het Nederlandse rechtssysteem is de Hoge Raad der Nederlanden, gevestigd in 's-Gravenhage. Bestuursrechtelijke zaken komen in beginsel in eerste aanleg voor de rechtbank, sector bestuursrecht. Daarnaast is er nog een aantal bijzondere bestuursrechtelijke rechtscolleges die in hoofdstuk 3 nader aan bod komen.

In eerste instantie, hoger beroep en beroep in cassatie

Rechtsmiddelen geven degene die het niet eens is met de uitspraak van de rechter in eerste instantie de mogelijkheid zich te wenden tot een hogere rechter. Daarmee probeert de rechtzoekende in een nieuwe behandeling van de

zaak alsnog een voor hem gunstiger uitspraak te krijgen. In de hiervoor beschreven piramide gaat de appellant in een dergelijk geval in de regel een stap hoger. Van vrijwel alle beslissingen van de rechter is hoger beroep mogelijk.

Op het gebied van het burgerlijk recht en van het strafrecht komen kwesties, afhankelijk van de soort zaak en de omvang van het belang, in eerste instantie bij de sector kanton of de sector straf van de rechtbank. Een betrokkene – partij, verdachte, openbaar ministerie – kan van een beslissing van de kantonrechter in hoger beroep gaan bij het gerechtshof, de naasthogere rechter. Komt de hoger beroepsrechter voor een of meer betrokkenen dan nog niet tot een voldoende bevredigende uitspraak, dan staat in beginsel beroep in cassatie open bij de Hoge Raad.

Bestuursrechtelijke geschillen kennen in beroep een andere rechtsgang. Beroep aantekenen tegen de uitspraak van de sector bestuursrecht van de rechtbank gebeurt in de regel bij de naasthogere rechter in bestuurszaken, de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in Den Haag. Voor sommige situaties zijn bij wet bijzondere rechtscolleges ingesteld, zoals de Centrale Raad van Beroep in Utrecht en het College van Beroep voor het Bedrijfsleven in Den Haag.

1.3.1 *Rechtbank (sector kanton)*

Burgerlijk recht

Tot de absolute competentie van de kantonrechter behoren bij civiele kwesties kort gezegd alle zaken over vorderingen van ten hoogste € 5 000 (inclusief rente), alle zaken over een (collectieve) arbeidsovereenkomst en over vut-, agentuur-, huur- of huurkoopovereenkomsten, ongeacht de hoogte van de vordering. Daarnaast spreekt de kantonrechter desgevraagd een oordeel uit over een aantal in de wet aangewezen zaken. Tegen de uitspraak van de kantonrechter is geen hoger beroep mogelijk als de vordering minder bedraagt dan € 1 750.

Bestuursrecht

De kantonrechter heeft in de regel geen taak bij zaken op bestuursrechtelijk gebied. Een uitzondering hierop is te vinden in de Wet Administratiefrechtelijke Handhaving Verkeersvoorschriften (beter bekend als de Wet Mulder).

Strafrecht

In het strafrecht behandelt de kantonrechter in beginsel alle overtredingen. Uitzondering zijn bepaalde overtredingen inzake het openbaar gezag, bepaalde ambtsovertredingen, vrijwel alle overtredingen inzake belastingen, bepaalde overtredingen van de Opiumwet en bepaalde overtredingen uit de Wet afbreking zwangerschap. Hoger beroep tegen strafvonnissen van de kantonrechter is mogelijk, tenzij de opgelegde geldboete lager is dan € 25 en er geen andere straf of maatregel is opgelegd.

1.3.2 *Rechtbank (sector civiel, sector bestuursrecht en sector straf)*

Algemeen

De rechtbank behandelt alle zaken in eerste aanleg, uitgezonderd de zaken die volgens de wet tot de bevoegdheid van een andere rechter (bijvoorbeeld de sector kanton) behoren. Hoger beroep van vonnissen of van beschikkingen van de sector kanton komt terecht bij het gerechtshof.

De rechtbank spreekt recht in een enkelvoudige of meervoudige kamer. De keuze hangt af van het type en de zwaarte van de zaak. Elke rechtbank heeft verder een voorzieningenrechter. Hij behandelt in kort geding gevallen waarin het spoedeisende belang van (een van) beide partijen een snelle beslissing vereist, die in beginsel direct na de uitspraak ten uitvoer kan worden gelegd.

Burgerlijk recht

De sector civiel van de rechtbank behandelt alle burgerlijke kwesties. Voorbeelden zijn allerlei vorderingen, echtscheiding, adoptie, ondertoezichtstelling van minderjarigen, vaststelling of wijziging van alimentatie, onteigening, faillietverklaring en ondercuratelestelling.

Bestuursrecht

Bij de sector bestuursrecht kan een burger (natuurlijk persoon of rechtspersoon) of een overheidsinstantie in beroep gaan wanneer hij het niet eens is met een besluit van een bestuurlijke instantie. Verder behoort het tot de competentie van de sector bestuursrecht beroepsprocedures te behandelen tegen besluiten van de uitvoeringsinstantie werknemersverzekeringen. Ook ambtenarenzaken liggen ter beoordeling voor aan de bestuursrechter. De sector bestuursrecht is overigens niet de enige instantie die zich over bestuurszaken buigt. Hiermee zijn ook enkele bijzondere rechterlijke colleges belast. Ze komen in hoofdstuk 3 (Bestuursrechtspraak) aan de orde.

Een rechtzoekende kan tegen de uitspraak van de bestuursrechter bij de rechtbank in de regel in hoger beroep gaan bij de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State of de Centrale Raad van Beroep.

Strafrecht

Bij de toepassing van het strafrecht oordelen de strafkamers van de rechtbank in eerste aanleg over alle misdrijven waarvan de kennisneming niet aan een andere rechter is opgedragen. Ook misdrijven uit de Wegenverkeerswet, de Wet op de Economische Delicten en de Opiumwet krijgt de sector straf van rechtbank ter beoordeling voorgelegd. De alleensprekende rechters, zoals de politierechter en de kinderrechter, zijn belast met specifieke gevallen. De politierechter handelt het merendeel van de misdrijven af. De economische politierechter buigt zich over economische delicten, zowel overtredingen als misdrijven. De kinderrechter kan maatregelen nemen in het kader van de (civiele) justitiële kinderbescherming, zoals ondertoezichtstelling. Verder komen voor de kinderrechter strafrechtelijk minderjarigen (jonger dan 18 jaar, soms tot 21 jaar) die verdacht worden van het plegen van een strafbaar feit.

1.3.3 *Gerechtshof*

Tot de absolute competentie van het gerechtshof behoort het uitspreken van een oordeel over hoger beroepszaken, ingediend tegen vonnissen en beschikkingen die in eerste aanleg zijn uitgesproken door een rechtbank die binnen haar rechtsgebied ligt: de zaken van de sector kanton, van de sector civiel en van de sector straf. Verder kan elk van de vijf gerechtshoven het staatshoofd adviseren een verzoek tot gratie van een straf die het hof heeft opgelegd, over te nemen. De economische strafkamers van de gerechtshoven zijn uitsluitend belast met de berechting van economische delicten die in hoger beroep zijn voorgelegd. Tegen een uitspraak van het hof kan de rechtzoekende in beginsel beroep in cassatie instellen bij de Hoge Raad.

1.3.4 *Hoge Raad*

De Hoge Raad (der Nederlanden) heeft als hoofdtaak de behandeling van zaken in cassatie. Daarbij gaat het om de vraag of de lagere rechter het recht juist heeft toegepast en of hij de juiste vormvoorschriften heeft gevolgd. De Hoge Raad gaat uit van de feiten die de lagere rechter heeft vastgesteld. Het parket bij de Hoge Raad heeft als taak om bij een zaak een onafhankelijk advies te geven. Dit advies is de zogenaamde conclusie van de procureur-generaal of advocaat-generaal. Als tijdens de behandeling blijkt dat aanvullend onderzoek nodig is, dan kan de Raad een lagere rechter, meestal een hof, opdracht geven de zaak nogmaals of aanvullend te behandelen. Veelal geldt daarbij de voorwaarde dat het hof rekening houdt met het standpunt dat de Raad heeft ingenomen.

Er zijn enkele situaties die de Hoge Raad in eerste aanleg behandelt, namelijk ambtsmisdrijven en ambtsovertredingen van hoogwaardigheidsbekleders, zoals ministers, leden van de Staten-Generaal of van de Raad van State.

1.3.5 *Raad voor de rechtspraak* ³⁾

De Raad voor de rechtspraak is (sinds januari 2002) belast met de voorbereiding en opstelling van de begroting voor de Rechtspraak. De Raad verdeelt de middelen over de gerechten, draagt zorg voor de gerechtsoverstijgende voorzieningen, houdt toezicht op bedrijfsvoering en financieel beheer en geeft voor zover nodig algemene aanwijzingen op het gebied van de bedrijfsvoering. Voorts heeft de Raad de taak de gerechten te ondersteunen bij activiteiten die gericht zijn op uniforme rechtstoepassing en bevordering van de juridische kwaliteit. De Raad adviseert de regering over wetgeving die de rechtspleging raakt. De Raad is tot slot tegelijkertijd het aanspreekpunt voor en de woordvoerder van de Rechtspraak in het politieke en maatschappelijke debat. De Raad bestaat uit vijf leden – bijgestaan door een bureau – die bij Koninklijk Besluit benoemd worden. Drie leden, onder wie de voorzitter, dienen afkom-

stig te zijn uit de rechterlijke macht. Alle leden worden voor zes jaar benoemd, deze termijn kan met ten hoogste drie jaar verlengd worden.

Het werkterrein van de Raad bestrijkt de rechtbanken, de gerechtshoven, de Centrale Raad van Beroep en het College van Beroep voor het bedrijfsleven. De Hoge Raad der Nederlanden (zie paragraaf 1.3.4) heeft binnen de nieuwe structuur een geheel zelfstandige positie.

Op grond van het per juli 2004 gewijzigde Besluit nevenvestigings- en nevenzittingsplaatsen kan de Raad voor de rechtspraak met het oog op een snellere behandeling op verzoek van een gerechtsbestuur een of meer zittingsplaatsen buiten het rechtsgebied aanwijzen voor de behandeling van zaken. In 2004 heeft de Raad drie⁴⁾ Aanwijzingsbesluiten genomen.

Ten slotte hier nog de vermelding dat de organisatie van de rechtspraak beschikt over gerechtsoverschrijdende diensten op het gebied van opleiding (SSR), automatisering (ICTRO) en kwaliteitsverbetering (Prisma). Deze diensten werken ook voor de parketten van het openbaar ministerie.

Noten in de tekst

- ¹⁾ Mediation, diverse bijdragen. In: Justitiële verkenningen, jrg. 29, nr. 8 2003. Wetenschappelijk onderzoek en documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie. Boom Juridische uitgevers, Den Haag. Daarnaast kunnen minder draagkrachtigen via mediantoevoeging een beroep doen op de Wet op de rechtsbijstand.
- ²⁾ In zijn nota 'Naar een slagvaardiger rechtspleging' van juli 2004 geeft de minister van Justitie aan dat hij streeft naar een 'bruikbare rechtsorde': conflicten moeten bij de juiste geschillenbeslechter worden behandeld en dat betekent in sommige gevallen dat de burger niet meer automatisch bij de rechter zal aankloppen. Gedacht wordt aan mediation, transacties door het openbaar ministerie en geschillencommissies.
- ³⁾ De gegevens van deze paragraaf zijn voornamelijk ontleend aan: Jaarverslag van de Rechtspraak 2004. Raad voor de rechtspraak, Den Haag.
- ⁴⁾ a. Het Aanwijzingsbesluit nevenzittingsplaatsen megastrafzaken van 1 juli 2004; b. Het Aanwijzingsbesluit nevenzittingsplaatsen strafzaken gerechtshof Amsterdam en rechtbank Haarlem van 13 september 2004; c. Het Aanwijzingsbesluit nevenzittingsplaats socialezekerheidszaken rechtbank Amsterdam van 4 november 2004.

Staat 1.1**Personeelsbezetting van de rechterlijke instanties¹⁾ en ingeschreven advocaten**

	Instanties		Personeelsbezetting					
	1998	2004	1998	2000	2001	2002	2003	2004
Hoge Raad	1	1	137	162	175	191	202	208
Gerechtshoven	5	5	791	887	902	1 131	1 261	1 334
Rechtbanken (inclusief parket)	19	19	5 348	6 083	6 691	9 113	9 510	9 701
Rechtbanken sector kanton	61	65 ²⁾	830	870	901			
DGO / Arrondissementale stafdiensten	19	19	1 295	1 465	1 481	571	577	508
Centrale Raad van Beroep	1	1	154	151	162	168	172	185
College van Beroep voor het Bedrijfsleven	1	1	35	33	36	37	43	48
Overige	19	19	817	949	1 012	1 424	1 556	1 663
Totaal	126	130	9 407	10 600	11 360	12 635	13 221	13 647
Ingeschreven advocaten, 31 december			9 872	11 033	11 807	12 290	12 691	13 111

¹⁾ Excl. Raad van State

²⁾ Hoofdplaatsen, nevenvestigingsplaatsen en nevenzittingsplaatsen, ex artikel 7 Besluit nevenvestigings- en nevenzittingsplaatsen.

Bron: DRp/WODC.

2. Burgerlijke rechtspraak

2.1 Algemeen

Het burgerlijk of civiel recht regelt de rechten tussen burgers onderling, tussen burgers en bedrijven en tussen bedrijven onderling. Het burgerlijk recht is vooral geregeld in het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Koophandel en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Buiten deze wetboeken zijn er nog enkele bijzondere wetten. Burgerlijke procedures worden in eerste instantie behandeld door de rechtbank sector kanton of de rechtbank sector civiel. De overige rechtspleging in burgerlijke zaken gebeurt door de gerechtshoven en de Hoge Raad.

Staat 2.1
Ingediende burgerlijke zaken naar college en soort procedure

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Rechtbanken, sector kanton						
dagvaardingsprocedure	264,3	294,0 ¹⁾	316,1 ¹⁾	311,9 ¹⁾	386,0 ¹⁾	460,0 ¹⁾
verzoekschriftprocedure	164,3	151,6	156,9 ¹⁾	191,5 ¹⁾	211,1 ¹⁾	218,1 ¹⁾
Rechtbanken, sector civiel						
dagvaardingsprocedure	49,0	46,3 ¹⁾	49,3 ¹⁾	44,8 ¹⁾	46,6 ¹⁾	50,7 ¹⁾
verzoekschriftprocedure	104,1	118,1	137,6 ¹⁾	133,8 ¹⁾	140,9 ¹⁾	150,2 ¹⁾
verzoekschriftprocedure		132,4 ¹⁾				
Gerechtshoven						
dagvaardingsprocedure	5,2	5,2	5,3 ¹⁾	6,5 ¹⁾	7,4 ¹⁾	7,6 ¹⁾
verzoekschriftprocedure	3,3	3,8	4,1 ¹⁾	4,0 ¹⁾	4,6 ¹⁾	5,3 ¹⁾
Hoge Raad						
dagvaardingsprocedure	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4
verzoekschriftprocedure	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1

¹⁾ Uit PCSII-systeem.

Bron: CBS.

De uitkomsten van het verslagjaar 2000 berustten voor het laatst op schriftelijke enquêtes bij de gerechten. Met ingang van 2001 is, met uitzondering van de gegevens over de Hoge Raad, gebruik gemaakt van een geautomatiseerde waarneming. De uitkomsten zijn afkomstig uit PCSII, het Planning en Controle Systeem van de Raad voor de rechtspraak. Hoewel is gestreefd naar een voortzetting van de reeksen, zijn de uitkomsten over 2001 (uit PCSII) en over de voorgaande jaren (uit de schriftelijke enquêtes) niet helemaal vergelijkbaar. Vooral bij de verzoekschriftprocedures bij rechtbanken, zowel ingediende als afgedane zaken, zijn in 2001 zaken opgenomen die bij de schriftelijke enquêtes

niet zijn meegeteld. Het gaat om zaken betreffende surseance van betaling en schuldsanering van natuurlijke personen en om zaken ter verlenging van de uithuisplaatsing en de ondertoezichtstelling van minderjarigen. Om de reeks-breuken te kwantificeren, zijn bij een beperkt aantal uitkomsten over 2000 naast de uitkomsten van de schriftelijke enquête ook de uitkomsten uit PCSII gegeven.

2.2 *Procedure*

Voor elke zaak die men aanspant voor de kantonrechter mag de rechtzoekende desgewenst zelf zijn belangen behartigen, of zich laten bijstaan door een advocaat. Bij de Hoge Raad, het gerechtshof of de rechtbank sector civiel, moet men zich laten vertegenwoordigen. Dit wordt gedaan door een bijzondere advocaat, een procureur, die de zaak aanhangig kan maken. Het burgerlijk proces begint met een dagvaarding of een verzoekschrift en eindigt met een rechterlijke uitspraak.

2.2.1 *Dagvaardingsprocedure*

In de dagvaarding moeten onder meer de naam van de eisende en de gedaagde partij staan, de aanleiding tot de eis en wat uiteindelijk door de eiser wordt gevorderd. Meestal zal een gerechtsdeurwaarder de dagvaarding aan de gedaagde in persoon of aan een van diens huisgenoten overhandigen.

Contradictoire procesgang

Bij het op tegenspraak gevoerde proces vindt een opeenvolgende wisseling van schriftelijke (bij kantonzaken ook wel mondelinge) conclusies plaats: stukken waarin partijen hun argumenten naar voren brengen. Op de eerste zitting of op een latere roldatum kan de (procureur van de) gedaagde partij verweer voeren door het indienen van een conclusie van antwoord. Dit vormt het antwoord van de gedaagde op de eis zoals die in de dagvaarding stond. Binnen twee weken hierna beslist de rechter over een verschijning (comparitie) van de partijen op een terechtzitting. Als de rechter geen comparitie heeft bevolen, mag de eiser reageren op de conclusie van antwoord met een conclusie van repliek. Ten slotte heeft de gedaagde partij dan nog de gelegenheid om te reageren met een conclusie van dupliek. Als de rechter wel een comparitie heeft bevolen, dan wordt de mogelijkheid van repliek en dupliek alleen geboden als de rechter dit noodzakelijk acht. Partijen mogen ook mondeling hun zaak bepleiten. Dit gebeurt, behalve bij kort gedingen, zelden.

Vervolgens bepaalt de rechter de dag waarop het vonnis wordt uitgesproken. Als de rechter van mening is dat nader onderzoek van belang is, kan hij ook een tussenvonnis wijzen. In een tussenvonnis (interlocutoir vonnis) wordt bijvoorbeeld een getuigenverhoor of deskundigenonderzoek gelast. De rechter kan vervolgens een eindvonnis uitspreken. Partijen kunnen ook in de loop van het proces een schikking bereiken. Ze kunnen dan besluiten om de zaak niet verder voort te zetten en de zaak leidt dan niet tot een eindvonnis.

Verschijnt de gedaagde niet op de rechtszitting, dan zal de rechter vaststellen dat gedaagde niet is verschenen en verstek verlenen. Meestal zal de rechter dan de eis van de eisende partij toewijzen. Verschijnt de gedaagde wel, dan verloopt het geding op tegenspraak. Dit wordt ook wel contradictoire procesvoering genoemd. De gedaagde partij voert verweer tegen de vordering of het verzoek van de eiser/verzoeker.

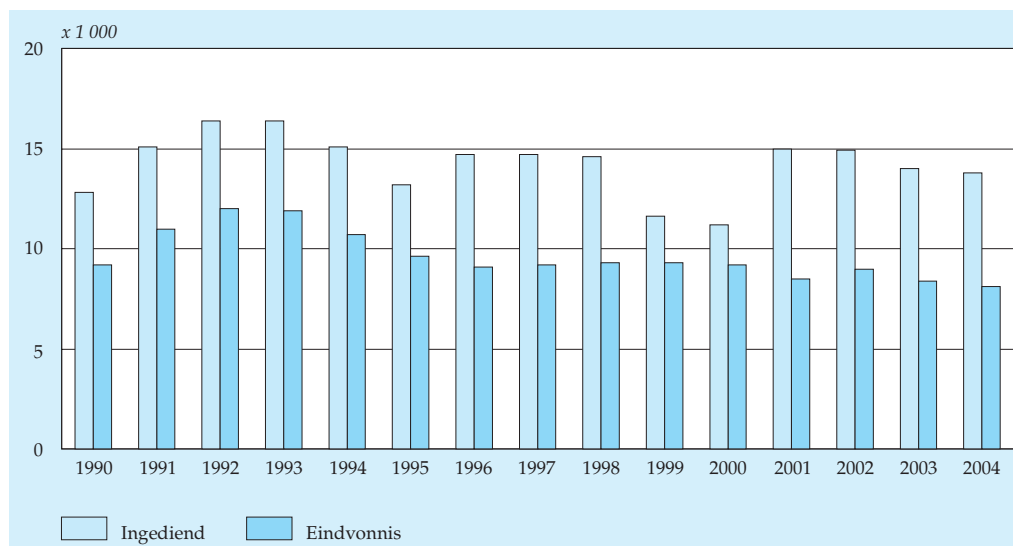
Staat 2.2
Eindvonnissen burgerlijke zaken (dagvaardingsprocedures) naar college

	1995	2000	2001 ¹⁾	2002 ¹⁾	2003 ¹⁾	2004 ¹⁾
<i>x 1 000</i>						
Rechtbanken, sector kanton	215,7	235,4	254,7	255,6	318,8	382,3
Rechtbanken, sector civiel	34,8	30,2	29,2	30,4	32,0	34,6
w.o.						
in kort geding	9,6	9,2	8,5	9,0	8,4	8,1
Gerechtshoven	3,3	3,2	3,4	3,5	3,9	4,3

¹⁾ Uit PCSII-systeem.

Bron: CBS.

2.1 Burgerlijke zaken in kort geding bij rechtbanken, sector civiel

Bron: CBS.

Binnen de dagvaardingsprocedures neemt het kort geding een aparte plaats in. Het kort geding geeft de voorzieningenrechter de mogelijkheid in spoedeisende zaken een voorziening te treffen. De uitspraak is voorlopig; partijen kunnen eventueel in een gewone rechtbankprocedure (de zogeheten bodemprocedure) alsnog een definitieve uitspraak vragen.

Zaken waarover een kort geding wordt gevoerd, zijn bijvoorbeeld ontruimingen van woningen, dringende onderhoudsklachten bij huurwoningen en stakingen. In kort geding kan ook worden afgedwongen dat het uitvoeren van een uitgesproken vonnis wordt geschorst totdat de zaak in hoger beroep heeft gediend.

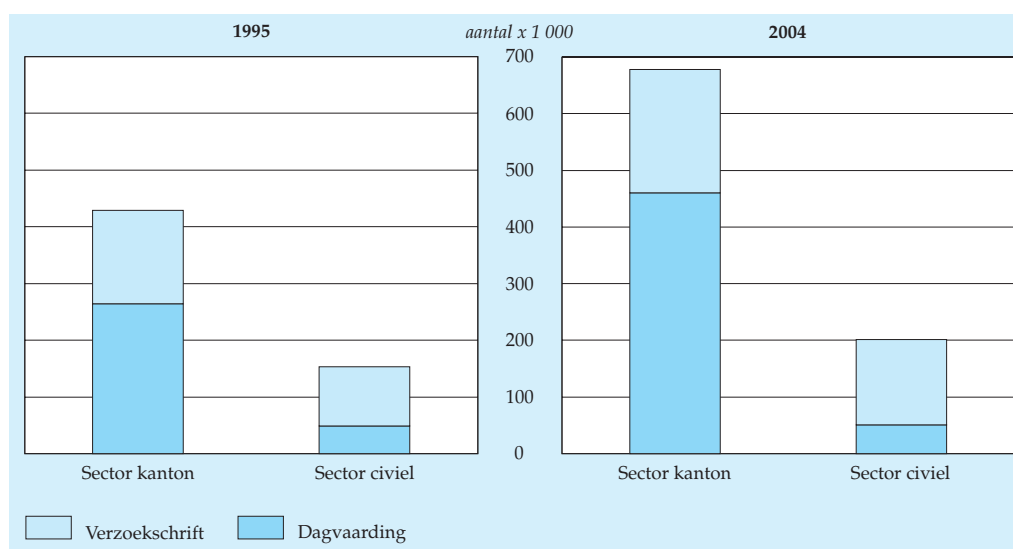
In 2004 zijn bij de rechtbanken in de sector civiel 13,8 duizend kort gedingen ingediend en zijn door een eindvonnis 8,1 duizend kort gedingen afgedaan. De laatste tien jaar hebben burgers in belangrijke mate gebruik gemaakt van de mogelijkheid via het voeren van een kort geding een beslissing van de rechter te verkrijgen.

2.2.2 Verzoekschriftprocedure

Een verzoekschriftprocedure start de burger in die gevallen, waarin de wet voorschrijft zich door middel van een verzoekschrift tot de rechter te wenden. Voorbeelden hiervan zijn het uitspreken van een adoptie, de benoeming van een voogd en ondercuratelestelling. De wet gebruikt in dat geval de term verzoek in plaats van een vordering, zoals bij de dagvaardingsprocedure.

De verzoekschriftprocedure maakt, in tegenstelling tot de dagvaardingsprocedure, geen gebruik van uitwisseling van conclusies. De tegenpartij (verweerder) kan een verweerschrift opstellen. De verplichte procesvertegenwoordiging geldt niet voor de verweerder.

2.2 Ingediende burgerlijke zaken bij rechtbanken, sectoren kanton en civiel, naar soort procedure

Bron: CBS.

2.2.3 *Uitspraak*

Na het voeren van een proces zal de rechter in een eindvonnis (bij een dagvaardingsprocedure) of een eindbeschikking (bij een verzoekschriftprocedure) vastleggen wie hij in het conflict gelijk geeft. Om er voor te zorgen dat de uit het vonnis voortvloeiende verplichtingen ook daadwerkelijk bij de tegenpartij bekend zijn, wordt het vonnis 'betekend'. Partijen kunnen in beginsel tegen het vonnis hoger beroep aantekenen, behalve voor zaken met een beperkt geldelijk belang.

Als de partij aan wie de rechter verplichtingen ten opzichte van de tegenpartij heeft opgelegd in gebreke blijft, dan zijn er dwangmiddelen zoals beslag op loon of goederen. In dit soort situaties heeft de rechter ook wel de mogelijkheid om tot gijzeling van de gedaagde over te gaan. De gedaagde wordt dan opgesloten in een huis van bewaring totdat hij bereid is om de schuld te voldoen. De maximale duur van gijzeling is één jaar. Dit dwangmiddel wordt niet zoveel toegepast. De rechter kan ook op verzoek van de eiser bepalen dat de tegenpartij een dwangsom verbeurt als hij in gebreke blijft.

Als blijkt dat een gedaagde die niet is verschenen en dus ook geen verweer heeft gevoerd, bezwaar heeft tegen het verstekvonnis zoals dat door de rechter is uitgesproken, staat het rechtsmiddel verzet open. Dit verzet kan worden gedaan tegen ieder verstekvonnis. De gedaagde kan in het algemeen binnen twee weken na betekening van het vonnis verzet aantekenen bij dezelfde rechter. De procedure bij de rechter verloopt vervolgens op vrijwel dezelfde wijze als de dagvaardingsprocedure.

Naast een vonnis of beschikking waarin de rechter de vordering wel of niet toewijst, zijn er ook andere uitspraken mogelijk. Zo kan de rechter de nietigheid van de dagvaarding uitspreken als de dagvaarding niet voldoet aan de daaraan in de wet gestelde eisen. Verder kan de rechter zich onbevoegd verklaren om van de vordering kennis te nemen als de behandeling van de vordering niet tot zijn competentie behoort. De rechter kan de eiser ook niet-ontvankelijk in zijn vordering verklaren als de eiser geen of onvoldoende belang heeft bij de vordering of als de vordering niet tot een toewijzing kan leiden.

2.3 *Rechtbank*

De rechtbank neemt in eerste aanleg kennis van de burgerlijke zaken. Deze worden behandeld door de sector kanton als het eenvoudige zaken betreft. Als de zaak ingewikkelder is, wordt deze behandeld door de sector civiel.

2.3.1 *Rechtbank, sector kanton*

In 2004 zijn bij de kantonrechters bijna 700 duizend burgerlijke zaken ingediend en zijn er bijna 600 duizend afgedaan door middel van een einduitspraak. Ten opzichte van 2003 is het aantal ingediende dagvaardingszaken flink gestegen. Ook het aantal verzoekschriftprocedures is toegenomen.

Staat 2.3**Ingediende en afgedane burgerlijke zaken bij rechtbanken, sector kanton naar soort procedure en wijze van afdoening**

	1995	2000	2001 ¹⁾	2002 ¹⁾	2003 ¹⁾	2004 ¹⁾
	<i>x 1 000</i>					
Dagvaardingsprocedure						
Ingediend	264,3	294,0 ¹⁾	316,1	311,9	386,0	460,0
Ingetrokken	38,7	44,3 ¹⁾	44,1	43,2	47,4	57,6
Afgedaan bij eindvonnis	215,7	235,4	254,7	255,6	318,8	382,3
Op andere wijze beëindigd	10,9	10,5	11,9	15,2	14,8	16,1
Verzoekschriftprocedure						
Ingediend	164,3	151,6	156,9	191,5	211,1	218,1
Ingetrokken	3,3	.	4,4	5,2	2,5	3,3
Afgedaan bij eindbeschikking	149,4	129,1	145,6	178,8	201,8	206,2
w.v.						
familiezaken	73,9	89,7	101,5	112,3	123,9	135,3
w.o.						
regeling voogdij	25,9	23,2	26,3	29,4	29,2	32,4
niet-familiezaken	75,5	39,4	44,1	66,4	77,8	70,9
w.o.						
arbeidszaken ex art. 7:685 BW	46,3	31,1	38,9	63,3	74,8	68,2
Algemene Bijstandswet	17,5	3,0	0,9	0,1	0,0	0,0
Op andere wijze beëindigd	8,5	5,0	3,9	5,2	5,5	5,5

¹⁾ Uit PCSII-systeem.

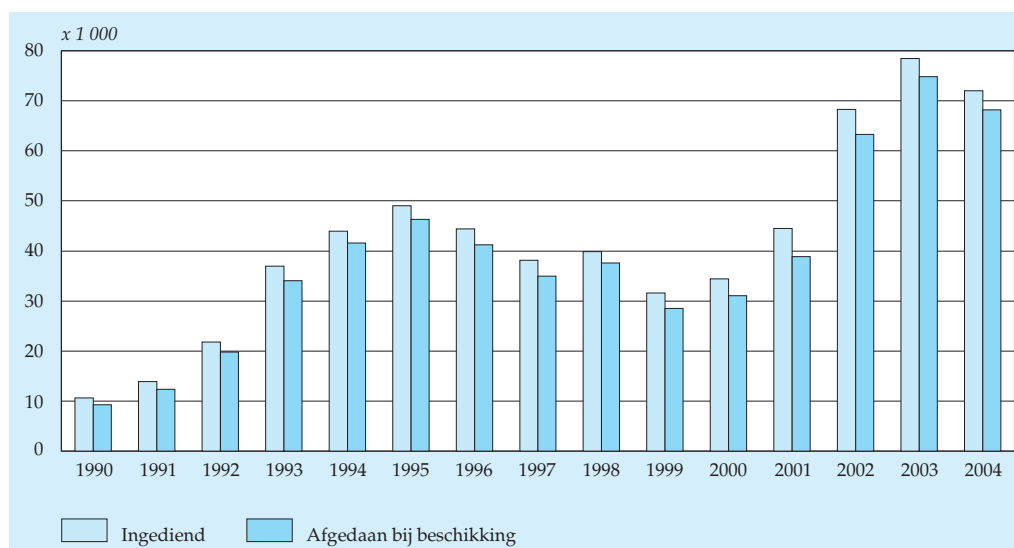
Bron: CBS.

Vanaf juli 1998 worden beschikkingen in het kader van de Algemene Bijstandswet behandeld door de bestuursrechter. De kantonrechters zijn exclusief belast met alle rechtsgeschillen over arbeidszaken. Het gaat voornamelijk om ontbinding van de arbeidsovereenkomst wegens gewichtige redenen (art. 7:685 BW). De figuur geeft een beeld van de ontwikkeling van dit soort zaken.

2.3.2 *Rechtbank, sector civiel*

In 2004 zijn bij de rechtbanken in de sector civiel ruim 200 duizend zaken ingediend en zijn bijna 170 duizend zaken door de rechter afgedaan door middel van een eindvonnis of eindbeschikking. In de huidige rechtspraak nemen de verzoekschriftprocedures zowel in betekenis als in aantal toe. In echtscheidingszaken is vanaf 1993 de dagvaardingsprocedure vervangen door een verzoekschriftprocedure (30 à 40 duizend ingediende zaken per jaar). Dit heeft eraan bijgedragen dat het aantal verzoekschriftprocedures is gestegen.

2.3 Arbeidszaken ex art. 7a:1639w BW (oud) /ex art. 7:685 BW

Bron: CBS.

Staat 2.4

Ingediende en afgedane burgerlijke zaken bij rechtbanken, sector civiel naar soort procedure en wijze van afdoening

	1995	2000	2001 ¹⁾	2002 ¹⁾	2003 ¹⁾	2004 ¹⁾
<i>x 1 000</i>						
Dagvaardingsprocedure						
Ingediend	49,0	46,3 ¹⁾	49,3	44,8	46,6	50,7
w.o.						
kort gedingen	13,2	11,2	15,0	14,9	14,0	13,8
Afgedaan bij eindvonnis	34,8	30,2	29,2	30,4	32,0	34,6
w.o.						
in kort geding, contradictoir	6,8	6,7	6,1	6,6	6,4	6,1
in kort geding, bij verstek	2,8	2,5	2,4	2,4	2,0	2,0
Verzoekschriftprocedure						
Ingediend	104,1	118,1	137,6	133,8	140,9	150,2
Ingediend		132,4 ¹⁾				
Afgedaan bij eindbeschikking	94,1	100,5	121,2	123,1	126,4	135,2
Afgedaan bij eindbeschikking		113,6 ¹⁾				
w.o.						
echtscheidingszaken	37,2	35,8	36,9	34,0	31,9	32,2
Wet BOPZ	8,5	11,0	12,2	13,4	14,4	16,0

¹⁾ Uit PCSII-systeem.

Bron: CBS.

De rechtbank doet ook uitspraak in kinderkzaken, waar hij maatregelen ter bescherming van het kind vastlegt, zoals voogdij en ondertoezichtstelling. Kinderbeschermingsmaatregelen worden desnoods uitgesproken tegen de wil van ouders of kind. De rechter moet het minderjarige kind van 12 jaar of ouder oproepen om te worden gehoord. Is het kind jonger dan 12 jaar dan hoeft dat niet. Zonodig zal de rechter advies vragen aan de Raad voor de Kinderbescherming.

Staat 2.5
Kinderbeschermingsmaatregelen

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Voogdij						
Onder voogdij gesteld	2 488	7 361	6 164	4 351	2 241	1 368
Op 31/12 onder voogdij staand	8 381	16 668	17 421	15 424	12 074	9 725
Voorlopige voogdij						
Onder voorlopige voogdij gesteld	190	225	290	334	412	549
Op 31/12 onder voorlopige voogdij staand	136	162	138	154	189	186
Ondertoezichtstelling						
Onder toezicht gesteld	4 625	5 513	4 957	5 378	6 670	6 745
Op 31/12 onder toezicht staand	16 777	20 955	20 605	20 429	21 415	22 243

Bron: CBS.

De rechtbank neemt ook een besluit op het verzoek van een (echt)paar of individuele persoon dat/die een kind wil adopteren. In 1956 is de Adoptiewet van kracht geworden. Daarin is de mogelijkheid een kind te adopteren wettelijk geregeld. Het kind wordt via een verzoekschriftprocedure bij de rechtbank het wettig kind van de adoptiefouders.

In de loop van de jaren is deze Adoptiewet een aantal malen aangepast. Zo is het sinds 1979 wettelijk mogelijk een stiefkind te adopteren, de zogenoemde 'stiefouderadoptie'. Dit is de adoptie van een kind door een echtpaar waarvan een van beide partners al de wettige of natuurlijke vader of moeder van het kind is. Niet-stiefouderadopties worden aangeduid als 'gewone' adopties. In 1998 is in de wet onder andere de mogelijkheid opgenomen voor een adoptie door één persoon.

Vanaf 2001 kunnen ook twee personen van hetzelfde geslacht samen een kind adopteren. Voorwaarde daarbij is dat het kind uit Nederland komt, omdat is aangenomen dat geen enkele buitenlandse staat zou meewerken aan een adoptie door een paar van gelijk geslacht.

In 2004 is in 18 procent van het totale aantal geadopteerde kinderen sprake van een stiefouderadoptie. Stiefouderadoptie vindt het meest plaats bij Nederlandse kinderen. Van de 296 in 2004 geadopteerde kinderen met de Nederlandse nationaliteit is bijna 75 procent stiefouderlijk geadopteerd.

Staat 2.6
Geadopteerde kinderen naar herkomst en soort adoptie

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Totaal ¹⁾	1 055	989	1 119	1 233	1 161	1 368
w.v.						
Nederlandse kinderen	332	114	236	360	286	296
w.v.						
'gewone' adoptie	54	23	68	34	29	76
stiefouderadoptie	278	91	168	326	257	220
Buitenlandse kinderen ²⁾	723	875	883	873	875	1 072

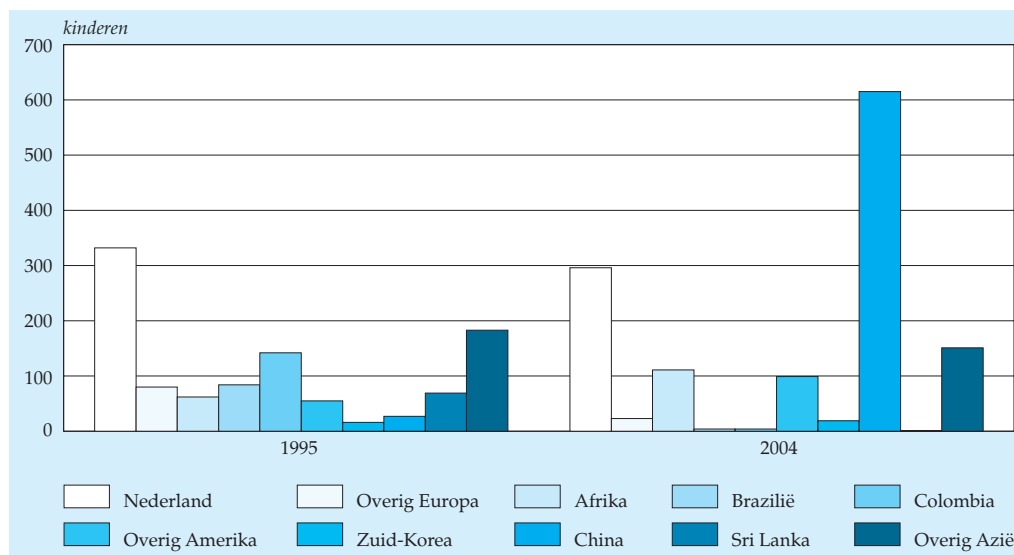
¹⁾ Inclusief nationaliteit onbekend.

²⁾ Exclusief Haags Adoptieverdrag.

Bron: CBS.

Van de 1 072 buitenlandse kinderen die in 2004 via Nederlandse rechtbanken zijn geadopteerd, is 57 procent uit China afkomstig. Sinds 1998 kunnen buitenlandse kinderen in Nederland ook worden geadopteerd via het Haags Adoptieverdrag. Dit gebeurt zonder tussenkomst van Nederlandse rechtbanken. Daarom zijn de aantallen niet in deze publicatie opgenomen.

2.4 Geadopteerde kinderen (excl. Haags Adoptieverdrag) naar herkomst

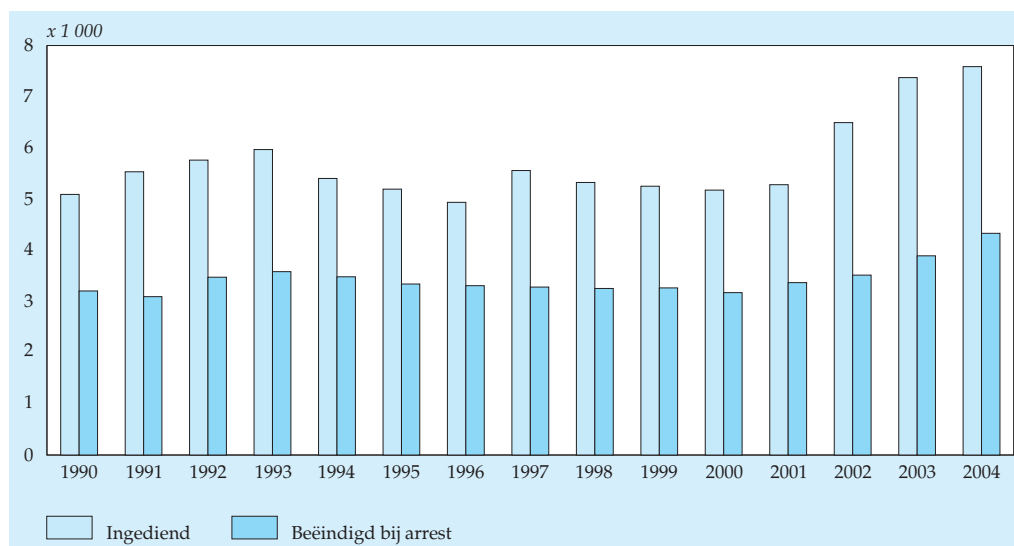

Bron: CBS.

2.4 *Gerechtshof*

Eén van de hoofdbeginselen van het (burgerlijk) recht is het onderzoek in twee instanties. Dit houdt in dat partijen als regel recht hebben op een nieuwe behandeling van de zaak door een hogere rechter, als zij het niet eens zijn met de uitspraak van de eerste rechter. De beroepsrechter zal kijken of de lagere rechter alle feiten goed heeft geïnterpreteerd en of er voldoende bewijs is geweest. In het hoger beroep kan een zaak in zijn geheel opnieuw worden beoordeeld. Er kan dus ook een nieuw onderzoek naar de feiten plaatsvinden. Tegen alle vonnissen van de rechtbank, zowel die van de sector kanton, als van de sector civiel, kan hoger beroep worden ingesteld bij het gerechtshof. Het aantal ingediende dagvaardingszaken bij de gerechtshoven is van 2003 op 2004 gestegen van 7,4 duizend naar 7,6 duizend.

2.5 Burgerlijke zaken (dagvaardingsprocedures) in hoger beroep (excl. pachtzaken) bij gerechtshoven

Bron: CBS.

Hoger beroep van een vonnis wordt door middel van een dagvaarding in gang gezet, terwijl hoger beroep van een beschikking met een verzoekschrift wordt ingesteld. De inzet is de vernietiging van de eerder gewezen uitspraak. De eisende of verzoekende partij heet bij het gerechtshof de appellant. Bij een dagvaardingszaak heet de gedaagde partij de geïntimeerde, terwijl er bij een verzoekschriftprocedure een of meer belanghebbenden zijn. Het is goed mogelijk dat de rolverdeling van partijen is omgedraaid ten opzichte van de behandeling in eerste instantie, bij de rechtbank. In een dagvaardingszaak bij het hof heet de uitspraak van de rechter een arrest. Een verzoekschriftprocedure wordt in de regel afgedaan met een beschikking.

Staat 2.7
Ingediende en afgedane burgerlijke zaken in hoger beroep bij gerechtshoven naar soort procedure en wijze van afdoening ¹⁾

	1995	2000	2001 ¹⁾	2002 ¹⁾	2003 ¹⁾	2004 ¹⁾
	<i>x 1 000</i>					
Dagvaardingsprocedure						
Ingediend	5,2	5,2	5,3	6,5	7,4	7,6
Afgedaan bij arrest	3,3	3,2	3,4	3,5	3,9	4,3
Op andere wijze beëindigd	1,9	1,5	1,6	1,6	2,7	2,9
Verzoekschriftprocedure						
Ingediend	3,3	3,8	4,1	4,0	4,6	5,3
Afgedaan bij beschikking	3,1	3,1	3,0	3,5	3,9	4,5
Op andere wijze beëindigd	0,3	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5

¹⁾ Exclusief pachtzaken.

²⁾ Uit PCSII-systeem.

Bron: CBS.

2.5 Hoge Raad

De Hoge Raad der Nederlanden is de hoogste rechterlijke instantie binnen de 'gewone' rechterlijke macht in Nederland. De Hoge Raad is bevoegd om beslissingen van lagere rechters te vernietigen, wanneer zij de procesregels niet in acht hebben genomen of als hun beslissingen niet in overeenstemming zijn met het geldend recht. Een zaak kan aan de Hoge Raad worden voorgelegd door (een van) de civiele procespartijen. Gedurende de hele procedure is procesvertegenwoordiging door een advocaat die is ingeschreven bij de rechtbank in 's-Gravenhage, verplicht.

De Hoge Raad kan de eiser niet-ontvankelijk verklaren, het cassatieberoep gegrond verklaren of het beroep verwerpen. Als het cassatieberoep gegrond wordt verklaard, dan wordt de bestreden rechterlijke uitspraak vernietigd. Meestal wijst de Hoge Raad na vernietiging van een uitspraak een lagere rechter aan om de zaak verder te behandelen. De behandeldeling moet dan worden voortgezet met inachtneming van de uitspraak van de Hoge Raad. Als voor een einduitspraak bijna geen beslissingen meer genomen behoeven te worden, dan doet de Hoge Raad de zaak zelf af. Het beroep wordt verworpen als de Raad geen grond ziet tot cassatie. Het verwerpen van een cassatieberoep is de meest voorkomende beëindigingsvorm bij zaken die door de Hoge Raad worden behandeld.

Staat 2.8**Ingediende en afgedane burgerlijke zaken bij de Hoge Raad naar soort procedure en wijze van afdoening**

	Dagvaardingsprocedure						Verzoekschriftprocedure					
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Op 1 januari aanhangig	302	582	629	599	539	446	83	187	133	113	95	120
In de loop van de periode Ingediend	351	350	360	340	320	355	165	172	145	100	151	145
Beëindigd												
eindarrest/ eindbeschikking	280	265	339	371	375	344	143	213	150	115	115	122
op andere wijze	31	38	40	27	38	35	11	13	12	3	11	9
Aan het eind van de periode aanhangig	342	629	599	539	446	422	94	133	113	95	120	134

Bron: CBS.

3. Bestuursrechtspraak

3.1 Algemeen

Bestuursrecht is het geheel van bestuurlijke regels, inclusief de mogelijkheid om invloed uit te oefenen door middel van inspraak en met als sluitstuk de bescherming tegen het optreden van de overheid. De overheid is zich met steeds meer zaken in de samenleving gaan bemoeien. Denk aan ruimtelijke ordening, milieu of sociaal-economisch beleid. Dit levert regels op voor inspraak voor de burgers, maar ook mogelijkheden om bezwaar te maken tegen het verlenen of weigeren van een vergunning of een subsidie. Voor bezwaar en beroep is een vaste procedure vastgelegd in de Algemene wet bestuursrecht. Deze procedure houdt in dat een belanghebbende bezwaar kan instellen tegen een besluit van een bestuursorgaan. Tegen een besluit op een bezwaar kan beroep worden ingediend bij de sector bestuursrecht van de rechtbank. Bij een hoger beroepsinstantie, zoals de Centrale Raad van Beroep, de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State en het College van Beroep voor het Bedrijfsleven, kan beroep worden aangetekend tegen een besluit van de rechtbank. Deze beroepsinstanties zijn de hoogste rechtsprekende instanties voor geschillen waarop de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing is. Tegen een uitspraak van deze instanties is geen verder beroep mogelijk.

Het instituut bestuursrechter bestaat uit diverse colleges, die elk een of meer speciale werkgebieden hebben, zoals belastingen, economische wetgeving of sociale verzekeringswetten. In de wet is steeds aangegeven welke rechter (dus welk college) bevoegd is over een bepaald geschil te oordelen. In de meeste gevallen is de bestuursrechter bij de rechtbank degene aan wie een zaak in eerste instantie wordt voorgelegd. Voor enkele wetten is dat een rechter bij een andere instantie, zoals bij de Centrale Raad van Beroep of het College van Beroep voor het Bedrijfsleven.

De werkzaamheden van het College van Beroep voor het Bedrijfsleven zijn geregeld in de Wet bestuursrechtspraak bedrijfsorganisatie. Op grond van die wet is beroep mogelijk tegen besluiten van product- en bedrijfsschappen. In tientallen bestuursrechtelijke wetten staat dat men voor de beslechting van geschillen terecht kan bij het College van Beroep voor het Bedrijfsleven. Dit college spreekt in bijna al deze zaken recht in eerste en enige instantie. Het College is hoger beroepsinstantie voor onder meer de Mededingingswet en de Telecommunicatiewet en is tuchtrechter in appel voor onder andere de Wet tuchtrechtspraak bedrijfsorganisaties.

De regeling van de belastingrechtspraak staat in de Algemene wet bestuursrecht, de Algemene wet inzake rijksbelastingen en het Besluit Beroep in Belastingzaken 2000. Onlangs is de procedure in belastingzaken gewijzigd. Met ingang van 1 januari 2005 komen in eerste aanleg de zaken bij de rechtbank,

sector bestuursrecht. Hoger beroep volgt bij de belastingkamer van het gerechtshof. Daarna is nog cassatieberoep mogelijk bij de belastingkamer van de Hoge Raad. De uitkomsten van de zaken in deze publicatie zijn nog tot stand gekomen volgens de oude procedure (één feitelijke instantie bij het gerechtshof en cassatie bij de Hoge Raad).

Niet alle geschillen waarbij een overheidsorgaan is betrokken kunnen bij de bestuursrechter worden aangekaart. In die gevallen (onteigeningszaken bijvoorbeeld) kan de gewone rechter optreden.

3.2 *Procedure bij de bestuursrechter*

In grote lijnen begint de procedure bij de bestuursrechter met het vooronderzoek door de rechter, gevolgd door het onderzoek op de zitting. Dit is de mondelinge behandeling in een openbare rechtszitting. Na afsluiting van het onderzoek doet de rechter mondeling of schriftelijk uitspraak. Dit heet de gewone behandeling. Naast de gewone behandeling bestaat er een aantal varianten in de procesgang bij de bestuursrechter.

Ten eerste kan het onderzoek op de zitting achterwege blijven als alle partijen daarmee instemmen. De rechter doet na afronding van het onderzoek (schriftelijk) uitspraak (vereenvoudigde behandeling). Een tweede mogelijkheid is een versnelde behandeling in spoedeisende gevallen met verkorte termijnen en versnelde procedures. De derde manier komt voor wanneer van meet af aan duidelijk is wat de uitslag van de procedure zal zijn. In dat geval kan de rechter beslissen tot een vereenvoudigde afdoening van de zaak. Zonder toestemming van partijen doet hij dan uitspraak zonder onderzoek op de zitting. Omdat degene die in beroep komt in principe recht heeft op een openbare behandeling van de zaak, kan hij tegen deze uitspraak in verzet komen bij de rechtbank. Wordt het verzet gegrond bevonden, dan volgt alsnog een gewone behandeling bij dezelfde rechter.

In het bestuursrecht is het niet mogelijk te voorkomen dat het bestuur een bepaald besluit neemt. Als echter het besluit is genomen en men heeft bezwaar aangetekend, dan kan in spoedeisende gevallen via de voorlopige voorziening worden geprobeerd de uitvoering van het besluit te blokkeren.

In sommige gevallen staat na het beroep bij de rechter nog hoger beroep open bij een hoger rechtscollege. Voor zaken die zijn behandeld door de sector bestuursrecht van de rechtbank staat hoger beroep open op de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Bij sociale verzekeringszaken en ambtenarenzaken kan hoger beroep worden ingesteld bij de Centrale Raad van Beroep. Tegen een uitspraak over schorsing of een voorlopige voorziening is geen hoger beroep mogelijk. Evenmin staat hoger beroep open tegen uitspraken van een rechter die als eerste en enige instantie is aangewezen, zoals de Centrale Raad van Beroep voor een aantal pensioenwetten. Dit geldt ook voor de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State voor zover deze als eerste en enige instantie rechtspreekt.

Na het onderzoek van de zaak volgt de uitspraak, waarin de rechter zijn oordeel geeft over het geschil. Er is een aantal mogelijkheden:

- de rechter acht het beroep niet-ontvankelijk (beroepstermijn verstreken, griffierecht niet betaald, ontbrekende gegevens niet aangevuld);
- de rechter verklaart het beroep ongegrond (het bestreden besluit is niet onrechtmatig);
- de rechter vindt het beroep gegrond (het bestreden besluit is onrechtmatig).

In het laatste geval zal de rechter regelen op welke manier het nadeel kan worden weggenomen, bijvoorbeeld door het bestreden besluit geheel of gedeeltelijk te vernietigen en vervolgens het bestuur op te dragen een nieuw besluit te nemen. Als schadevergoeding is gevraagd, kan de rechter ook daarover een beslissing nemen.

Bij de bestuursrechtspraak is het geschrift waarmee de procedure begint een beroepschrift dat bij de bestuursrechter wordt ingediend. Dit betekent dat de burger die in beroep gaat bij de bestuursrechter geen kosten hoeft te maken voor een deurwaarder. Bovendien is er geen verplichte procesvertegenwoordiging: hij hoeft ook geen kosten te maken voor een advocaat of procureur. Griffierecht is altijd verschuldigd als men bij de bestuursrechter in beroep gaat.

3.2.1 *Rechtbank, sector bestuursrecht*

Sinds de invoering van de Algemene wet bestuursrecht in het begin van de jaren negentig is de algemene bestuursrechtspraak in eerste aanleg opgedragen aan de rechtbanken. De sector bestuursrecht van de rechtbank beslist nu (in beginsel) in eerste instantie over geschillen met de overheid. Met deze invoering is de competentie van deze rechter uitgebreid. Ook bijstandszaken en vreemdelingenzaken komen terecht bij de rechtbank. In de gegevens over de sector bestuursrecht ontbreekt op dit moment nog de informatie van de vreemdelingenkamer.

Een groot deel van het beroep op de bestuursrechter bestaat uit geschillen over sociale verzekeringswetten. In 1995 heeft bijna 70 procent van de nieuw ingediende beroepen (exclusief vreemdelingenzaken) hierop betrekking, in de periode tot 2001 is het aandeel gezakt naar 37 procent. In 2004 wordt 42 procent van de zaken ingediend wegens een geschil over sociale verzekeringswetten. Ongeveer 13 procent van de in 2004 ingediende zaken heeft betrekking op de bijstand.

Ambtenarenzaken bij de rechtbank vormen een klein deel van het totale aantal zaken. In 2004 heeft nog slechts 8 procent van het totale aantal ingediende zaken bij de bestuursrechter betrekking op ambtenarenzaken. De overige beroepen zijn vaak beroepen tegen wetten en regelingen in het algemeen en tegen gemeentelijke besluiten in het bijzonder.

Staat 3.1

Rechtbanken, sector bestuursrecht: ingediende beroepen Algemene wet bestuursrecht naar regelgeving¹⁾

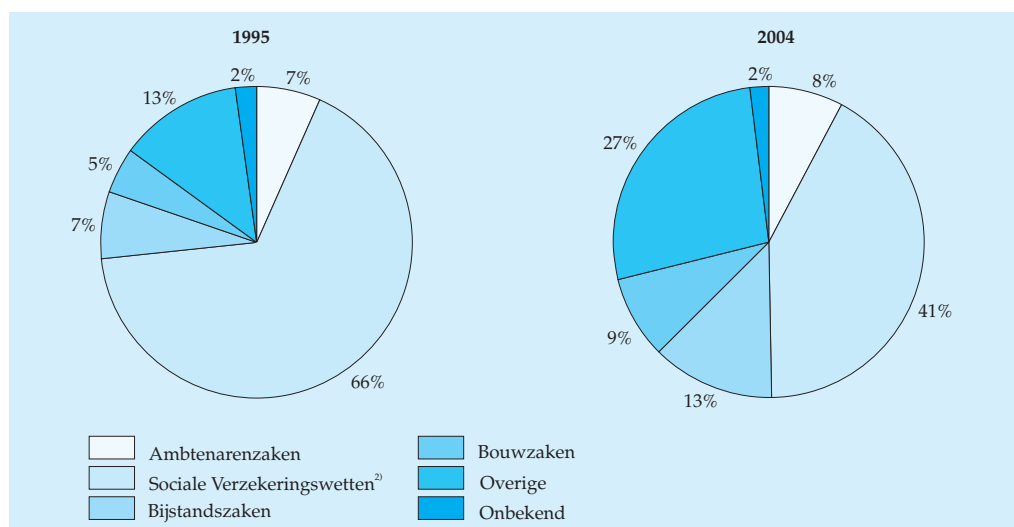
	1995	2000	2001	2002	2003	2004
x 1 000						
Totaal ingediend	65,4	37,6	38,6	42,7	45,3	48,3
Ambtenarenzaken w.o.	4,4	3,1	2,8	2,8	3,1	3,7
Ambtenarenwet	3,4	2,5	2,4	2,5	2,6	3,3
Sociale Verzekeringswetten w.o.	43,6	14,3	14,3	18,3	19,3	20,3
Arbeidsongeschiktheidswetten ²⁾	32,7	5,8	6,5	8,8	8,9	9,1
Bijstandszaken w.o.	4,4	4,7	4,3	4,2	4,7	6,3
Algemene bijstandswet	2,0	4,6	4,2	4,1	4,6	2,7
Wet werk en bijstand						3,4
Bouwzaken	3,2	4,1	4,4	4,2	4,4	4,1
Overig	8,3	10,8	12,1	12,5	13,1	13,0
Onbekend	1,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9

¹⁾ Excl. Vreemdelingenzaken.

²⁾ Excl. Premiezaken.

Bron: CBS.

3.1 Rechtbanken, sector bestuursrecht: ingediende beroepen naar soort regelgeving¹⁾

¹⁾ Excl. Vreemdelingenzaken.

²⁾ Excl. Premiezaken.

Bron: CBS.

Staat 3.2

Rechtbanken, sector bestuursrecht: beroepen Algemene wet bestuursrecht naar regelgeving¹⁾

	In de loop van de periode				
	ingediend	afgedaan door			totaal
		uitspraak in vereenvoudigde behandeling	uitspraak in gewone of versnelde behandeling of buiten zitting of voorlopige voorziening	overig (intrekking, verwijzing)	
	<i>x 1 000</i>				
1995	65,4	21,4	36,5	19,7	77,6
2000	37,6	3,5	25,6	9,3	38,4
2001	38,6	3,9	25,9	10,4	40,2
2002	42,7	4,2	25,9	10,9	41,0
2003	45,3	4,3	28,8	11,5	44,6
2004	48,3	4,2	31,2	12,5	47,8
Ambtenarenzaken w.o.	3,7	0,3	2,1	1,1	3,4
Ambtenarenwet	3,3	0,2	1,8	1,0	3,0
Sociale Verzekeringswetten w.o.	20,3	1,8	14,4	4,8	21,0
Arbeidsongeschiktheidswetten ²⁾	9,1	0,8	6,7	2,3	9,7
Bijstandszaken w.o.	6,3	0,4	3,6	1,2	5,2
Algemene bijstandswet	2,7	0,3	2,6	0,6	3,5
Wet werk en bijstand	3,4	0,1	0,9	0,5	1,5
Bouwzaken	4,1	0,2	2,9	1,0	4,1
Overig	13,0	1,2	8,2	4,0	13,3
Onbekend	0,9	0,3	0,1	0,4	0,8

¹⁾ Excl. Vreemdelingenzaken.

²⁾ Excl. Premiezaken.

Bron: CBS.

De meeste beroepen worden afgedaan door uitspraak in een gewone of versnelde behandeling, buiten zitting of voorlopige voorziening. Daarnaast vinden er relatief veel verwijzingen en intrekkingen plaats. Over het algemeen worden drie van elke tien afgedane beroepen gegrond verklaard. Een op de vijf verzoeken om een voorlopige voorziening wordt geheel of gedeeltelijk toegewezen.

Staat 3.3

Rechtbanken, sector bestuursrecht: uitspraken in beroepen Algemene wet bestuursrecht naar regelgeving¹⁾

	Vereenvoudigde behandeling			Gewone of versnelde behandeling			Voorlopige voorziening		
	totaal	w.o.		totaal	w.o.		totaal	w.o.	
		kennelijk ongegrond	kennelijk gegrond		ongegron	gegrond		afge-wezen	geheel of gedeeltelijk toege-wezen
	<i>x 1 000</i>								
1995	21,4	0,5	15,6	32,0	17,8	13,5	4,5	2,9	1,1
2000	3,5	0,4	0,7	20,4	12,3	7,0	5,2	3,6	1,2
2001	3,9	0,4	0,7	20,7	12,9	6,6	5,2	3,7	1,0
2002	4,2	0,7	0,8	20,2	13,0	6,2	5,7	4,0	1,1
2003	4,3	0,7	0,7	22,7	14,6	6,7	6,1	4,2	1,1
2004	4,2	0,7	0,7	25,3	15,6	8,1	5,9	4,0	1,2
Ambtenarenzaken	0,2	0,0	0,1	1,7	0,9	0,6	0,4	0,3	0,1
Sociale Verzekeringswetten	1,8	0,4	0,3	13,8	8,8	4,4	0,6	0,4	0,1
Bijstandszaken	0,4	0,1	0,1	2,3	1,5	0,7	1,2	0,9	0,2
Bouwzaken	0,2	0,0	0,1	1,8	1,0	0,6	1,1	0,8	0,2
Overig	1,2	0,2	0,2	5,6	3,3	1,8	2,5	1,7	0,6
Onbekend	0,3	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0

¹⁾ Excl. Vreemdelingenzaken.

Bron: CBS.

3.2.2 Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State

Tegen een eindspraak van de rechtbank sector bestuursrecht staat in het algemeen hoger beroep open bij de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Deze afdeling is, behalve rechter in hoger beroep, voor een aantal bijzondere wetten de eerste en enige rechter. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Wet op de Ruimtelijke Ordening, de Wet Milieubeheer en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten.

De bestuurlijke kort gedingprocedure is alleen mogelijk als er al beroep is ingesteld bij de afdeling bestuursrechtspraak zelf. Aan de voorzitter van de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State kan worden gevraagd een voorlopige voorziening te treffen, bijvoorbeeld schorsing van de beschikking waarmee men het niet eens is.

In 2004 zijn er ruim 2,5 duizend hoger beroepszaken ingediend bij de Raad van State krachtens de Algemene wet bestuursrecht; hiervan waren circa 0,3 duizend verzoeken om schorsingen en/of voorlopige voorzieningen.

Bij de bijzondere wetten zijn 3 duizend zaken in eerste en enige aanleg aan de Raad voorgelegd.

In beide gevallen worden de meeste zaken ter zitting afgedaan.

Sinds 2001 behandelt de Raad van State ook de hoger beroepen op grond van de nieuwe Vreemdelingenwet 2000. Hoger beroep kan de rechtzoekende alleen instellen tegen besluiten die de bevoegde autoriteiten na 1 april 2001 hebben genomen. In 2004 zijn 5,5 duizend hoger beroepszaken ingediend.

3.2.3 Centrale Raad van Beroep

Bij de Centrale Raad van Beroep kan hoger beroep worden ingesteld tegen uitspraken van de sector bestuursrecht van de rechtbank op het terrein van het ambtenarenrecht (inclusief pensioenen) en de sociale zekerheid (inclusief de Algemene Bijstandswet). Deze bestuursrechter oordeelt als eerste en enige instantie over zaken met betrekking tot sommige pensioenen en vergelijkbare uitkeringen. Dit is in de desbetreffende wetten geregeld, zoals in de Spoorwegpensioenwet of de Wet Uitkeringen Vervolgingslachtoffers.

Het aantal ingediende zaken bij de Raad is ten opzichte van 1995 met 20 procent afgenomen. De belangrijkste reden voor deze daling is de invoering van de bezwaarschriftprocedure in alle sociale verzekeringswetten. In bijna de helft van de beslissingen in hoger beroep wordt de aangevallen uitspraak door de Centrale Raad van Beroep bevestigd.

Staat 3.4

Raad van State: beroepen in eerste en enige aanleg en zaken in hoger beroep

	1995		2000	
	hoofdzaak	verzoeken om schorsing en/of voorlopige voorziening	hoofdzaak	verzoeken om schorsing en/of voorlopige voorziening
	<i>x 1 000</i>			
Beroepen in eerste en enige aanleg krachtens speciale wetten¹⁾				
In de loop van de periode ingediend	5,8	1,9	2,1	1,5
Afgedaan w.v.	4,3	1,3	2,1	1,3
met zitting	2,7	1,1	1,7	1,0
zonder zitting	1,6	0,2	0,4	0,3
Ingetrokken/op andere wijze beëindigd	2,8	0,7	0,7	0,3
Hoger beroepzaken krachtens de Algemene wet Bestuursrecht				
In de loop van de periode ingediend	0,7	0,1	1,9	0,2
Afgedaan w.v.	0,2	0,0	1,4	0,1
met zitting	0,2	0,0	1,2	0,1
zonder zitting	0,1	0,0	0,3	0,0
Ingetrokken/op andere wijze beëindigd	0,1	0,0	0,3	0,0
Hoger beroepzaken krachtens de Vreemdelingenwet				
In de loop van de periode ingediend				
Afgedaan w.v.				
met zitting				
zonder zitting				
Ingetrokken/op andere wijze beëindigd				

¹⁾ Onder meer de Wet op de Ruimtelijke Ordening, de Wet Milieubeheer en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten.

Bron: CBS.

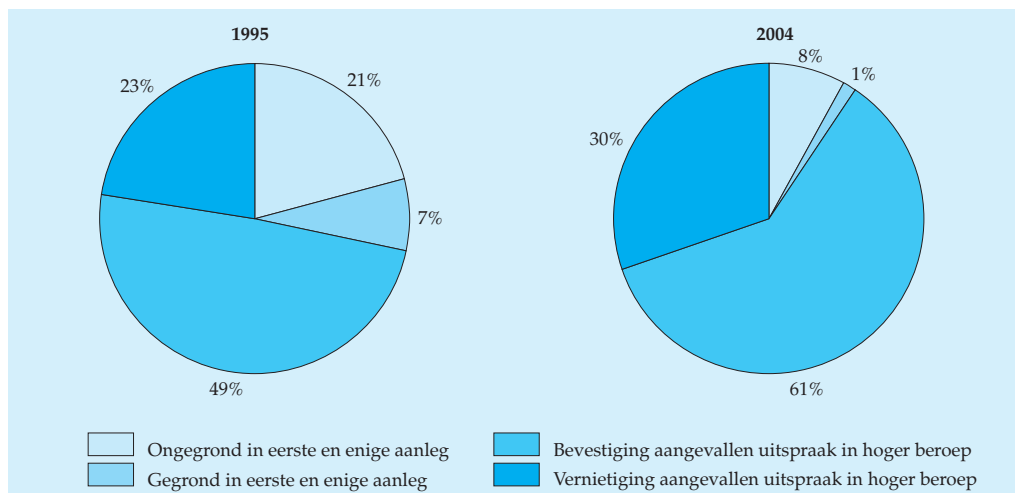
2001		2002		2003		2004	
hoofdzaak	verzoeken om schorsing en/of voorlopige voorziening	hoofdzaak	verzoeken om schorsing en/of voorlopige voorziening	hoofdzaak	verzoeken om schorsing en/of voorlopige voorziening	hoofdzaak	verzoeken om schorsing en/of voorlopige voorziening
2,2	1,3	2,0	1,1	1,8	1,0	2,0	1,0
2,5	1,2	2,2	0,9	1,6	0,8	1,6	0,8
1,9	1,0	1,7	0,8	1,3	0,7	1,1	0,6
0,5	0,2	0,4	0,2	0,3	0,2	0,5	0,2
0,7	0,3	0,4	0,2	0,4	0,2	0,4	0,2
2,1	0,3	2,0	0,3	2,2	0,3	2,4	0,3
1,5	0,2	2,2	0,2	1,9	0,2	1,8	0,3
1,3	0,2	1,9	0,2	1,6	0,2	1,5	0,2
0,2	0,0	0,3	0,0	0,3	0,0	0,3	0,1
0,4	0,0	0,4	0,1	0,3	0,1	0,4	0,1
0,5	0,1	1,9	0,3	3,8	0,6	5,1	0,4
0,4	0,1	1,5	0,2	3,2	0,6	4,8	0,5
0,1	0,0	0,2	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1
0,4	0,1	1,3	0,2	3,0	0,5	4,7	0,4
0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0

Staat 3.5
Centrale Raad van beroep: zaken naar regelgeving en wijze van afdoening

	In de loop van de periode				
	ingediend	afgedaan door			totaal
		uitspraak in vereenvoudigde behandeling	uitspraak in gewone of versnelde behandeling of buiten zitting of voorlopige voorziening	overig (intrekking, verwijzing)	
	<i>x 1 000</i>				
1995	9,3	0,4	3,8	4,2	8,4
2000	6,8	0,4	4,3	1,9	6,6
2001	6,7	0,4	4,8	1,8	6,9
2002	6,4	0,4	5,1	1,4	6,9
2003	6,5	0,4	4,9	1,4	6,7
2004	7,4	0,4	5,3	1,4	7,1
Ambtenarenzaken	0,9	0,0	0,7	0,2	0,9
Sociale Verzekeringswetten	5,1	0,3	3,1	0,9	4,3
Bijstandszaken	0,9	0,1	1,0	0,1	1,2
Pensioenzaken in 1e en enige aanleg	0,5	0,1	0,4	0,1	0,5
Overig	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Onbekend	0,0	0	0,0	0,0	0,0

Bron: CBS.

3.2 Centrale Raad voor Beroep: uitspraken in gewone of versnelde behandeling

Bron: CBS.

3.3 Procedure bij de belastingrechter

Omdat het procesrecht in belastingzaken nogal verschilt van de overige bestuursrechtspraak wordt hieraan op deze plaats extra aandacht besteed. Zo is de openbaarheid in belastingzaken geen regel maar uitzondering (wanneer een verhoging, 'boete', is opgelegd, is de boetebehandeling uiteraard volledig openbaar) en is de belastingrechter meer tijd dan de gewone bestuursrechter gegund te beslissen op bij hem ingediende bezwaarschriften (met een mogelijke verlenging).

In paragraaf 3.1 is al gemeld dat de belastingrechtspraak met ingang van 1 januari 2005 principieel is gewijzigd. Er is nu belastingrechtspraak in twee feitelijke instanties met de mogelijkheid tot beroep in cassatie. De uitkomsten in deze publicatie bestrijken de periode tot en met 2004 waarvoor nog de inmiddels verlaten regeling geldt, waarbij de belastingkamers bij de gerechtshoven het beroep tegen beslissingen op bezwaar van de belastinginspecteurs en/of lagere overheden in hun ressort behandelen.

Tabel 3.7
Gerechtshoven, belastingkamers: ingediende beroepen inzake belastingen

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	18,6	14,6	17,7	24,0	14,7	15,5
Rijksbelastingen	13,6	11,1	10,2	9,0	8,7	9,9
w.o.						
inkomstenbelasting en loonbelasting	8,0	6,0	5,9	5,5	5,2	6,0
motorrijtuigbelasting	1,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5
Belasting lagere overheden	4,7	3,4	7,4	14,9	5,9	5,5
w.o.						
wet waardering onroerende zaken	1,7	0,9	5,2	12,3	3,1	1,5
verontreinigingsheffing	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Bron: CBS.

3.3.1 Belastingkamers van het gerechtshof

Op 1 januari 1995 is de Wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ) inwerking getreden. Dit betekent dat één keer per vier jaar de waardebepaling van onroerende zaken in het kader van deze wet ten behoeve van de belastingheffing aanleiding kan geven tot bezwaar en uiteindelijk beroep bij de belastingkamers van het hof. Uit de gegevens van de afgelopen jaren is af te leiden dat dit een reden was voor een golf van zaken bij de hoven. In het jaar 2002 zijn er ruim 12 duizend beroepen ingesteld tegen beslissingen op grond van de Wet WOZ en tegen de onroerend zaakbelasting. Deze beroepen zijn daarmee goed voor de helft van de beroepen bij de belastingkamers in 2002.

Als het aantal beroepen op grond van de Wet WOZ en OZB buiten beschouwing wordt gelaten, dan is het aantal beroepen inzake inkomsten- en loonbelasting in deze jaren ongeveer 45 procent van het totaal. Het hof kan een zaak niet ontvankelijk, gegrond of ongegrond verklaren. In 2004 bedraagt het aantal beroepen dat als ongegrond wordt afgedaan rond de 45 procent. Ruim een derde van de afgedane beroepen is gegrond: de appellant krijgt geheel of gedeeltelijk gelijk.

Staat 3.8
Gerechtshoven, belastingkamers: afgedane beroepen inzake belastingen naar wijze van afdoening

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Totaal afgedaan w.o.	10,9	8,8	9,5	11,4	12,0	10,1
gegrond	2,9	2,9	3,3	3,7	4,2	3,5
ongegrond	5,0	3,6	4,3	5,0	5,5	4,6

Bron: CBS.

De behandeling door het hof eindigt met een mondelinge of schriftelijke uitspraak. Wil men van deze uitspraak in cassatie gaan bij de Hoge Raad, dan is een schriftelijke uitspraak nodig. Elk van de partijen kan een verzoek indienen om de mondelinge uitspraak te vervangen door een schriftelijke.

3.3.2 *Belastingkamer van de Hoge Raad*

In belastingzaken kan men zonder procesvertegenwoordiging procederen bij het beroep in cassatie bij de Hoge Raad. Alleen als de rechtzoekende de zaak mondeling wil toelichten moet een advocaat dat doen. Wanneer de Hoge Raad een zaak na behandeling heeft beëindigd met een arrest, is daarmee de procesgang afgelopen. De Raad kan het beroep afdoen door deze niet ontvankelijk te verklaren, door verwerping van het beroep of door gehele of gedeeltelijke vernietiging van het vonnis (ongegrond dan wel geheel of gedeeltelijk gegrond verklaren van het beroep). Het is ook mogelijk dat de Hoge Raad de zaak naar een gerechtshof terugwijst. Er volgt dan een nieuwe beroepsbehandeling met wederom de mogelijkheid van beroep in cassatie.

Het merendeel van de zaken (acht op elke tien zaken) waarin de Hoge Raad in cassatie uitspraak doet, wordt niet ontvankelijk verklaard of verworpen. Ongeveer een op de tien zaken wordt teruggewezen naar een hof.

Staat 3.9
Hoge Raad, belastingkamer: cassatieberoep inzake belastingen

	In de loop van de periode					
	ingediend	uitspraken			gehele of gedeeltelijke vernietiging	verwijzing
		niet ontvankelijk	verwerping	beslissing ten principale		
1995	841	103	437	70	113	
2000	950	91	523	71	132	
2001	1 105	113	481	58	97	
2002 ¹⁾	1 063	62	495	77	100	
2003	1 440	172	646	74	111	
2004	1 086	125	704	92	124	

¹⁾ Raming Hoge Raad.

Bron: CBS/Hoge Raad der Nederlanden.

3.4 Enkele bijzondere procedures

Asielverlening

Nederland voert, net als de meeste andere landen, een beperkend toelatingsbeleid voor vreemdelingen die zich voor langere tijd in het land willen vestigen. Om toegang tot Nederland te krijgen, hebben vreemdelingen een geldige verblijfstitel nodig, bijvoorbeeld een machtiging tot voorlopig verblijf. Onderdanen van bepaalde landen, zoals de lidstaten van de Europese Unie, hebben in beginsel zonder deze machtiging onbeperkt toegang tot Nederland. Bepaalde andere categorieën vreemdelingen die voor een (tijdelijk) verblijf naar ons land willen komen, zoals werknemers in loondienst, zelfstandige ondernemers, au-pairs, studenten of stagiairs, moeten wel een machtiging tot voorlopig verblijf aanvragen.

Een heel andere groep vreemdelingen die toegang tot Nederland willen krijgen, zijn de personen die in Nederland asiel aanvragen: de asielzoekers. Zij kunnen voor een verblijfsvergunning in aanmerking komen op grond van:

1. het Vluchtelingenverdrag van Genève en het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens;
2. klemmende humanitaire redenen;
3. de omstandigheid dat terugkeer naar het land van herkomst zeer moeilijk is vanwege de situatie ter plaatse, bijvoorbeeld een toestand van oorlog.

Op 1 april 2001 is de nieuwe Vreemdelingenwet 2000 in werking getreden. Een sterke vereenvoudiging van de procedures en een impliciet ontmoedigingsbeleid voor asielzoekers ligt aan de nieuwe wet ten grondslag.

Staat 3.10
Asielverlening

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Ingediende verzoeken ¹⁾	29,3	43,6	32,6	18,7	13,4	9,8
Ingewilligde verzoeken ²⁾	18,5	9,7	10,6	8,8	9,8	10,2
Op grond van oude wet						
Vluchtelingen asiel erkend (A-status)	8,0	1,8	0,4	.	.	.
Vergunning tot verblijf	6,2	4,8	1,6	.	.	.
Voorlopige vergunning tot verblijf	4,3	3,1	0,8	.	.	.
Op grond van nieuwe wet (Vreemdelingenwet 2000)						
Verblijfsvergunning asiel (bepaalde tijd) ³⁾			7,2	8,1	8,4	6,1
Verblijfsvergunning asiel (onbepaalde tijd) ³⁾			0,5	0,8	1,4	4,1

¹⁾ Inclusief herhaalde aanvragen.

²⁾ Inclusief inwilligingen na bezwaarprocedure.

³⁾ Inclusief reguliere vergunningen verleend in asielprocedures.

Bron: Ministerie van Justitie.

In 2004 zijn bijna 10 duizend asielverzoeken bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst ingediend. In de jaren na 2000 is sprake van een scherpe daling van het aantal verzoeken. In 2004 is bijna de helft minder verzoeken ingediend dan in 2002 en bijna 80 procent minder dan het aantal verzoeken in 2000.

In het jaar 2000 is het aantal inwilligingen van asielverzoeken uitgekomen op minder dan 10 duizend. In 2001 zijn 10 600 asielverzoeken ingewilligd. Deze lichte toename is waarschijnlijk het gevolg van de omschakeling van procedures volgens de oude wet naar procedures onder de nieuwe wetgeving. Sinds 2002 is het aantal ingewilligde verzoeken met 15 procent toegenomen tot 10 200 in 2004.

Bestuursrechtspraak door de burgerlijke rechter

In enkele situaties is de burgerlijke (kanton)rechter bevoegd in bestuursrechtelijke kwesties op te treden. Hij is belast met bestuursrechtspraak bij een beroep op de rechter in verband met overtredingen op grond van de Wet Administratiefrechtelijke Handhaving Verkeersvoorschriften (de Wet Mulder, waarover meer in hoofdstuk 4). Ook is de civiele rechter soms bevoegd in omstandigheden waarbij aanvulling nodig is op de rechtsbescherming tegen de overheid. Bovendien heeft de burgerlijke rechter een grote rol bij conflicten over het toekennen van schadevergoeding voor handelingen van het bestuur.

Nationale ombudsman

De Nationale ombudsman is het sluitstuk van de rechtsbescherming tegen de overheid. Bij deze functionaris kan men klagen over gedrag van bestuurders en ambtenaren in hun functie en tegen de overheidsorganen waarbij zij in dienst zijn. Dat kan niet bij de bestuursrechter. Daar kan men alleen zijn bezwaren voorleggen tegen een besluit van een overheidsorgaan. In 2004 heeft de Nationale ombudsman ruim 11 duizend zaken afgedaan (cijfers: Jaarverslag NO 2004).

4. Strafrechtspraak

4.1 *Algemeen*

Het materiële strafrecht beschrijft de strafbare gedragingen, noemt de straffen die de rechter kan opleggen en schrijft voor hoe de bepalingen moeten worden toegepast. Materieel strafrecht staat bijvoorbeeld in het Wetboek van Strafrecht. Het formele strafrecht beschrijft de procedures die bij de handhaving van de bepalingen uit het materiële strafrecht moeten worden gevolgd. Het gaat dan niet alleen over de regels bij de terechtzitting, maar regelt ook wat daaraan vooraf gaat in de fase van opsporing en vervolging. Het Wetboek van Strafvordering is een voorbeeld van formeel strafrecht.

4.1.1 *Van delict tot strafzaak*

Het strafrecht en het strafrechtelijk traject vormen een reeks samenhangende, elkaar logisch opvolgende gebeurtenissen, procedures, beslissingen en gevolgen. Dit heet 'de strafrechtketen'. Aan het begin van de strafrechtketen staat het delict, ook genoemd het strafbare feit.

De belangrijkste, meest omvattende en meest algemene strafwet is het Wetboek van Strafrecht, waarin de commune – voor elke burger geldende – delicten zijn opgenomen. Hiertegenover staan de delicten uit de bijzondere strafwetten. De belangrijkste daarvan is de Wegenverkeerswet, maar ook de Wet op de Economische Delicten (waaronder veel milieudelicten vallen) en de Opiumwet behoren hiertoe. Wie de wet overtreedt komt, indien het strafbare feit is opgehelderd, in het strafrechtelijk systeem terecht. De overtreder is verdachte in een strafzaak geworden.

4.1.2 *Personen en functionarissen*

Voor de opsporing van strafbare feiten is de politie verantwoordelijk. Het onderzoek wordt geleid door het Openbaar Ministerie en deze instantie neemt uiteindelijk het besluit of tot vervolging wordt overgegaan. Het openbaar ministerie vraagt in dat geval aan de rechter om een oordeel over de strafzaak en de verdachte uit te spreken.

Aan de verdachte komen bepaalde rechten toe. Hij heeft bijvoorbeeld recht op rechtsbijstand van een raadsman en hij heeft het recht te zwijgen. Anderzijds kan hij te maken krijgen met tegen hem gerichte (dwang)maatregelen zoals voorlopige hechtenis. In het Wetboek van Strafvordering is het begrip 'verdachte' daarom nauwkeurig omschreven, zowel de verdachte in de opsporingsfase als de verdachte in de vervolgingsfase. Pas na een eventuele veroor-

deling wordt de verdachte een dader. Een belangrijk recht van de verdachte is het recht op rechtsbijstand van een raadsman ('advocaat'). De verdachte kiest zelf zijn raadsman of hij krijgt vanwege de overheid een raadsman toegevoegd. De raadsman is een professionele deskundige die de belangen van de verdachte tegenover de opsporings- en vervolgingsinstanties zal behartigen. Ook houdt hij voor de verdachte de procedurele gebeurtenissen in de gaten en wikkelt de formaliteiten af. Dit is ook in het belang van een vlotte rechtsgang. Om helderheid in een zaak te brengen is het soms nodig, in het vooronderzoek bij de rechter-commissaris of tijdens de terechtzitting, getuigen of deskundigen te horen. Zowel de verdachte als het openbaar ministerie kan een of meer getuigen of deskundigen oproepen. Een getuige geeft bij de rechter-commissaris of in de rechtszaal zijn visie op de omstandigheden waaronder de gebeurtenis zich heeft afgespeeld. Een deskundige zal veelal op de achtergrond aan een zaak bijdragen, bijvoorbeeld via onderzoeksverslagen.

4.1.3 Procedure

Na aangifte of opsporing neemt de politie kennis van een strafbaar feit en maakt proces-verbaal op. Indien een verdachte bij de politie bekend is – met een bij de aangifte of na nader onderzoek – is per definitie het delict 'opgehelderd'. De politie zendt het proces-verbaal door naar het parket (van het openbaar ministerie). De officier van justitie beslist vervolgens over de verdere afhandeling. De officier zal afwegen of een tenlastelegging op basis van het proces-verbaal zal kunnen leiden tot een veroordeling door de rechter of dat de zaak op een andere wijze moet worden afgedaan. Soms is het nodig aanvullend onderzoek te doen om te kunnen beoordelen hoe de zaak verder moet worden afgehandeld. Dan wordt besloten tot een gerechtelijk vooronderzoek. In dit kader is de functie van een onafhankelijke rechter-commissaris ingesteld. Hij beschikt over een aantal bijzondere bevoegdheden en dwangmiddelen. Dat onderzoek moet aanvullende informatie opleveren, zodat het openbaar ministerie op basis van voldoende gegevens kan beslissen over de (verdere) vervolging in een strafzaak.

Al naar gelang alle bevindingen en omstandigheden seponereert de officier de zaak (geen vervolging), biedt hij een transactie aan (afkoop van vervolging) of gaat hij over tot vervolging bij de rechter. Het openbaar ministerie legt de zaak dan voor aan de rechter door het dagvaarden van de verdachte: de officier van justitie roept de verdachte op voor de rechter te verschijnen. Afhankelijk van de instantie staat een raadsman de verdachte eventueel bij. Aan het eind van de terechtzitting neemt de rechter een beslissing met het in het openbaar uitspreken van een vonnis.

Verdachte of openbaar ministerie kunnen zich neerleggen bij deze rechterlijke beslissing 'in eerste aanleg' of ervoor kiezen een rechtsmiddel aan te wenden. In het laatste geval behandelt een hogere rechter de zaak opnieuw. De zaak eindigt met het onherroepelijk worden van de eindbeslissing van de (be-

roeps)rechter. De laatste stap binnen het strafrechtelijke systeem is de tenuitvoerlegging van eventueel door de rechter opgelegde sancties, zoals geldboete, gevangenisstraf, taakstraf, verbeurdverklaring, terbeschikkingstelling of een combinatie van straffen en maatregelen.

Voordat de rechter zijn eindbeslissing geeft over de zaak zelf, zal hij altijd moeten toetsen of aan alle vereiste voorwaarden voor zijn eigen bevoegdheid of de ontvankelijkheid van het openbaar ministerie is voldaan. Zo niet, dan kan de rechter zichzelf onbevoegd of het openbaar ministerie niet-ontvankelijk verklaren. De verdachte gaat dan (voorlopig) vrijuit.

Staat 4.1
Eindbeslissingen van de rechter in eerste aanleg naar aard einduitspraak

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Kantonstrafzaken						
Eerste aanleg	124,7	87,6	90,1	108,5	135,6	174,1
w.v.						
schuldigverklaring	106,2	78,6	82,2	100,8	126,0	163,1
vrijspraak	3,0	2,2	2,2	2,7	3,7	4,7
ontslag van rechtsvervolging	0,2	0,1	0,2	0,2	0,4	0,3
overige eindbeslissingen	15,3	6,7	5,5	4,9	5,5	6,1
Rechtbankstrafzaken						
Eerste aanleg	102,3	111,0	112,0	116,8	134,6	133,2
w.v.						
schuldigverklaring	97,2	105,4	105,9	110,9	127,7	126,2
vrijspraak	4,1	4,7	4,7	4,6	5,7	5,9
ontslag van alle rechtsvervolging	0,3	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4
overige eindbeslissingen	0,7	0,7	1,1	0,9	0,9	0,7

Bron: CBS.

De eindbeslissing van de rechter kan onder meer besluiten tot schuldigverklaring, vrijspraak, of ontslag van alle rechtsvervolging. Wanneer de rechter niet bewezen acht dat de verdachte het door het openbaar ministerie ten laste gelegde feit heeft gepleegd, volgt een vrijspraak. Als de rechter het wel bewezen acht en de overtuiging heeft dat deze verdachte dit feit heeft gepleegd, kan er desondanks een strafuitsluitingsgrond zijn, zoals noodweer of ontoerekeningsvatbaarheid, waardoor de verdachte toch niet strafbaar is. De rechter zal de verdachte dan ontslaan van alle rechtsvervolging. In andere gevallen zal hij een schuldigverklaring uitspreken, al of niet met strafoplegging.

4.1.4 Geregistreeerde criminaliteit (politie en Koninklijke Marechaussee)

De fase direct na het ter kennis komen of constateren van het delict, valt binnen het werkkterrein van politie en Koninklijke Marechaussee. Door surveillan- ce, actieve opsporing of aangifte van slachtoffers, belanghebbenden of derden-getuigen, komt de opsporingsinstantie (meestal de politie) strafbare feiten op het spoor. De opsporingsambtenaar mag in veel gevallen zelfstandig beslissen het geconstateerde delict al dan niet door het strafrechtelijke traject te sturen. Ontwikkelingen in de aantallen opgemaakte processen-verbaal geven een indicatie van ontwikkelingen van de criminaliteit.

Staat 4.2
Geregistreeerde criminaliteit, kerncijfers

	Opgemaakte processen- verbaal	Gehoorde verdachten			Ophelderings- percentage
		meerderjarig	minderjarig	totaal	
	<i>x 1 000</i>				<i>%</i>
Totaal					
1995	1 222,9	205,6	41,4	247,0	17
2000	1 305,6	221,0	47,2	268,2	15
2001	1 357,6	229,5	47,1	276,6	15
2002	1 422,9	266,6	55,2	321,7	18
2003	1 383,9	287,9	59,0	346,8	20
2004	1 324,6	290,7	65,1	355,7	21
Wetboek van Strafrecht w.v.	1 162,7	209,4	62,1	271,4	17
gewelddsmisdrijven	114,9	64,8	13,7	78,4	59
vermogensmisdrijven	829,1	96,8	28,3	125,1	11
vernieling en openbare orde	208,2	39,1	19,1	58,2	18
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	10,5	8,6	1,0	9,6	77
Wegenverkeerswet	135,4	50,5	1,0	51,5	39
Wet op de Economische delicten	4,5	4,1	0,2	4,3	84
Opiumwet	15,7	21,2	0,8	22,0	96
Wet Wapens en munitie	6,2	5,4	1,0	6,5	93
Overige wetten	0,1	0,1	0,0	0,1	89

Bron: CBS.

Niet-opgehelderde delicten – delicten waarvan geen verdachte bekend is ge- worden – bereiken het openbaar ministerie niet. Processen-verbaal voor bepaal- de veel voorkomende maar veelal onopgehelderde delicten als fietsdiefstal komen dan ook zelden bij het parket terecht.

Het percentage opgehelderde delicten is sinds 1995 gedaald van 17 procent tot 15 procent in 2000. In de periode tussen 2000 en 2004 is het ophelderingsper- centage toegenomen tot 21 procent; dit is iets hoger dan in 1994. Het ophelde- ringspercentage loopt per delictsoort sterk uiteen. In 2004 is 96 procent van de geregistreeerde opiumdelicten en ruim de helft van de gewelddsmisdrijven op-

gehelderd. Rijden onder invloed wordt voor 100 procent opgehelderd, omdat dit strafbare feit in principe alleen door heterdaad kan worden geconstateerd. Het wordt daarom per definitie altijd opgehelderd: er is altijd een verdachte bekend. Een zeer veel voorkomend delict als diefstal met braak – inbraak – heeft daarentegen een laag ophelderingspercentage. Een op de tien geregistreerde inbraken wordt opgehelderd.

4.1.5 *Wet Mulder en Centraal Justitiele Incassobureau (CJIB)*

Een regeling die sterk samenhangt met strafrecht, maar formeel bestuursrechtelijk wordt afgewikkeld, is de afhandeling van lichte (verkeers)overtredingen. De Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften, in de wandeling ‘Wet Mulder’ geheten, heeft primair tot doel de werklast van politie, openbaar ministerie en rechter te verlichten. Strafzaken over delicten van relatief klein belang – ze heten ook wel ‘Mulderfeiten’ – komen in beginsel niet terecht in het reguliere strafrechtelijke systeem.

Staat 4.3
Geregistreerde beschikkingen Wet Mulder naar wijze van constatering en soort verkeersovertreding

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Constatering via kenteken						
Totaal	2 805,2	7 006,1	8 209,8	8 388,4	9 212,5	8 766,5
w.v.						
te hard rijden	1 591,2	5 556,1	6 616,8	6 769,9	7 479,4	7 097,9
door rood licht rijden	175,5	224,4	257,7	260,5	296,3	269,0
fout parkeren	859,4	933,6	1 012,6	1 074,7	1 121,9	1 074,9
overige	179,1	292,0	322,7	283,3	314,9	324,7
Constatering via staande houding						
Totaal	458,6	787,9	993,2	1 148,7	1 357,5	1 606,2
w.v.						
te hard rijden	87,7	92,1	121,9	155,5	171,3	173,1
door rood licht rijden	41,5	53,5	63,5	70,3	88,9	110,4
fout parkeren	20,1	33,1	41,5	46,2	54,7	57,2
overige	309,2	609,2	766,3	876,7	1 042,6	1 265,5

Bron: CBS.

Er zijn in 2004 ruim 10,3 miljoen beschikkingen verzonden. De Wet Mulder kent als enige sanctie het betalen van een geldsom. De inning van de verschuldigde boetes staat onder leiding van de officier van justitie en is in handen van het Centraal Justitiele Incassobureau (CJIB) in Leeuwarden. Als de verdachte niet akkoord gaat met de beschikking, dan kan hij administratief beroep aantekenen bij de officier van justitie. Op diens beslissing staat beroep open bij de kantonrechter. De rechter neemt het beroep in behandeling nadat zekerheid is gesteld voor de oorspronkelijk opgelegde boete.

Staat 4.4
Inning opgelegde boetes Wet Mulder

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Beschikkingen	3 263,8	7 794,0	9 203,1	9 536,9	10 570,0	10 372,7
w.o.						
ingetrokken	15,5	31,3	38,1	52,2	50,8	43,2
vernietigd	52,6	145,1	167,8	152,5	149,2	126,6
Te innen door het CJIB ¹⁾	3 195,8	7 617,6	8 997,2	9 332,2	10 370,0	10 202,2
Geïnde beschikkingen	2 910,0	7 385,9	8 622,6	8 755,0	9 956,5	9 627,4
(Nog) niet geïnde beschikkingen op 1 april	285,8	231,7	374,6	577,1	413,5	574,8
	<i>mln euro</i>					
Opgelegde boetes	123,9	313,1	377,9	395,8	431,5	468,4
Ontvangen boetes	115,5	304,2	350,3	375,2	444,7	457,7
	<i>euro</i>					
Gemiddeld boetebedrag	38	40	41	42	41	45

¹⁾ Centraal Justitieel Incassobureau.

Bron: CBS.

Als de betrokken overtreder niet (tijdig) betaalt en ook niet in beroep gaat, zijn in de wet, inmiddels zeer effectief gebleken, innings- en verhaalsmaatregelen opgenomen. Vrijwel alle opgelegde bedragen worden geïnd. Op de peildatum (1 april) is ongeveer 4 procent (nog) niet geïnd. In totaal is er in 2004 ongeveer 457 miljoen euro ontvangen, met een gemiddeld boetebedrag van 45 euro.

4.2 Kantonstrafzaken

De politie zendt processen-verbaal door naar het openbaar ministerie. Het openbaar ministerie is een overheidsorgaan en ressorteert onder het ministerie van Justitie. Het heeft onder meer als taak de wetten te handhaven, strafbare feiten op te sporen en te vervolgen. Het vertegenwoordigt de staat bij de vervolging van verdachten van strafbare feiten. Een deel van deze feiten betreffen kantonstrafzaken. Het gaat daarbij vooral om lichte delicten.

4.2.1 *Inschrijvingen kantonstrafzaken bij het openbaar ministerie*

Het openbaar ministerie schrijft het door de opsporingsinstantie doorgezonden proces-verbaal in als een nieuwe strafzaak met één verdachte.

Staat 4.5
Bij het openbaar ministerie ingeschreven kantonstrafzaken naar soort verdachte

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Totaal betrokken verdachten	308,3	182,5	179,2	219,4	273,5	300,9
w.v.						
strafrechtelijk meerderjarigen	279,4	164,8	169,6	205,4	253,8	278,8
strafrechtelijk minderjarigen	16,1	10,9	6,3	10,3	15,5	18,6
rechtspersonen	12,9	6,8	3,3	3,7	4,2	3,5

Bron: CBS.

Het aantal ingeschreven kantonzaken in het jaar 2004 bedroeg ruim 300 duizend, dat is bijna 10 procent meer dan het jaar daarvoor. In 1995 waren het er nog ongeveer 308 duizend. Het aantal ingeschreven kantonzaken is in de tweede helft van de jaren negentig sterk gaan dalen na de inwerkingtreding van de in paragraaf 4.1.5 besproken Wet Mulder. Ook de fiscalisering van gemeentelijke parkeerboetes heeft aan de vermindering bijgedragen.

Een strafzaak is gericht tegen één verdachte. In die strafzaak kunnen overigens verschillende feiten worden behandeld die de verdachte heeft begaan. Als iemand zich op verschillende momenten en plaatsen schuldig maakt aan bijvoorbeeld zwartrijden, kunnen de feiten in één zaak worden behandeld. Uit de berichtgeving over kantonstrafzaken is niet af te leiden welk feit het zwaarste delict bevat, zoals dit wel het geval is bij rechtbankstrafzaken. Typeren van kantonstrafzaken naar delict is daarom niet mogelijk.

Om toch een indruk te krijgen van de overtreden wetten die hebben geleid tot de kantonstrafzaken, wordt gekeken naar de ingeschreven feiten. Daaruit blijkt dat een stijging van het aantal ingeschreven feiten wegens overtreding van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV), het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens en de Wet Personenvervoer de toename van zaken in 2002 en 2004 bij de sector kanton heeft veroorzaakt.

4.2.2 *Afdoeningen kantonstrafzaken door het openbaar ministerie*

Wanneer het openbaar ministerie zich een oordeel heeft kunnen vormen over de aangeboden strafzaak, neemt de officier van justitie een beslissing over de verdere gang van zaken.

Staat 4.6
Bij het openbaar ministerie ingeschreven kantonfeiten naar overtreden wet

	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>				
Totaal	198,9	193,1	237,4	301,1	325,1
Wegenverkeerswet	20,5	23,9	26,7	29,0	29,3
Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens	60,1	32,9	39,3	57,2	53,2
Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen (WAM) en Uitvoeringsbesluit WAM	28,6	36,1	44,6	38,1	38,8
Voertuigreglement	10,2	4,0	5,0	7,2	10,4
Algemeen plaatselijke verordeningen (APV)	27,3	41,7	52,2	70,6	81,2
Wet personenvervoer	28,8	25,8	36,9	56,1	64,5
Algemeen Reglement Vervoer	1,2	2,1	2,9	4,9	4,8
Wetboek van strafrecht	7,7	10,0	10,0	12,8	15,3
Vreemdelingenwet en Vreemdelingenbesluit	2,2	2,5	4,2	6,7	7,1
Leerplichtwet	2,5	2,7	4,0	3,9	5,1
Overige wetten en regelgeving	10,0	11,3	11,7	14,6	15,4

Bron: CBS.

Staat 4.7
Door het openbaar ministerie afgedane kantonstrafzaken naar wijze van afdoening

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	248,3	144,5	94,7	89,3	130,1	140,1
Sepot	84,4	38,5	41,3	31,1	46,3	44,7
Voeging	11,7	12,8	12,0	16,4	30,5	37,4
Overdracht	6,2	3,4	3,2	3,2	3,4	3,9
Transactie	146,0	89,9	38,3	38,5	49,9	54,1

Bron: CBS.

In de periode tussen 1995 en 2002 daalde het aantal zaken dat door het openbaar ministerie is afgedaan van ongeveer 250 duizend tot bijna 90 duizend. Daarna is dit aantal toegenomen tot 140 duizend.

Het totaal aantal afgedane feiten is in de afgelopen jaren gedaald van ruim 718 duizend in 1985 tot net iets meer dan 100 duizend in 2002. In de periode tot en met 2004 is het aantal afgedane feiten met bijna 50 procent toegenomen tot ruim 156 duizend. Ook hier veroorzaken overtredingen van de Algemene Plaatselijke Verordening, het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens en de Wet Personenvervoer de toename.

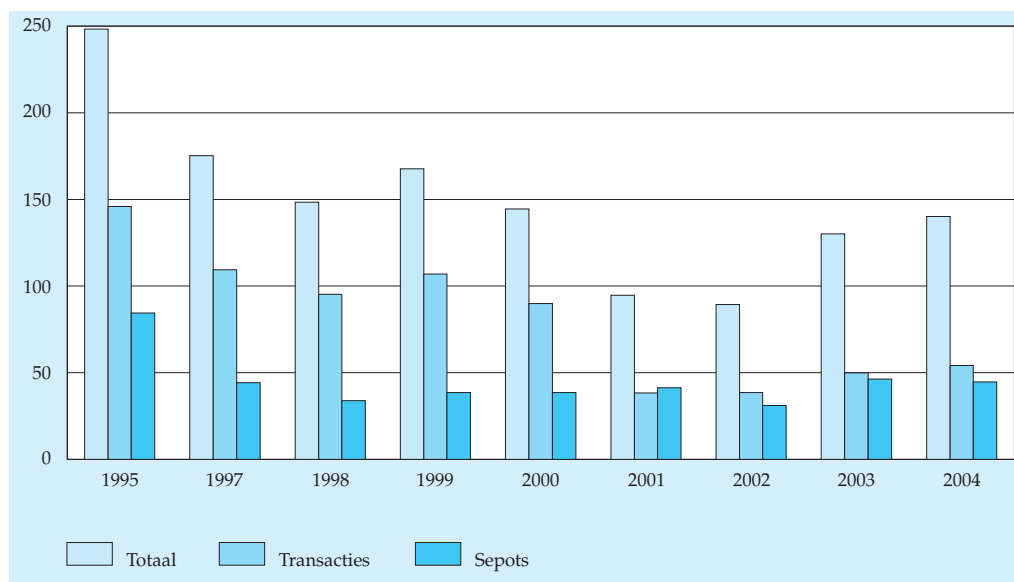
Staat 4.8

Door het openbaar ministerie afgedane kantonfeiten naar wijze van afdoening en overtreden wet

	1995	2000	2001	2002	2003	2004		
							totaal	w.o.
								sepots
	<i>x 1 000</i>						<i>%</i>	
Totaal	258,2	159,5	104,3	100,4	147,4	156,0	31,9	34,4
Wegenverkeerswet	31,6	16,1	13,0	13,2	16,4	15,9	37,6	45,5
Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens	105,7	61,2	26,1	19,9	27,4	27,9	24,5	70,2
Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen (WAM) en Uitvoeringsbesluit WAM	23,9	15,4	12,7	12,1	16,5	10,0	48,5	24,9
Voertuigreglement	2,3	12,4	4,0	3,7	5,4	7,7	18,7	77,4
Algemeen plaatselijke verordeningen (APV)	10,3	13,9	13,3	13,9	24,7	30,6	43,0	17,6
Wet personenvervoer	43,2	21,2	16,7	19,4	32,5	36,1	19,9	6,9
Algemeen Reglement Vervoer	1,6	0,6	0,6	0,9	2,2	3,3	47,5	7,5
Wetboek van strafrecht	7,7	6,3	4,8	4,9	6,5	8,1	45,8	26,3
Vreemdelingenbesluit en Vreemdelingenwet	5,7	1,9	2,4	2,0	4,0	3,3	44,8	18,9
Leerplichtwet	0,3	0,7	0,8	1,3	1,7	2,2	36,6	54,6
Overige wetten en regelgeving	26,0	9,8	9,9	9,1	10,1	10,8	25,2	57,5

Bron: CBS.

4.1 Transacties en sepots kantonstrafzaken

Bron: CBS.

De officier heeft voor een aantal minder ernstige delicten de bevoegdheid de verdachte een transactie aan te bieden. De verdachte kan bij een transactie strafvervolgung ontgaan door te voldoen aan een of meer door het openbaar ministerie te stellen voorwaarden. Meestal gaat het om het betalen van een som geld (boete). Een aantal veelvoorkomende overtredingen wordt inmiddels op deze wijze afgedaan. Accepteert de verdachte het voorstel dan is de zaak daarmee afgedaan en volgt er geen zaak bij de rechter. In 2004 is in eenderde van de afdoeningen van kantonstrafzaken sprake van een transactie.

Als de officier van justitie meent dat de feiten en omstandigheden in het proces-verbaal geen tenlastelegging opleveren die zal resulteren in een veroordeling, of indien er een andere belemmering is de zaak (verder) te vervolgen, dan kan hij de strafzaak seponeren. Daarmee is de zaak beëindigd.

Meent de officier van justitie dat er voldoende bewijs is voor een veroordeling dan kan hij de kantonzaak voorleggen aan de rechter. Deze dagvaardingen worden niet meegeteld bij de afdoeningen door het openbaar ministerie.

4.2.3 Afdoeningen kantonstrafzaken door de rechtbank (sector kanton)

Op grond van de wet behandelt de rechtbank, sector kanton, de zaken van alle overtredingen waarvan de kennisneming niet aan een andere rechter is opgedragen. De kantonrechter spreekt recht als alleenzittende rechter en doet de voorgelegde zaken en feiten af met een eindbeslissing in eerste instantie, met administratieve ondersteuning van een griffier.

Staat 4.9
Door de rechter in eerste aanleg afgedane kantonstrafzaken naar eindbeslissing

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	124,8	87,6	90,1	108,5	135,6	174,1
Dagvaarding nietig	14,2	6,6	5,3	4,8	5,4	6,0
OM niet-ontvankelijk	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vrijspraak	3,0	2,2	2,2	2,7	3,7	4,7
Ontslag van rechtsvervolgung	0,2	0,1	0,2	0,2	0,4	0,3
Schuldigverklaringen	106,1	78,6	82,2	100,8	126,0	163,1
Overig en onbekend	0,6	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Bron: CBS.

Het aantal door de kantonrechter afgedane zaken is in de periode tussen 1995 en 2000 gedaald van 125 duizend tot ruim 87 duizend zaken. In de jaren daarna is het aantal weer toegenomen tot 174 duizend in 2004.

Staat 4.10

Door de rechter in eerste aanleg afgedane kantonfeiten naar overtreden wet

	1995	2000	2001	2002	2003	2004		
							totaal	w.o. schuldig- verkla- ringen
	<i>x 1 000</i>						<i>%</i>	
Totaal	123,8	100,3	101,9	122,2	160,9	210,8	96,7	
Wegenverkeerswet	17,9	11,6	11,5	12,9	14,7	17,5	94,9	
Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens	21,6	15,5	12,9	16,7	23,2	35,3	97,1	
Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrij- tuigen (WAM) en Uitvoeringsbesluit WAM	23,9	24,7	24,0	25,4	32,1	33,4	95,9	
Voertuigreglement	0,4	2,9	1,8	1,4	1,7	2,3	96,9	
Algemeen Plaatselijke Verordeningen (APV)	7,6	18,2	22,2	33,2	43,4	51,5	98,1	
Wet personenvervoer	38,9	17,3	18,2	18,8	30,0	47,2	96,4	
Algemeen Reglement Vervoer	0,7	1,0	1,4	1,7	1,7	2,9	95,1	
Wetboek van strafrecht	3,4	4,2	4,6	5,5	6,0	8,6	96,0	
Vreemdelingenbesluit en Vreemdelingenwet	1,0	0,8	0,7	1,4	2,5	4,4	94,2	
Leerplichtwet	0,8	1,3	1,8	2,1	2,5	2,9	91,8	
Overige wetten en regelgeving	7,8	2,6	2,7	3,1	3,1	4,6	96,6	

Bron: CBS.

Na de invoering van de Wet Mulder in de loop van de jaren negentig daalde het aantal afgedane feiten sterk tot een aantal van 100 duizend afgedane feiten in 2000. In de jaren vanaf 2001 is het aantal afgedane feiten weer toegenomen tot ongeveer 210 duizend feiten in 2004. Evenals bij de inschrijvingen gaat het bij de afdoeningen bij het merendeel van de feiten over overtreding van Algemeene plaatselijke verordeningen (51 duizend). Ook overtreding van de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen (33 duizend), de Wet Personenvervoer (47 duizend) en het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens leveren veel procedures op.

In vrijwel alle gevallen eindigt de zaak met een schuldigverklaring. In ruim 3 procent van de zaken besluit de rechter de dagvaarding nietig te verklaren. De overige beslissingen, zoals vrijspraak, ontslag van alle rechtsvervolgning of niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie, vormen uitzonderingen.

Hoger beroep van de vonnissen die in deze zaken zijn geweest is steeds mogelijk, behalve als het belang van een nieuwe behandeling van de zaak volgens objectieve in de wet genoemde maatstaven te gering is.

4.3 Rechtbankstrafzaken

De parketten schrijven ook zaken in waarover volgens de wet de rechtbank (sector straf) een oordeel zal dienen te geven, als het tot een dagvaarding komt. Deze rechtbankzaken gaan in de regel over ernstige strafbare feiten.

4.3.1 Inschrijvingen rechtbankstrafzaken bij het openbaar ministerie

Staat 4.11
Bij het openbaar ministerie ingeschreven rechtbankstrafzaken naar delictgroep

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	257,8	233,3	236,0	251,3	270,3	274,0
Wetboek van Strafrecht w.v.	157,3	137,0	139,1	149,1	156,7	165,2
gewelddsmisdrijven	28,9	33,5	35,4	39,0	42,7	47,6
vermogensmisdrijven	103,3	71,5	70,5	73,7	74,5	73,7
vernieling en openbare orde	22,9	26,8	28,0	30,1	31,8	35,2
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	2,2	5,1	5,3	6,3	7,6	8,7
Wegenverkeerswet	42,7	47,4	47,6	50,6	55,9	47,8
Wet op de Economische delicten	34,3	27,1	25,9	26,6	31,1	31,7
Opiumwet	9,9	10,0	12,1	14,3	15,0	18,5
Wet Wapens en munitie	4,6	4,6	5,1	4,3	5,1	5,2
Overige wetten/Onbekend	8,9	7,3	6,2	6,4	6,5	5,7

Bron: CBS.

In 2004 zijn ongeveer 275 duizend rechtbankzaken ingeschreven. Dat is een toename van ruim 2 procent ten opzichte van 2003. In 1995 waren het er ongeveer 260 duizend. Daarna is tot en met 2001 het aantal ingeschreven zaken gedaald; in 2002 is er voor het eerst weer een stijging waar te nemen. Uit het onderliggende cijfer blijkt dat bij de parketten, per 100 000 personen van de desbetreffende leeftijdsgroep, meer zaken met een minderjarige (12-17 jaar) dan met een meerderjarige (18-79 jaar) verdachte worden ingeschreven.

4.3.2 Afdoeningen rechtbankstrafzaken door het openbaar ministerie

Het openbaar ministerie beslist over de afdoening van de ingeschreven rechtbankzaken. Een deel van de zaken (ongeveer 130 duizend in 2004) doet het openbaar ministerie zelf af, waaronder septs (28 duizend), transacties (79 duizend) en overige afdoeningen (21 duizend), zoals voeging *ad informandum* of overdracht aan een ander parket. De overige ingeschreven zaken gaan in beginsel door naar de rechter.

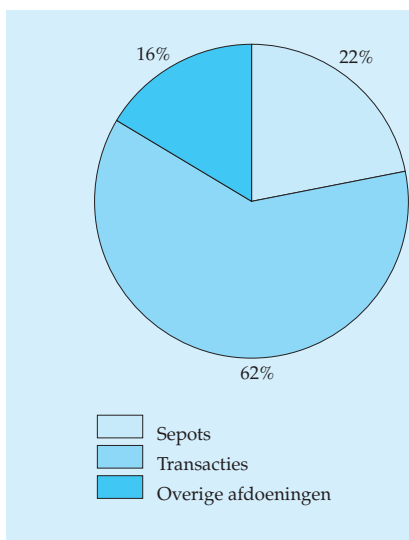
Staat 4.12

Door het openbaar ministerie afgedane rechtbankstrafzaken naar wijze van afdoening en delictgroep

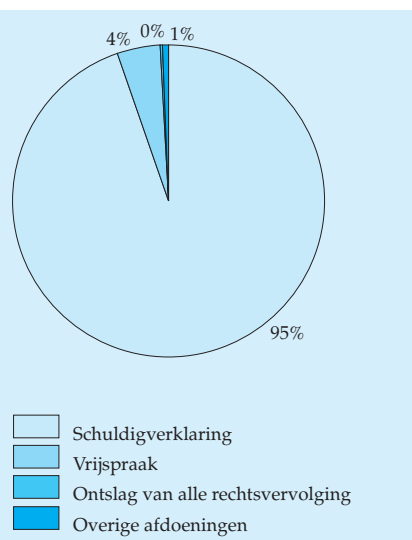
	2000	2001	2002	2003	2004		
					Totaal	w.o.	
						sepots	trans-acties
	x 1 000				%		
Totaal	118,4	115,5	120,7	128,7	127,7	21,9	61,6
Wetboek van Strafrecht w.v.	62,5	60,0	63,2	66,1	69,6	24,5	54,3
geweldd misdrijven	13,3	13,5	14,1	15,6	16,9	33,0	49,3
vermogensmisdrijven	31,7	28,8	30,1	30,2	30,4	21,9	51,9
vernietiging en openbare orde	14,6	14,9	16,0	16,4	18,1	21,9	60,4
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	2,8	2,8	3,1	3,8	4,2	21,2	65,3
Wegenverkeerswet	21,8	19,8	20,8	24,2	17,6	16,5	70,6
Wet op de Economische delicten	23,2	22,8	25,4	26,9	26,6	13,9	76,0
Opiumwet	3,1	3,8	4,3	4,5	7,8	44,4	46,7
Wet Wapens en munitie	3,0	3,3	2,7	3,2	2,9	11,0	78,6
Overige wetten/Onbekend	4,9	5,9	4,3	3,9	3,1	18,0	71,1

Bron: CBS.

4.2a Rechtbankstrafzaken afgedaan door het openbaar ministerie naar wijze van afdoening, 2004

4.2b Rechtbankstrafzaken afgedaan door de rechter in eerste aanleg naar einduitspraak, 2004

Bron: CBS.

4.3.3 Afdoeningen rechtbankzaken door de rechtbank (sector straf)

De rechtbank (sector straf) neemt in eerste instantie kennis van de zaken van misdrijven, met uitzondering van een aantal delicten uit bijzondere strafwetten en uitgezonderd bepaalde bijzondere omstandigheden. Ruim 60 procent van de rechtbankzaken die de rechter heeft afgedaan hebben betrekking op een delict uit het Wetboek van Strafrecht. Ook de misdrijven uit de Wegenverkeerswet (21%) maken een behoorlijk deel uit van de zaken die de rechtbank in eerste aanleg afdoet. Het is van belang te vermelden dat bij meervoudig strafbaar handelen (bijvoorbeeld aanranding met bedreiging of mishandeling) in de statistieken het delict wordt geteld waarop in de wet de zwaarste strafbedreiging staat.

De rechtbank spreekt in beginsel recht in een meervoudige kamer die bestaat uit drie rechters. In de praktijk spreekt de rechtbank in vier van de vijf zaken recht in enkelvoudige kamer. De (economische) politierechter en de kinderrechter zijn alleenzittende rechters.

Staat 4.13
Door de rechter in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken¹⁾ naar delictgroep

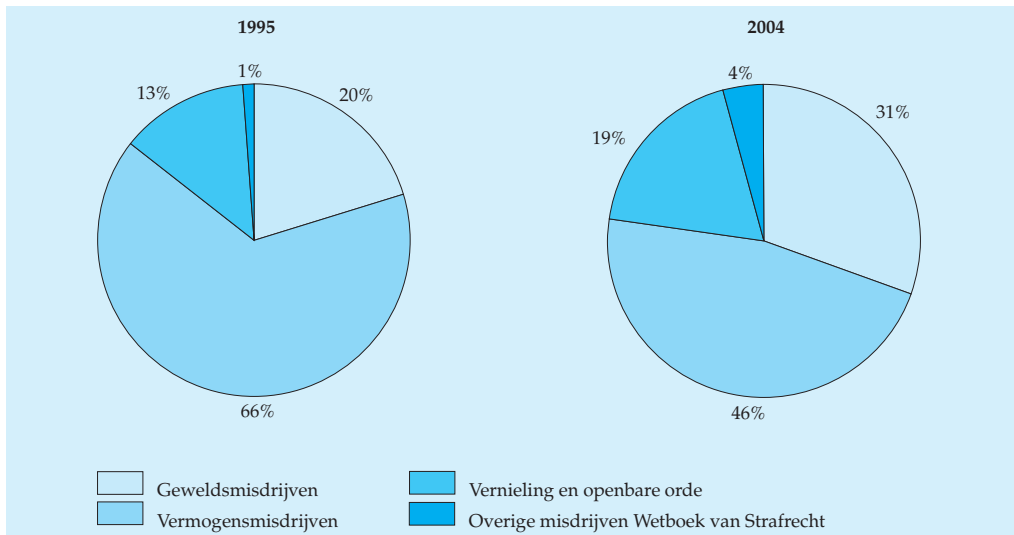
	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>				
Totaal	111,0	112,0	116,8	134,6	133,2
Wetboek van Strafrecht w.v.	70,5	71,6	74,8	84,0	83,8
gewelddsmisdrijven	18,2	19,2	20,7	24,1	25,6
vermogensmisdrijven	37,8	37,5	38,7	41,9	39,1
vernieling en openbare orde	12,4	12,7	13,1	14,8	15,6
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	2,1	2,2	2,3	3,2	3,5
Wegenverkeerswet	25,0	24,0	23,5	29,0	28,4
Wet op de Economische delicten	5,0	3,9	4,4	5,6	5,9
Opiumwet	6,7	7,4	9,0	10,3	9,3
Wet Wapens en munitie	1,9	1,9	1,9	2,2	2,2
Overige wetten/Onbekend	2,0	3,2	3,3	3,5	3,6

¹⁾ Exclusief voegingen ter zitting

Bron: CBS.

De negentien rechtbanken hebben in 2004 ruim 133 duizend rechtbankzaken afgedaan. Daarbij zijn de voegingen van strafzaken ter zitting buiten beschouwing gelaten. Bij de strafkamers van de rechtbanken eindigt 95 procent van de zaken in een schuldigverklaring.

4.3 Rechtbankstrafzaken afgedaan door de rechter in eerste aanleg naar delicten Wetboek van Strafrecht

Bron: CBS.

De op te leggen sancties bestrijken een brede variatie aan hoofdstraffen, bijkomende straffen en maatregelen. Bij een schuldigverklaring is de rechter geen minimumsanctie voorgeschreven. De rechter kan schuldigverklaren zonder strafoplegging. Anderzijds behoort bij elke strafbepaling een maximale strafbedreiging. In de delictsomschrijving of via een verwijzing in een ander artikel of in een verwante wet staan de hoogte van de boete of de duur van de vrijheidsbenemende straf of de maatregel die de rechter ten hoogste mag opleggen. Dat kan in (deels) voorwaardelijke of onvoorwaardelijke vorm en ook in combinatie met andere sancties. De belangrijkste hoofdstraffen zijn: gevangenisstraf, jeugddetentie, geldboete en taakstraf.

Bij de bijkomende straffen gaat het vooral om de ontzegging van de rijbevoegdheid of de verbeurdverklaring. Van de maatregelen komt nog al eens de onttrekking aan het (maatschappelijk) verkeer voor.

Geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen worden hoofdzakelijk opgelegd bij vermogensdelicten (48%), geweldsdelicten (20%) en overtredingen van de Opiumwet (13%).

Bijna de helft van de (deels) onvoorwaardelijke geldboetes wordt opgelegd wegens overtreding van de Wegenverkeerswet. Taakstraffen legt de rechter het meest op bij vermogensdelicten (34%), geweldsdelicten (25%) en vernieling en openbare orde (16%). Het aantal taakstraffen dat door de rechter is opgelegd, is sinds 1995 meer dan verdubbeld.

Staat 4.14
Door de rechter in eerste aanleg opgelegde straffen en maatregelen¹⁾ in rechtbankstrafzaken

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>					
Hoofdstraffen						
gevangenisstraf	42,8	44,6	44,9	47,7	52,1	48,4
hechtenis	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2
geldboete	48,7	51,3	48,7	47,1	55,7	54,8
berisping	-	-	0,0	-	-	-
jeugd detentie	0,4	4,0	4,2	4,8	5,3	6,0
taakstraf	13,9	19,8	22,4	25,5	30,3	33,5
leerproject	0,1	1,0	1,4	1,6	1,5	1,6
Bijkomende straffen						
ontzetting van rechten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ontzegging rijbevoegdheid	14,5	16,7	16,2	16,4	19,0	18,4
verbeurdverklaring voorwerpen	3,2	2,9	3,2	3,9	4,6	3,9
overig	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Maatregelen						
onttrekking aan het verkeer	3,0	2,9	3,1	3,7	3,9	3,3
terbeschikkingstelling (van de regering)	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
betaling aan de staat	2,9	10,4	12,1	13,8	16,4	17,3
overig	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5
Totaal (incl. onbekend)	134,6	155,3	157,9	166,3	190,5	189,0

¹⁾ Inclusief dubbelstellingen en zowel opgelegde (deels) voorwaardelijke als (deels) onvoorwaardelijke sancties.

Staat 4.15
Sancties, opgelegd door de rechter in eerste aanleg in rechtbankstrafzaken naar soort sanctie en delictgroep

	Geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke vrijheidstraf ¹⁾					Geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke geldboete					Taakstraf				
	1995	2000	2002	2003	2004	1995	2000	2002	2003	2004	1995	2000	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>														
Totaal	25,4	28,4	35,4	38,7	35,4	46,2	48,1	43,9	52,1	51,0	14,0	20,8	27,1	31,8	35,1
Wetboek van Strafrecht	20,6	23,3	28,4	30,7	28,2	20,9	19,6	17,5	20,1	19,8	11,6	16,3	21,1	24,0	26,7
w.v.															
gewelddsmisdrijven	4,7	5,9	7,2	7,9	8,2	3,6	4,4	4,5	5,2	5,0	1,8	4,4	6,3	7,6	8,8
vermogensmisdrijven	14,5	15,3	18,7	20,0	17,0	12,8	8,8	6,9	7,5	7,3	8,6	8,7	10,3	11,1	11,9
vernieling en openbare orde	1,2	1,8	2,2	2,3	2,6	4,3	5,0	4,8	5,4	5,4	1,0	3,0	4,2	4,9	5,5
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5	0,2	1,3	1,4	1,9	2,1	0,1	0,2	0,3	0,5	0,5
Wegenverkeerswet	1,0	1,3	1,2	1,5	1,6	17,4	21,5	19,7	24,0	23,1	0,9	1,8	2,8	3,8	4,4
Wet op de Economische delicten	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	4,8	3,8	3,3	4,5	4,6	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3
Opiumwet	3,0	3,1	5,0	5,6	4,6	0,8	1,3	1,6	1,7	1,8	0,6	1,8	2,3	2,8	2,8
Wet Wapens en munitie	0,5	0,4	0,5	0,5	0,6	1,0	0,9	0,7	0,9	0,9	0,3	0,5	0,6	0,7	0,7
Overige wetten/Onbekend	0,2	0,1	0,2	0,3	0,4	1,2	1,1	1,0	0,9	0,9	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3

¹⁾ Gevangenisstraf, jeugd detentie en hechtenis.

Bron: CBS.

Staat 4.16**Geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke gevangenisstraffen, opgelegd door de rechter in eerste aanleg in rechtbankstrafzaken naar duur van het onvoorwaardelijke deel**

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
<i>x 1 000</i>						
Tot 1 maand	7,6	11,2	10,7	11,4	12,3	10,4
1 maand tot 3 maanden	6,3	6,4	7,8	8,9	9,8	8,5
3 maanden tot 6 maanden	4,7	3,8	4,3	4,9	6,0	5,9
6 maanden tot 1 jaar	3,1	2,9	3,2	4,0	4,4	4,2
1 jaar tot 3 jaar	2,7	2,3	2,6	3,2	3,1	3,1
3 jaar en langer	1,0	0,9	1,0	1,2	1,4	1,3
Totaal	25,3	27,4	29,7	33,6	36,9	33,3

Bron: CBS.

De hoogte van de opgelegde sancties is uiteraard afhankelijk van de feiten en omstandigheden van de individuele zaak. Van de 33 duizend opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraffen in 2004 was dit ruim 10 duizend keer voor een periode van minder dan één maand.

Staat 4.17**Geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke geldboetes, opgelegd door de rechter in eerste aanleg in rechtbankstrafzaken naar bedrag van het onvoorwaardelijke deel¹⁾**

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
<i>x 1 000</i>						
Totaal	46,2	48,1	45,4	43,9	52,1	51,0
Tot 23 euro	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
23 tot 113 euro	4,9	2,8	2,8	3,4	3,9	3,9
113 tot 227 euro	8,9	8,1	7,5	8,9	10,6	10,7
227 tot 454 euro	15,1	16,7	15,3	12,6	15,8	16,0
454 tot 908 euro	12,6	14,6	13,5	13,4	16,0	15,3
908 tot 2 269 euro	3,8	5,2	5,4	4,8	4,9	4,3
2 269 tot 4 538 euro	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
4 538 euro of meer	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5

¹⁾ Ten behoeve van de vergelijkbaarheid met eerdere jaren zijn de oorspronkelijke klassegrenzen in guldens omgerekend naar euro's (afgerond).

Bron: CBS.

In ruim 50 duizend zaken werd door de rechter in eerste aanleg (mede) een geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke geldboete opgelegd. Een boetebedrag tussen 227 en 908 euro (500 tot 2000 gulden) wordt het meest opgelegd: bijna 32 duizend keer.

De gemiddelde doorlooptijd van strafprocedures, gerekend vanaf de inschrijving bij het parket tot de eindbeslissing in eerste aanleg, is per type zaak verschillend. De gemiddelde duur is afhankelijk van een aantal factoren. Een rol blijkt te spelen welk rechterlijk college de zaak afhandelt: de meervoudige kamer, de politierechter of de kinderrechter.

Staat 4.18
Gemiddelde doorlooptijd in dagen van rechtbankstrafzaken naar soort rechter

	2000	2001	2002	2003	2004
Meervoudige kamer	231	239	232	232	210
Politierechter	193	201	193	191	172
Kinderrechter	202	218	205	180	151

Bron: CBS.

Bij de rechtbankzaken die in 2004 in eerste instantie zijn afgedaan door de meervoudige strafkamer, gingen er vanaf de inschrijving bij het parket tot de eindbeslissing gemiddeld 210 dagen voorbij. Bij de kinderrechter waren het er minder (172 dagen). Bij de politierechter duurde het 151 dagen. In de loop van de jaren is een daling van de doorlooptijd zichtbaar.

De kwaliteit van het dossier speelt ongetwijfeld een belangrijke rol. Ingewikkelde zaken met veel (proces)incidenten, uitgebreide getuigenverhoren en andere tijdrovende complicaties kunnen de duur doen oplopen. Deze kwalitatieve kenmerken van de procedures zijn niet in de statistieken bekend.

4.4 Hoger beroep en cassatie

Hoger beroep

Van vonnissen van de rechtbank, zowel van de sector kanton als van de sector straf, kunnen betrokken 'partijen' in hoger beroep gaan bij het gerechtshof. Dit geldt uiteraard zowel voor de verdachte als voor het openbaar ministerie.

De strafkamer van het hof bestaat uit drie raadsheren. Hij behandelt een rechtbankzaak in hoger beroep opnieuw in volle omvang. Het eerder door de rechter van de sector kanton of van de sector straf gewezen vonnis is inzet van het geding. Het hof kan dit vonnis bevestigen of vernietigen. In zijn eindbeslissing, het arrest, neemt het hof in geval van vernietiging van het vonnis van de rechtbank een nieuwe beslissing. Gegevens over hoger beroep zijn in beperkte mate beschikbaar en zijn opgenomen in de tabel met kerncijfers.

Cassatie

Een 'partij' in het strafgeding in tweede instantie kan, onder bepaalde omstandigheden, van de beslissing van de beroepsrechter in cassatie gaan bij de Hoge Raad, het hoogste rechtscollege van ons land in strafzaken. De raad zetelt in 's-Gravenhage. De verdachte moet zich in rechte laten vertegenwoordigen door een als zodanig gekwalificeerde cassatieadvocaat.

De Hoge Raad oordeelt nooit over de feiten, maar neemt aan dat die door de lagere rechter(s) juist zijn vastgesteld. De raad beoordeelt of het recht goed is toegepast. Hij kan het cassatieberoep verwerpen of het aangevallen vonnis van de rechtbank of arrest van het gerechtshof vernietigen ('casseren'). Als de raad de beslissing van de lagere rechter vernietigt kan hij de zaak zelf afdoen. Ook kan de raad de zaak terugwijzen naar de rechter die de eerdere beslissing heeft genomen of de zaak verwijzen naar een andere rechter. Deze lagere rechter moet dan een nieuwe beslissing nemen met inachtneming van de aanwijzingen van de Hoge Raad, dan wel de zaak, of een bepaald aspect daarvan, geheel opnieuw behandelen. Tot 2000 was het niet verplicht om bij het indienen van een cassatieberoep de gronden daarvoor aan te geven. Vanaf 2000 is dit wel verplicht, op straffe van niet-ontvankelijkheid. Dit is samengegaan met een toename van het aantal niet-ontvankelijkverklaringen en een afname van het aantal verworpen beroepen.

Staat 4.19
Strafzaken in cassatie afgedaan door de Hoge Raad naar aard einduitspraak

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Totaal	2 606	1 838	2 753	3 020	2 924	2 824
Verwerping van het beroep	1 936	1 394	1 834	892	968	892
Niet-ontvankelijkverklaring	161	188	401	1 668	1 585	1 604
Vernietiging en terugwijzing/verwijzing	157	90	144	134	123	123
Vernietiging en afdoening	337	152	309	315	247	202
Overige uitspraken	15	14	65	11	1	3

Bron: CBS/Hoge Raad der Nederlanden.

De laatste jaren doet de Hoge Raad jaarlijks in ongeveer 3 duizend strafzaken uitspraak.

Bijna de helft van de zaken verklaart hij niet-ontvankelijk. Ongeveer eenderde van de zaken eindigt in verwerping van het beroep. In 12 tot 15 procent van de zaken besluit de raad het bestreden vonnis te vernietigen.

4.5 Enkele bijzondere procedures

Halt

In het jeugdstrafrecht is sinds 1995 een bijzondere vorm van afhandeling van geconstateerde strafbare feiten bij jeugdige wetsovertreders, de Haltafdoening, opgenomen. Doel is te voorkomen dat strafrechtelijk minderjarigen – de leeftijdscategorie 12–17 jaar – bij een eerste politiecontact in verband met lichte criminele gedragingen meteen het ingrijpende reguliere strafrechtelijke traject in gaan. Hiervoor zijn de Haltbureaus in het leven geroepen. Jeugdige crimineeltjes krijgen daar de mogelijkheid ‘de zaak weer goed te maken’.

In de loop der jaren is het jaarlijkse aantal Haltafdoeningen gestaag toegenomen tot ruim 21 duizend (cijfers: Halt Nederland). Ook los van de groei van het aantal Haltbureaus wordt steeds meer gebruik gemaakt van de Haltafdoening. Andere redenen van deze toename zijn de geleidelijke uitbreiding van het aantal delicten waarbij de Haltafdoening mogelijk is, de toenemende bekendheid van Halt bij de politie en de strengere aanpak van de jeugdcriminaliteit.

Stop

Kinderen tot 12 jaar kunnen vanwege hun leeftijd niet strafrechtelijk worden vervolgd. Als de politie zulke jeugdige overtreeders aanhoudt kan zij hun een zogenaamde Stopreactie aanbieden. Voorwaarde is o.a. dat het een Haltwaardig delict betreft: een delict dat bij minderjarigen boven 12 jaar voor een Haltafdoening in aanmerking komt.

In 2004 zijn er ruim 2,1 duizend Stopreacties aangeboden, hoofdzakelijk aan 10- en 11-jarige kinderen (cijfers: Halt Nederland).

Zowel de Haltafdoeningen als de Stopreacties zijn in hoofdzaak aangeboden ter afdoening van zaken als vernieling, vuurwerkdelicten en winkeldiefstal.

Jeugdrechtspraak

Wanneer strafrechtelijk minderjarigen bij contact met justitie niet in aanmerking komen voor een Haltafdoening geldt voor hen het strengere reguliere jeugdstrafrecht. Bij deze jeugdige delinquenten gaat het meestal om een veroordeling wegens vormen van diefstal (diefstal met geweld, een geweldsdelict of gekwalificeerde diefstal, een vermogensdelict).

De kinderrechter kan deze jongeren veroordelen tot de vrijheidsstraf jeugd detentie. Jaarlijks stuurt de rechter ongeveer 2 duizend jongeren in jeugddetentie, de meesten voor de duur van 1 maand tot 3 maanden.

Schadevergoeding ex-verdachten

Personen die ten onrechte hechtenis hebben ondergaan, ontvangen als ze daar om vragen van de overheid een schadevergoeding. Een toenemend aantal ex-verdachten maakt hiervan gebruik.

Staat 4.20
Schadevergoedingen aan ex-verdachten op basis van artikelen 89 en 591a Sv

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
In de loop van het jaar beslist w.o.	1 977	4 660	4 576	4 254	4 460	5 302
met toekenning	1 668	3 839	4 029	3 705	3 799	4 565
<i>mln euro</i>						
Toegekend schadevergoedingsbedrag	4,4	11,8	12,0	14,7	12,3	13,4
<i>euro</i>						
Gemiddeld bedrag per toekenning	2 630	3 087	2 985	3 974	3 230	2 927

Bron: CBS.

In 2004 zijn ruim 4,5 duizend verzoeken gehonoreerd. Met de toegekende schadevergoedingen is in 2004 een bedrag gemoeid van ruim 13 miljoen euro. In 1995 was het uitgekeerde bedrag nog ruim 4 miljoen euro.

Gratieverlening

Een verzoek tot gratie heeft als opzet dat een opgelegde straf geheel of gedeeltelijk wordt kwijtgescholden. Een tijdig na de strafoplegging ingediend gratieverzoek schort de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf op. Gratie kan worden verleend op twee soorten gronden, die in de Gratiwet zijn omschreven. In de eerste plaats kan er sprake zijn van omstandigheden waarmee de rechter bij de uitspraak niet of onvoldoende rekening heeft gehouden, terwijl die omstandigheden wel zouden hebben geleid tot een lagere straf. In de tweede plaats kan het zo zijn dat met (de voortzetting van) de straf geen redelijk doel meer wordt gediend.

Staat 4.21
Gratieverlening

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Ontvangen verzoekschriften	5 409	4 806	3 998	3 823	4 187	3 789
Totaal beslissingen ¹⁾	5 728	5 185	3 887	3 390	3 374	2 684
w.v.						
onvoorwaardelijke gratieverlening	963	465	268	333	405	515
voorwaardelijke gratieverlening	1 095	2 344	1 564	1 105	821	337
afwijzing gratieverlening	3 670	2 376	2 055	1 952	2 148	1 832

¹⁾ Beslissingen per straf (een verzoekschrift kan verscheidene straffen betreffen).

Bron: CBS.

Zowel de veroordeelde zelf als een ander kan een gratieverzoek indienen. Formeel beslist het staatshoofd op voordracht van de minister van Justitie over de gratieverlening.

Het aantal ingediende verzoeken varieert in de periode 1995 tot 2004 tussen de 4 duizend en 7 duizend. In 2004 is op bijna 3 700 verzoeken een beslissing genomen. Ruim eenderde hiervan is geheel of gedeeltelijk ingewilligd; de rest is afgewezen.

Uitlevering

Wanneer de verdachte van een in Nederland gepleegd strafbaar feit zich in het buitenland bevindt en het openbaar ministerie tot vervolging wil overgaan, zal de overheid een verzoek om uitlevering doen aan de staat waar de verdachte zich ophoudt. Al naar gelang de omstandigheden en de tussen de staten bestaande verdragsverplichtingen levert de buitenlandse staat de verdachte al dan niet uit aan ons land. Veel staten zullen in beginsel geen eigen onderdaan aan een andere staat uitleveren; Nederland hoort overigens niet tot deze landen.

Staat 4.22
Verzoeken om uitlevering

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Door Nederland aan een land in:						
Europa	105	78	110	109	97	88
Amerika	4	7	7	18	12	16
Overig/onbekend	–	1	4	3	1	8
Totaal	109	86	121	130	110	112
Aan Nederland door een land in:						
Europa	207	184	265	363	294	323
Amerika	8	22	31	26	36	31
Overig/onbekend	5	4	15	2	6	11
Totaal	220	210	311	391	336	366

Bron: CBS.

In 2004 is door Nederland van 112 personen de uitlevering gevraagd aan een buitenlandse staat. In vrijwel alle gevallen was het verzoek gericht tot een Europees land.

Vanzelfsprekend krijgen de Nederlandse justitiële autoriteiten ook te maken met de spiegelbeeldsituatie, waarbij een andere staat de uitlevering vraagt van een in ons land verblijvende persoon, die verdacht wordt van een in die verzoekende staat strafbaar gesteld feit.

In 2004 is door een buitenlandse staat aan Nederland de uitlevering van 366 verdachten verzocht. De verzoeken zijn meestal afkomstig van een ander Europees land.

5. Financiën en personeel

5.1 Uitgaven en inkomsten

Hoeveel geven we in Nederland uit aan Openbaar Ministerie (OM) en rechtspraak en hoe hebben die uitgaven zich sinds 1995 ontwikkeld? Met de aanduiding rechtspraak wordt hier de Zittende magistratuur (rechters, raadsheren e.d.) en de ondersteuning daarvan bedoeld¹⁾. Staat 5.1 geeft een beeld van de uitgaven. Tot 2000 waren de uitgaven voor het OM en de rechtspraak niet te onderscheiden. Vanaf 2000 is dit wel het geval²⁾.

Staat 5.1 brengt ook de ontwikkeling van de inkomsten van de overheid uit griffierechten in beeld. Dit zijn de gelden die partijen in civielrechtelijke of bestuursrechtelijke zaken moeten betalen ter behandeling van hun zaak.

Staat 5.1
Uitgaven aan OM en rechtspraak en inkomsten uit griffierechten³⁾

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
<i>mln euro</i>						
OM en rechtspraak	466	860	1 015	1 106	1 152	1 289
wv. personele uitgaven	342					
wv. materiële uitgaven	84					
wv. gerechtskosten	39					
OM		247	288	425 ²⁾	458	517
Rechtspraak		613	726	667 ²⁾	709	772
Griffierechten ³⁾	75	93	102	114	130	156

¹⁾ Nominale bedragen. Bedragen t/m 2001 omgerekend van guldens naar euro's. Bedragen tot 1999 exclusief huisvestingskosten.

In 2000 bedroegen deze circa 90 miljoen euro voor OM en rechtspraak samen. OM inclusief de Rijksrecherche. Rechtspraak exclusief Raad van State; de uitgaven van de Raad van State (inclusief Directie Wetgeving) bedroegen in 2004 circa 45 miljoen euro (Raad van State, Jaarverslag 2004, Den Haag, 2005 (p.186).

²⁾ In 2002 is vanwege de ontvlechting van ondersteunende diensten circa 80 miljoen euro overgeheveld van rechtspraak naar OM.

³⁾ Exclusief griffierechten geïnd door Raad van State. Deze bedroegen in 2004 circa 1,3 miljoen euro (Raad van State, Jaarverslag 2004, p.186).

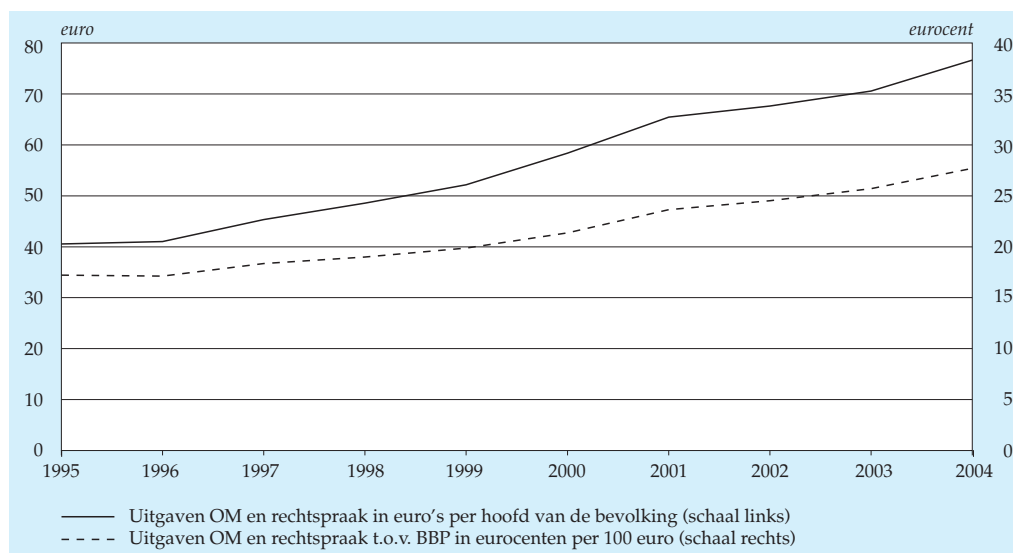
Bron: Ministerie van Justitie, begrotingen van diverse jaren; Jaarverslag van de Rechtspraak, jaarverslagen van de Rechtspraak.

De uitgaven aan OM en rechtspraak stegen van circa 500 miljoen euro in 1995 tot bijna 1,3 miljard euro in 2004. In dat jaar beslaat het OM 42 procent van deze uitgaven en de rechtspraak 58 procent. De geïnde griffierechten zijn sinds 1995 meer dan verdubbeld tot 156 miljoen euro. Zij dekken daarmee circa 20 procent van de kosten van de rechtspraak. Uit onderzoek blijkt dat het grootste deel van de geïnde griffierechten in 2001 samenhangt met de be-

handeling van civiele zaken bij rechtbanken en kantongerechten, namelijk circa 44 procent en 37 procent van het totaal³⁾.

De uitgaven in staat 5.1 zijn in nominale termen en weerspiegelen onder andere de stijging van lonen en prijzen. Figuur 5.1.1 schetst de ontwikkeling van de uitgaven voor OM en rechtspraak in reële termen, ofwel gecorrigeerd voor inflatie. Dit geeft een beeld van de koopkracht die de Nederlanders gezamenlijk opofferen om OM en rechtspraak in stand te houden. Tevens geeft de figuur aan welk deel van hetgeen de Nederlanders allen tezamen verdienen, het Bruto Binnenlands Product, aan OM en rechtspraak wordt besteed.

5.1.1 Ontwikkeling reële uitgaven openbaar ministerie (OM) en rechtspraak

Bron: Raad voor de rechtspraak.

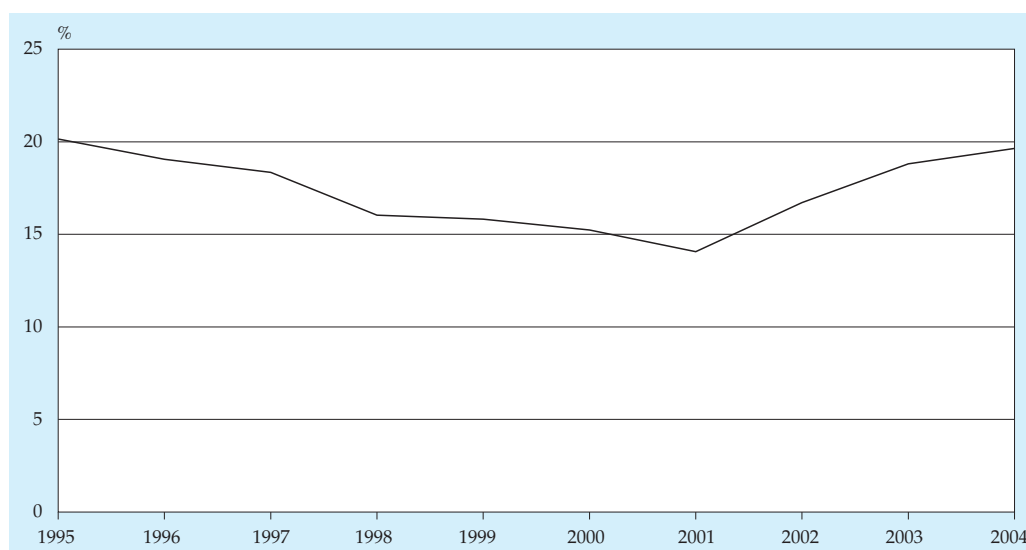
Uit figuur 5.1.1 blijkt dat de (reële) uitgaven voor OM en rechtspraak per hoofd van bevolking in de periode 1995–2004 duidelijk zijn toegenomen. Het totaal correspondeert in laatstgenoemd jaar met bijna 32 euro per hoofd van de bevolking voor OM en ruim 47 euro per hoofd van de bevolking voor de rechtspraak. Ter vergelijking: de uitgaven aan de politie lagen op circa 249 euro per hoofd. De uitgaven aan OM en rechtspraak maken circa 23 procent van de begroting van het Ministerie van Justitie uit.

De figuur laat tevens zien dat de uitgaven voor OM en rechtspraak in verhouding tot het Bruto Binnenlands Product in de betreffende periode ook zijn gestegen, maar duidelijk minder. In 2004 werd per 100 in ons land verdiende euro's bijna 28 eurocent aan OM en rechtspraak besteed. In 1995 was dit circa 16 eurocent.

Figuur 5.1.2 schetst welk deel van de uitgaven aan rechtspraak door degenen die een beroep doen op de civiele en bestuursrechtspraak zelf worden bekostigd, via de betaling van griffierechten.

Dit deel van de uitgaven voor de rechtspraak, dat door de rechtzoekenden zelf direct wordt betaald via de griffierechten, daalde vanaf 1995 tot en met 2001 om vervolgens weer te stijgen. In 2004 ligt het aandeel weer min of meer op hetzelfde niveau als in 1995.

5.1.2 Ontwikkeling aandeel inkomsten griffierechten t.o.v. uitgaven rechtspraak

Bron: Raad voor de rechtspraak.

De stijging van de reële uitgaven aan OM en rechtspraak heeft diverse achtergronden. Er is een maatschappelijke vraag naar vergroting van de veiligheid en rechtsbescherming. Die uit zich bijvoorbeeld in de beleidsmatige prioriteit die verhoging van de veiligheid krijgt⁴⁾ en het toenemende beroep op met name de civiele rechter (zie elders in deze publicatie). Overigens is ook de kostprijs per behandelde zaak bij OM en rechtspraak gestegen⁵⁾. Dit kan diverse oorzaken hebben. De selectie 'aan de poort' is op sommige gebieden sterker geworden, waardoor bijvoorbeeld op het gebied van overtredingen veel minder zaken OM en rechter bereiken dan vroeger⁶⁾. De overblijvende groep zaken kan dan bewerkelijker zijn. Daarnaast worden toenemende eisen aan de procesgang gesteld (mede onder invloed van Europese wet- en regelgeving) en vinden, vanwege uitbreiding en een streven naar kwaliteitsverbetering, toenemende investeringen in opleiding en ICT plaats. Ook is niet uit te sluiten dat de groei tot ondoelmatigheden in de organisatie heeft geleid.

Vergelijkend onderzoek met andere Europese landen suggereert dat de 'selectie aan de poort' van de rechter in Nederland sterk is, maar de uitgaven per zaak gemiddeld vrij hoog zijn. Bij de uitgaven aan rechtspraak per inwoner ligt Nederland in de middenmoot⁷⁾.

5.2 Samenstelling van de uitgaven

Staat 5.2 geeft een indicatie van de samenstelling van de uitgaven voor OM en rechtspraak in 2003 en 2004.

Staat 5.2
Procentuele verdeling uitgaven OM en rechtspraak, 2003 en 2004

	Uitgaven OM, 2003	Uitgaven OM, 2004	Uitgaven rechtspraak, 2003 ¹⁾	Uitgaven rechtspraak, 2004 ¹⁾
Personele uitgaven	²⁾	²⁾	70 ³⁾	68 ³⁾
Materiële uitgaven	²⁾	²⁾	29	31
Gerechtskosten	15	18	1	1
Totaal	100	100	100	100

¹⁾ Voorzover vallend onder de begroting van de Raad voor de rechtspraak.

²⁾ In het OM Jaarverslag 2003 en het OM Jaarbericht 2004 worden personele en materiële uitgaven samengenomen (samen respectievelijk 85 procent en 82 procent van het totaal).

³⁾ Bij de Raad van State was het aandeel van de personele uitgaven in 2003 70 procent, in 2004 58 procent.

Bron: Parket-generaal, Jaarverslag OM 2003; Jaarbericht OM 2004 .
Raad voor de rechtspraak, Jaarverslag van de Rechtspraak 2003 en 2004.

De personele uitgaven vormen de grootste uitgavenpost. Dit geldt het sterkst bij de rechtspraak. Bij het OM zijn naast de materiële uitgaven ook de gerechtskosten van belang. Dit zijn de kosten gemoeid met inzet van opsporingsmiddelen (telefoontaps e.d.) en de inzet van tolken en vertalers in strafzaken.

Sinds 2002 is een groot deel van de rechtspraak te onderscheiden in sectoren. Staat 5.3 geeft een schatting van de uitgaven en het personeel aan de diverse sectoren bij het totaal van de gerechten, exclusief de Hoge Raad en de Raad van State ⁸⁾. Omdat kantonrechters zowel civiele als straf (overtredings-)zaken behandelen, is de sector kanton van de rechtbanken niet nader op te delen. Het zwaartepunt bij deze sector ligt echter bij de behandeling van civiele zaken. Overigens is een deel van de uitgaven en het personeel niet aan sectoren toe te rekenen. Het gaat dan met name om staf- en algemene beheersdiensten, algemene exploitatiekosten, kosten van automatiseringsapparatuur, e.d. ⁹⁾

Hoewel de strafsector maatschappelijk en politiek vaak de meeste aandacht krijgt, is deze niet de grootste. De civiele sector is het grootst, gevolgd door de strafsector en de bestuurssector. Overigens is, zeker bij de uitgaven, een belangrijk deel (bijna de helft) niet naar de sectoren in te delen.

Van de circa 8 300 arbeidsjaren personeel is circa 2 000 rechter, raadsheer e.d. De rest is ondersteunend personeel (griffie, administratie, facilitaire diensten e.d.).

Staat 5.3
Uitgaven rechtspraak en personeel naar sectoren, 2004¹⁾

Sector	Uitgaven rechtspraak		Personeel ⁴⁾	
	<i>mln euro</i>	%	<i>x 1 000 arbeidsjaren</i>	%
Civiel	119	16	1,9	23
Bestuur ²⁾	105	14	1,8	22
Straf	109	14	1,6	19
Kanton	60	8	1,1	13
Niet in te delen	359	48	2,0	23
Totaal ³⁾	752	100	8,4	100

¹⁾ Exclusief Hoge Raad en Raad van State.

²⁾ Inclusief Vreemdelingenzaken (40 miljoen euro), belastingzaken (11 miljoen euro), en zaken van CBB en CRvB (14 miljoen euro).

³⁾ Inclusief megazaken (6 miljoen euro).

⁴⁾ Ultimo 2004. Inclusief toerekening staf en gemeenschappelijk beheer.

Bron: Raad voor de rechtspraak, Geconsolideerde rapportage 2004 van de gerechten en Jaarverslag 2004.

5.3 *Personeel*

Staat 5.4 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de personeelssterkte bij OM en rechtspraak tussen 1995 en 2004. Vanwege de reorganisatie van de rechtspraak, met de samenvoeging van kantongerechten en rechtbanken en de ontvlechting van de ondersteunende diensten zijn de cijfers over 2002 en latere jaren niet vergelijkbaar met de jaren daarvoor.

De arrondissementsparketten en rechtbanken zijn duidelijk de grootste onderdelen van OM en rechtspraak, met in 2004 bijna 3 respectievelijk 6,7 duizend arbeidsjaren. De gerechtshoven telden in dat jaar bijna 1.000 arbeidsjaren. In totaal beschikte het OM over ruim 3,3 duizend en de rechtspraak over ruim 8,1 duizend arbeidsjaren.

Hierbij zijn enige stafdiensten op arrondissementaal niveau en centrale diensten niet meegeteld. Deze besloegen in 2004 tezamen ruim 2 duizend arbeidsjaren. Bij de centrale diensten gaat het o.a. om instanties als Parket-generaal en Raad voor de rechtspraak en om instanties die zowel voor OM als rechtspraak werken (met name op het terrein van ICT en opleiding). Overigens is een groot deel van de arrondissementale stafdiensten vanaf 2002 'ontvlecht', dat wil zeggen ondergebracht bij de diverse parketten en gerechten. Daarom zijn deze stafdiensten vanaf 2002 veel kleiner en deels terug te vinden in de groei van de personeelssterkte bij de verschillende parketten en gerechten in 2002.

Staat 5.4
Personeelssterkte OM en rechtspraak, 1995–2004, jaargemiddelden in voltijd-equivalenten

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Ressortsparketten	177	237	276	302	331	348
Arrondissementsparketten	1 985	2 459	2 694	2 950	2 958	2 991
Totaal OM ¹⁾	2 162	2 696	2 970	3 252	3 289	3 339
Hoge Raad (incl. parket)	139	162	175	191	202	208
Gerechtshoven	540	650	626	828	929	986
(Arrondissement)rechtbanken ²⁾	2 868	3 624	3 997	6 163	6 551	6 710
Kantongerechten ³⁾	787	870	901			
Centrale Raad van Beroep	155	151	162	168	172	195
College van Beroep voor het Bedrijfsleven	47	33	36	37	43	48
Totaal rechtspraak (ZM)	4 536	5 490	5 897	7 388	7 897	8 147
DGO/arrondissementale stafdiensten	1 120	1 465	1 481	571	580	508
Centrale diensten	908	949	1 012	1 325	1 454	1 546
Generaal totaal OM en rechtspraak	8 726	10 600	11 360	12 538	13 221	13 540

¹⁾ Exclusief Rijksrecherche. Deze telde in 2004 circa 107 arbeidsjaren.

²⁾ Tot 2002 exclusief de sector kanton, die toen nog als apart kantongerecht bestond.

³⁾ In 2002 opgegaan in de rechtbanken.

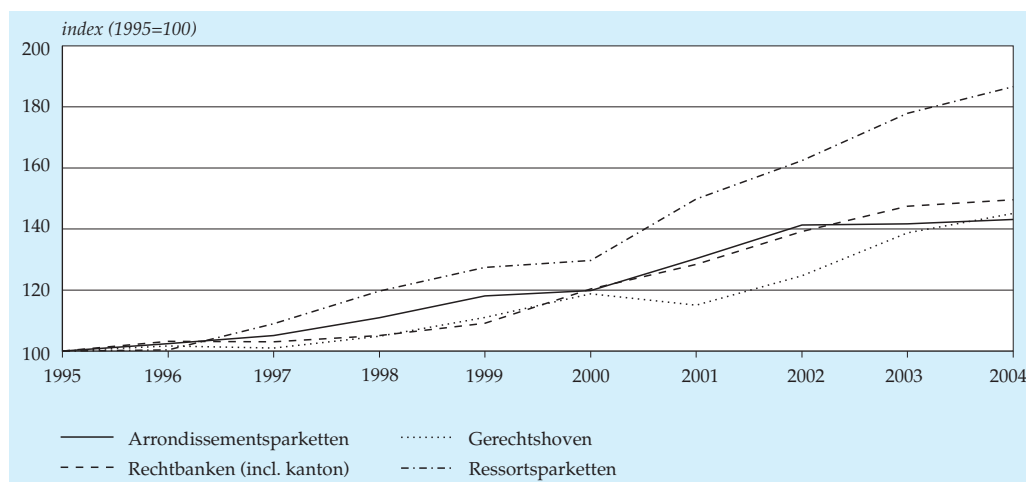
Bron: Raad voor de rechtspraak.

In totaal groeide de personeelssterkte van OM en rechtspraak tezamen van ruim 8,7 duizend in 1995 tot ruim 13,5 duizend in 2004, een stijging van 55 procent.

Figuur 5.2 brengt de ontwikkeling van de personeelssterkte in beeld bij de grootste vier onderdelen van OM en rechtspraak: de arrondissementsparketten, de ressortsparketten, de rechtbanken (inclusief de tot 2002 afzonderlijk bestaande kantongerechten) en de gerechtshoven. De in staat 5.4 apart vermelde gemeenschappelijke beheersdiensten (verantwoordelijk voor de gebouwen e.d.) zijn toegerekend aan de verschillende diensten en gerechten waar zij voor werken. Eveneens anders dan in staat 5.4 is rekening gehouden met arbeidsduurverkortingen door de personeelssterkte in arbeidsuren om te rekenen: een arbeidsjaar telt in 2003 ongeveer 4 procent minder uren dan in 1995. Op deze manier ontstaat een indicatief beeld van de ontwikkeling van de personeelsinzet over de totale periode 1995–2004.

De figuur geeft de resultaten in indices, zodat de groei van de verschillende onderdelen kan worden vergeleken. De omvang van de verschillende onderdelen staat reeds in staat 5.4 vermeld en komt niet in de figuur tot uiting.

5.2 Personeelssterkte arrondissements- en ressortsparketten en twee typen gerechten, indices¹⁾

¹⁾ Met toegerekend deel van arrondissementale stafdiensten/DGO, in arbeidsjaren van 2004. Rechtbanken t/m 2002 inclusief kantongerechten en vanaf 2002 inclusief sector kanton.

Bron: Raad voor de rechtspraak.

Bij alle vier onderscheiden onderdelen van OM en rechtspraak is de personeelssterkte in de periode 1995–2004 gestegen. De stijging varieert van ruim 40 procent bij de arrondissementsparketten en gerechtshoven tot ruim 80 procent bij de ressortsparketten. De stijging is het sterkst in het tweede deel van de periode.

Noten in de tekst

- ¹⁾ De cijfers over uitgaven en personeel van de rechtspraak in deze paragraaf zijn steeds exclusief de Raad van State, die zich onder andere met de afhandeling van bepaalde bestuurszaken bezighoudt (zie hoofdstuk 2 van deze publicatie); dit omdat het desbetreffende deel niet goed is af te splitsen. Wel worden soms in bijgaande noten enige cijfers over de Raad van State vermeld.
- ²⁾ De begrotingssystematiek is toen gewijzigd en sindsdien is onderscheid te maken in het beleidsartikel 'rechtshandhaving', waaronder het Openbaar Ministerie valt, en het beleidsartikel 'rechtspleging', waaronder de gerechten vallen.
- ³⁾ IOO bv, Optimalisering heffing en incasso griffierechten, Zoetermeer, 2002 (p. 20).
- ⁴⁾ Zie bijvoorbeeld de door de ministers van Justitie en BZK uitgebrachte nota: Naar een veiliger samenleving, Den Haag: SDU, 2002.
- ⁵⁾ Zie bijvoorbeeld Sociaal en Cultureel Planbureau, Memorandum quartaire sector 2002–2006, Den Haag (werkdokument 86) en Wiebrens, C.J. en F.P. van Tulder, Veiligheid en openbare orde (hoofdstuk 3), in: C.A. de Kam en A.P. Ros (redactie), Jaarboek overheidsfinanciën 2003, Den Haag: SDU, 2003.

- ⁶⁾ Tegenwoordig worden zeer veel overtredingszaken administratief-rechtelijk afgedaan (conform de wet-Mulder).
- ⁷⁾ Zie: Jos Blank, Martin van der Ende, Bart van Hulst en Rob Jagtenburg, *Bench-Marking in an International Perspective. An International Comparison of the Mechanisms and Performance of the Judiciary System*, Rotterdam, ECORYS-NEI, 2004. Een uitgebreide vergelijking van de rechtspraak in Nederland met die in Denemarken is te vinden in Peter J.P. Tak en Jan P.S. Fiselier, *Denemarken-Nederland. De rechtspleging vergeleken*, Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2004.
- ⁸⁾ Het gaat om de gerechten die onder de begroting van de Raad voor de rechtspraak.
- ⁹⁾ Tevens is er nog geen volledige uniformiteit in wijze van indelen over de diverse gerechten.

Begrippenlijst

Toelichting: Opgenomen begrippen zijn beknopt beschreven naar de laatste stand van zaken; meer en gedetailleerder informatie staat in (juridische) woordenboeken of handboeken en is te vinden op diverse internetsites (onder andere www.rechtspraak.nl).

Administratief beroep

Rechtsgang in het bestuursrecht waarbij de belanghebbende een beslissing van het bestuur aanvecht bij een hiërarchisch hoger bestuursorgaan dan het orgaan dat de bestreden beslissing heeft genomen.

Administratief bezwaar

Rechtsgang in het bestuursrecht waarbij de belanghebbende een beslissing van het bestuur aanvecht bij het orgaan dat de bestreden beslissing heeft genomen.

Adoptie

Aanneming als wettig kind na uitspraak door de rechtbank op verzoek van (echt)paar of één persoon dat/die het kind wil adopteren of vanwege het Haags Adoptieverdrag 1993 met erkenning van een uitspraak van de Centrale Autoriteit van het (buiten)land van herkomst van het kind.

Afdoening door de rechter

In burgerlijk recht: eindbeslissing, in de regel door (deels) toewijzen dan wel afwijzen van het verzoek of de vordering.

In strafrecht: eindbeslissing, door schuldigverklaring, vrijspraak, ontslag van alle rechtsvervolging of een van de overige einduitspraken.

Afdoening door het openbaar ministerie

Eindbeslissing over een bij het parket ingeschreven proces-verbaal door sepot, voeging ad informandum, voeging ter berechting, transactie of overdracht aan de afdeling rechtbankzaken van een ander parket.

Arrest

Uitspraak van de Hoge Raad of een gerechtshof.

Beleidssepot

Beslissing van het openbaar ministerie waarbij het afziet van vervolging van een geconstateerd strafbaar feit op grond van het algemeen belang.

Beschikking

In burgerlijk recht: rechterlijke (tussen)uitspraak die niet strekt tot voorlopige of definitieve beslechting van een geschil; rechterlijke eindbeslissing in een verzoekschriftprocedure.

In bestuursrecht: eenzijdige beslissing van een bestuursorgaan in een concreet individueel geval.

In strafrecht: rechterlijke beslissing tijdens het verloop van een strafproces, niet uitgesproken op de terechtzitting.

Bestuursrechtspraak

Rechtsgang in het bestuursrecht waarbij de belanghebbende een beslissing van het bestuur aanvecht bij de onafhankelijke rechter (meestal de sector bestuursrecht van de rechtbank).

Bijzondere inrichting

Penitentiaire inrichting met specifieke functie, anders dan die van huizen van bewaring en gevangenissen. Gewoonlijk worden ze gerekend tot de huizen van bewaring.

Burgerlijke rechtspraak

Rechtspraak in geschillen tussen burgers onderling, tussen bedrijven onderling of tussen burgers en bedrijven. Wordt ook wel civiele rechtspraak genoemd.

(beroep in) Cassatie

Gewoon rechtsmiddel tegen vonnis, arrest of beschikking van lagere rechter, ingesteld bij de Hoge Raad, mits er geen ander gewoon rechtsmiddel openstaat of heeft opengestaan.

Centrale Raad van Beroep

Rechtscollege dat in eerste (en soms enige) instantie, of in beroep van uitspraken van de sector bestuursrecht van de rechtbank, beslist over bepaalde bestuursrechtelijke geschillen.

College van Beroep voor het Bedrijfsleven

Rechtscollege dat beslist in geschillen op het gebied van het economisch bestuursrecht en in beroep tegen een besluit of handeling van een bedrijfslichaam.

Commune strafrecht, (het -)

Geheel van strafbare feiten zoals omschreven in boek 2 (misdrijven) en boek 3 (overtredingen) van het Wetboek van Strafrecht; staat tegenover de strafbepalingen in bijzondere wetten als de Wegenverkeerswet of de Wet op de Economische Delicten.

Conclusie (juridisch)

Algemeen: advies van het openbaar ministerie (procureur-generaal of advocaat-generaal) aan de Hoge Raad gedurende de behandeling van een cassatie(beroep).
In burgerlijk recht: schriftelijk processtuk bij behandeling van een zaak.

Contradictoir vonnis

Eindbeslissing in een rechtszaak waarbij de verdachte/partijen ter zitting is/zijn verschenen.

Dagvaarding

Officieel geschrift (deurwaardersexploot) dat iemand oproept op een bepaalde tijd voor de rechter te verschijnen in verband met het beslechten van een geschil (burgerlijk procesrecht), of de vervolging van een aan de opgeroepene ten laste gelegd strafbaar feit (strafprocesrecht).

Echtscheidingsprocedure

Verzoekschriftprocedure voor de Nederlandse rechter waarin hij een beslissing neemt inzake een verzoek tot echtscheiding, een verzoek tot scheiding van tafel en bed, een verzoek tot ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed of een verzoek tot ontbinding van het geregistreerd partnerschap.

Eerste aanleg, (in -)

Primaire rechterlijke instantie waar een zaak wordt behandeld.

Eindbeschikking

Uitspraak door de rechter, die een burgerlijke zaak, begonnen met een verzoekschrift (rekest), voor een bepaalde instantie definitief beëindigt.

Eindvonnis

Uitspraak door de rechter, die een burgerlijke zaak, begonnen met een dagvaarding, voor een bepaalde instantie definitief beëindigt.

Extra-judiciële zaak

Procedure in een burgerlijke zaak voor het geven van een rechterlijke voorziening aan de verzoeker – o.a. adoptie, curatele, voogdij –, in de regel ingeleid met een verzoekschrift (rekest) en eindigend met een beschikking.

Faillissement

Staat waarin de rechter een schuldenaar verklaart, wanneer die heeft opgehouden te betalen, waarna op het vermogen en de inkomsten van de failliet (conservatoir) beslag komt te liggen om eventuele baten aan de schuldeiser(s) te laten toekomen.

Gedetineerde

Persoon die gedwongen verblijft in een Nederlandse penitentiaire inrichting, zoals een huis van bewaring of gevangenis in afwachting van zijn proces of voor het uitzitten van een hem door de rechter opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraf of maatregel of in afwachting van zijn uitlevering/uitzetting of in afwachting van zijn plaatsing in een bijzondere inrichting.

Gerechtshof

Rechtscollege ('het hof') dat het hoger beroep behandelt tegen een door een lagere rechter in eerdere instantie gegeven beslissing. Er zijn 5 gerechtshoven.

Gevangenis

Penitentiaire inrichting voor ondergaan van vrijheidsstraf, hoofdzakelijk bestemd voor degenen die tot gevangenisstraf zijn veroordeeld.

Gevangenisstraf

Vrijheidsstraf, levenslang of tijdelijk met een strafduur van ten hoogste dertig jaar, in de regel ondergaan in een gevangenis.

Halt

Lik-op-stuk-afhandeling van bepaalde soorten criminaliteit (Halt-feiten, zoals vandalisme, baldadigheid en lichte vermogensdelicten) van jeugdige 'first offenders' via een Halt-bureau op basis van het jeugdstrafrecht. Halt is een acroniem van *Het alternatief*.

Hechtenis

Principale - : vrijheidsstraf met een strafduur van maximaal één jaar en vier maanden, van lichtere aard dan gevangenisstraf en in de regel ondergaan in een huis van bewaring.

Subsidiaire - : vrijheidsstraf vanwege niet of niet volledige betaling van geldboete.

Herstel in het ouderlijk gezag

Beëindiging van de ontheffing of ontzetting van het ouderlijk gezag of de benoeming van een ouder tot voogd over het kind, door de rechter.

Hoge Raad (der Nederlanden)

Hoogste rechtscollege van de gewone rechterlijke organisatie; behandelt casatie(beroep) van beslissingen in vrijwel alle zaken waartegen geen ander rechtsmiddel openstaat of heeft opengestaan. Er is één Hoge Raad.

Hoger beroep

Gewoon rechtsmiddel, ook appel genoemd, toegekend aan iedere in eerste instantie verschenen en geheel of ten dele in het ongelijk gestelde partij; inzet van het geding is de in eerdere instantie gewezen beslissing.

Huis van bewaring

Penitentiaire inrichting bedoeld voor insluiting op grond van verscheidene verblijfstitels: de voorlopig gehechten (verdachten van een ernstig strafbaar feit die gedwongen de afhandeling van hun zaak afwachten in een inrichting), zij, die een korte vrijheidsstraf moeten ondergaan, enkele bijzondere categorieën justitiabelen zoals vreemdelingen die op uitzetting of uitlevering wachten, gegijzelden of gefailleerden en verder veroordeelden die wachten op definitieve plaatsing in de voor hen bestemde bijzondere inrichting, bijvoorbeeld het Penitentiair Selectie Centrum of een Tbs-inrichting. Een laatste categorie zijn de passanten, doortrekkende gevangenen en andere onder verzekerde bewaring vervoerde personen.

Incidenteel vonnis

Tussenvonnissen waarbij een beslissing in een incident (vertragende verwikkeling tijdens een procedure) wordt gegeven en dat geen preparatoir, interlocutoir of provisioneel vonnis is.

Inrichtingstype

Typologie van penitentiaire inrichtingen naar type gedetineerden in de inrichting. Vaststelling wordt geregeld in Penitentiaire Beginselenwet 1998.

Interlocutoir vonnis

Tussenvonnissen waarbij de rechter, vóór zijn eindbeslissing, een bewijs, onderzoek of instructie beveelt waarvan de beslissing in de zaak afhankelijk kan zijn.

Inverzekeringstelling

Vrijheidsbeneming gedurende ten hoogste drie dagen wanneer de tijd dat een verdachte voor verhoor mag worden opgehouden (zes uur) niet voldoende is, hooguit éénmaal te verlengen met nog eens drie dagen (tot aan oktober 1994 bestond de maximale periode van inverzekeringstelling uit twee periodes van twee dagen).

Kort geding

Procedure voor de voorzieningenrechter (vroeger: president) van de rechtbank (soms de voorzitter van de Centrale Raad van Beroep) met een zaak die om reden van spoed een onmiddellijke voorziening vereist; de voorziening heeft een voorlopig karakter; het vonnis is in de regel vatbaar voor hoger beroep en cassatie(beroep).

Meerderjarige verdachte

Degene die ten tijde van begaan van een strafbaar feit 18 jaar of ouder is.

Minderjarige verdachte

Degene die ten tijde van begaan van een strafbaar feit jonger is dan 18 jaar. Afhandeling van (jeugd)zaken van eenvoudige aard gebeurt veelal via Halt(bureaus).

NB. Niemand kan strafrechtelijk worden vervolgd voor een feit begaan voordat hij de leeftijd van 12 jaar heeft bereikt.

Misdrijf

Strafbaar feit van de zware soort, als zodanig aangeduid in de strafwetten; indeling van strafbare feiten in misdrijven en overtredingen is van belang bij het procesrecht (absolute competentie en rechtsmiddelen) en de strafbaarstelling; berechting in eerste aanleg gebeurt in de meeste gevallen door de rechtbank.

Natuurlijk persoon

Mens (individu) als rechtssubject.

Niet-ontvankelijkheid

Eindbeslissing waarbij de rechter het verzoek of de eis van een partij afwijst of het openbaar ministerie het recht te vervolgen ontzegt, op een grond die buiten de zaak zelf ligt (zoals een procedurefout).

Ondertoezichtstelling

Plaatsing, door de kinderrechter, van een minderjarig kind onder toezicht van een gezinsvoogd, als een kind zodanig opgroeit dat het met zedelijke of lichamelijke ondergang wordt bedreigd.

Onherroepelijke uitspraak

Beslissing van de rechter waartegen geen (gewoon) rechtsmiddel meer openstaat.

Ontheffing van ouderlijk gezag of voogdij

Ontneming, door de rechtbank, van het ouderlijk gezag of de voogdij aan een ouder of voogd op grond dat deze ongeschikt of onmachtig is zijn plicht tot verzorging en opvoeding te vervullen.

Ontslag van (alle) rechtsvervolging

Beslissing van de rechter, waarbij hij het door de officier van justitie ten laste gelegde feit wel bewezen acht maar van oordeel is dat het feit of de verdachte niet strafbaar is.

Ontzetting van ouderlijk gezag of voogdij

Ontneming, door de rechtbank, van het ouderlijk gezag of de voogdij aan een ouder of voogd op de grond dat deze ongeschikt of onmachtig is zijn plicht tot verzorging en opvoeding te vervullen.

Openbaar ministerie

Overheidsorgaan met als taken: wetten te handhaven, strafbare feiten op te sporen en te vervolgen, strafvonnissen ten uitvoer te leggen en de rechter te informeren voor zover de wet dat voorschrijft.

Opgehelderd misdrijf

Misdrijf waarbij tenminste één verdachte bij de politie bekend werd, ook al is hij voortvluchtig of ontkent hij het (strafbare) feit te hebben gepleegd.

Ophelderingspercentage

Het totaal aantal in een bepaalde periode opgehelderde misdrijven in relatie tot het totaal aantal in dezelfde periode door de politie opgemaakte proces-verbaal ter zake van gelijk(soortig)e misdrijven, uitgedrukt in procenten.

Overtreding

Strafbaar feit van de lichte soort, als zodanig aangeduid in de strafwetten; indeling van strafbare feiten is van belang bij het procesrecht (absolute competentie en rechtsmiddelen) en de strafbaarstelling; afdoening veelal met een schikking/transactie via het openbaar ministerie of berechting in eerste aanleg door de rechtbank sector kanton.

Penitentiaire inrichting

Rijksinrichting voor het ondergaan van vrijheidsstraf.

Preparatoir vonnis

Vonnis dat betrekking heeft op de behandeling van de zaak en in beginsel niet van invloed is op het eindvonnis.

Proces-verbaal

Op schrift gestelde verklaring van een opsporingsambtenaar over door hem waargenomen feiten of omstandigheden.

Provisioneel vonnis

Uitspraak door de rechter, gedaan vóór het eindvonnis in een aanhangig geding, waarbij hij een beslissing geeft over een voorlopige voorziening.

Raad van State

Adviescollege van de regering; de aan dit college verbonden afdeling bestuursrechtspraak (ontstaan uit de voormalige afdeling voor de geschillen van bestuur en de afdeling rechtspraak) heeft een rechtsprekende taak op het gebied van bestuursgeschillen.

Rechtbank

Rechtscollege dat in eerste aanleg kennis neemt van alle zaken waarvoor niet een andere rechter is aangewezen. Er zijn 19 rechtbanken.

Rechtsmiddel

Procedure waarmee partijen – soms derden – een (rechterlijke) beslissing bij dezelfde of een hogere rechter kunnen aantasten; er zijn gewone rechtsmiddelen, zoals bezwaarschrift, verzet, hoger beroep of cassatie(beroep) en buitengewone rechtsmiddelen, zoals derdenverzet, rekest-civiel, herziening of cassatie in het belang der wet.

Rechtspersoon

Elke niet-natuurlijk persoon die in het recht als rechtssubject is erkend.

Rekest

Geschrift (verzoekschrift) waarmee iedereen zich, al dan niet per procureur of advocaat, tot de rechter of een bestuursorgaan kan wenden om een bepaalde voorziening te verkrijgen.

Schikking

Strafrechtelijke (soms bestuursrechtelijke) afdoening van een delict van de lichte soort, in de regel op voorstel van het openbaar ministerie, meestal via een door de verdachte te betalen geldsom ('boete').

Schuldigverklaring

Uitspraak door de rechter, waarbij hij het door het openbaar ministerie ten laste gelegde feit bewezen en een strafbaar feit acht en van oordeel is dat de verdachte strafbaar is.

Sector kanton

Laagste instantie in de gewone rechterlijke organisatie, voorheen kantongerecht, waar de kantonrechter recht spreekt. Behoort tot de organisatie van de rechtbank.

Sepot

Beslissing van het openbaar ministerie waarbij het, op beleidsmatige of technische gronden, afziet van vervolging van een geconstateerd strafbaar feit.

Stiefouderadoptie

Aanneming als wettig kind door een (echt)paar waarvan een van de partners de wettige of natuurlijke vader of moeder van het kind is.

Strafduur (bruto)

Duur van het onvoorwaardelijk deel van de opgelegde vrijheidsstraf, ongeacht de duur van het ondergane voorarrest of de toepassing van de regeling van vroegde invrijheidsstelling.

Strafrechtspleging

Geheel van rechtshandelingen door het openbaar ministerie en de rechterlijke macht met betrekking tot strafzaken.

Strafzaak

Het bij een parket ter vervolging ingeschreven proces-verbaal ten aanzien van één verdachte.

Technisch sepot

Beslissing van het openbaar ministerie waarbij het afziet van vervolging van een strafbaar feit omdat het van mening is dat vervolging niet tot een veroordeling zal leiden (bijvoorbeeld omdat voldoende bewijs ontbreekt of omdat het feit of de verdachte niet strafbaar is).

Terbeschikkingstelling

Maatregel in het strafrecht waarbij de rechter beveelt dat de verdachte van een misdrijf, die een gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis heeft, bij bepaalde in de wet genoemde omstandigheden, van overheidswege ambulante zal worden behandeld en begeleid, of in een daartoe bestemde inrichting zal worden verpleegd.

Transactie (juridisch)

Het onder bepaalde omstandigheden ter voorkoming van strafvervolging voldoen aan een of meer door de opsporingsambtenaar (politie) of het openbaar ministerie (officier van justitie) gestelde voorwaarden, zoals het betalen van een geldsom ('boete'), waardoor het recht tot strafvervolging vervalt.

Tussenvonnis

Uitspraak door de rechter, gedaan vóór het eindvonnis in een aanhangig geding, die geen einde maakt aan de zaak; wordt nader ingedeeld in preparatoir, interlocutoir en provisioneel vonnis.

Uitlevering

Verwijdering van een persoon uit Nederland met het doel hem ter beschikking te stellen van de autoriteiten van een andere staat naar aanleiding van (een vermoeden van) het plegen van een misdrijf.

Uitzetting

Verwijdering van een vreemdeling uit Nederland wanneer zijn verblijf niet (meer) rechtmatig is.

Verblijfstitel (of status) gedetineerden

Administratieve typologie van gedetineerden in een penitentiaire inrichting naar aard van detentie, bepaald door fase in het strafrechtelijk traject (bijvoorbeeld voorlopig gehechte, veroordeelde), aard van de opgelegde vrijheidsstraf (bijvoorbeeld gevangenisstraf, hechtenis) en bijzonder kenmerken van betrokkene (bijvoorbeeld lopend vonnis, vreemdeling).

Verdachte

Persoon van wie, op basis van feiten of omstandigheden, wordt vermoed dat hij/zij zich schuldig heeft gemaakt aan een strafbaar feit.

Verstek (verlenen)

Formele constatering door de rechter dat een partij of een verdachte niet in rechte (per procureur) is verschenen noch op een andere wijze op de oproep bij verzoekschrift of dagvaarding heeft gereageerd; het betekent in de regel toewijzing van de eis.

Verstekvonnis

Uitspraak in een rechtszaak waarbij een procespartij niet in rechte ter zitting is verschenen noch heeft gereageerd.

Vervroegde invrijheidstelling

Het uit hoofde van de wet in beginsel vervroegd vrijlaten uit de penitentiaire inrichting van tot duurzame vrijheidsstraf veroordeelde personen.

Verzet

Gewoon rechtsmiddel, aan te wenden tegen een uitspraak (verstekvonnis) die door een rechtsprekende instantie niet op tegenspraak is gegeven en waartegen geen hoger beroep openstaat.

Verzetvonnis

Uitspraak in een rechtszaak die de rechter na verstekverlening opnieuw heeft beoordeeld.

Verzoekschriftprocedure

Procedure in een burgerlijke zaak o.a. voor het geven van een rechterlijke voorziening aan de verzoeker(s), zoals bij adoptie, curatele of voogdij, maar ook bij echtscheiding, ingeleid met een verzoekschrift (rekest) en eindigend met een beschikking.

Voeging ad informandum

Het voegen, door het openbaar ministerie, van een strafzaak zonder tenlastelegging bij een andere zaak die aan de rechter wordt voorgelegd, met het doel de rechter bij de bepaling van de strafmaat rekening te laten houden met de gevoegde zaak.

Voeging ter berechting

Het samenvoegen, door het openbaar ministerie, van ingeschreven strafzaken, met het doel de rechter bij één vonnis verschillende zaken tegelijk te laten afdoen.

Voeging ter zitting

Het samenvoegen, door de rechter, van onder verschillende parketnummers ingeschreven strafzaken, met het doel deze zaken als één strafzaak te behandelen.

Vonnis

Gemotiveerde bindende uitspraak van de rechter in een voor hem gevoerd rechtsgeding.

Voogdij

Gezag over minderjarige en diens goederen, van rechtswege of op beslissing van de rechter aan een ouder of een derde opgedragen, wanneer het ouderlijk gezag niet over het kind wordt uitgeoefend.

Voorlopige hechtenis

Vrijheidsbeneming in een huis van bewaring voorafgaand aan behandeling ter terechtzitting, in het algemeen toegepast bij verdenking van een ernstig delict (misdrijf waarop een gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld), op grond van ernstig vluchtgevaar en/of een gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid, bijvoorbeeld vrees voor herhaling.

Voorlopige voogdij

Maatregel waarbij de kinderrechter voorlopig in de gezagsuitoefening van een minderjarige voorziet, indien een minderjarige niet onder gezag staat of dit gezag niet over hem wordt uitgeoefend.

Vreemdeling

Ieder die de Nederlandse nationaliteit niet bezit en niet op grond van een wettelijke bepaling als Nederlander moet worden behandeld.

Vrijspraak

Uitspraak, door de rechter, waarbij hij niet bewezen acht dat het door het openbaar ministerie ten laste gelegde feit door de verdachte is gepleegd.

Bronbeschrijving

In het volgende onderdeel staat per rechtsgebied een zeer beknopte bronbeschrijving van de gegevens die ten grondslag liggen aan de in dit boek gepresenteerde basisinformatie.

Burgerlijke rechtspraak

De statistieken van de burgerlijke of civiele rechtspraak werden tot en met verslagjaar 2000 samengesteld aan de hand van de opgaven van de rechterlijke colleges. Het merendeel van deze gegevens werd in geaggregeerde vorm aangeleverd door de administraties van de rechtbanken, waaruit het CBS slechts betrekkelijk summiere overzichten kon samenstellen. In overleg met de (toen nieuwe) Raad voor de rechtspraak worden vanaf het verslagjaar 2001 de uitkomsten samengesteld op basis van de elektronische bestanden uit het PCSII-registratiesysteem van de Raad voor de rechtspraak. Daarmee beoogt de Raad tevens de enquêtedruk voor de afzonderlijke rechtbankgriffies te verlagen. De statistiek van de burgerlijke rechtspleging beschrijft de omvang, aard en ontwikkeling van de civielrechtelijke zaken, behandeld door rechtbanken (inclusief sector kanton), gerechtshoven en Hoge Raad.

Bestuursrechtspraak

Tot en met het verslagjaar 1993 ontving het CBS per kwartaal geaggregeerde informatie van de sectoren bestuursrecht bij de arrondissementsrechtbanken over de rechtspraak met betrekking tot sociale verzekeringswetten en ambtenarenzaken. Met ingang van 1994 is de berichtgeving omgezet in informatie per zaak. Bovendien levert het beheers- en informatiesysteem bestuursrecht (Berber) de gegevens elektronisch aan.

Hetzelfde geldt voor de berichtgeving over de rechtspraak bij de Centrale Raad van Beroep.

De gegevens over de rechtspraak bij de Hoge Raad zijn tot en met 1998 door het CBS per zaak verzameld. De gegevens over latere jaren zijn afkomstig uit de jaarverslagen of zijn op verzoek van het CBS door de Hoge Raad verstrekt.

De overige informatie over bestuursrecht is tot en met 2002 in geaggregeerde vorm verzameld bij onder meer de belastingkamers van de gerechtshoven en het College van Beroep voor het Bedrijfsleven. Inmiddels vindt de waarneming bij de belastingkamers en het College van Beroep voor het Bedrijfsleven plaats uit Berber, op dezelfde wijze als de waarneming bij de sectoren bestuursrecht bij de rechtbanken en de Centrale Raad van Beroep.

Strafrechtspraak

De behandeling van strafzaken is tot het begin van de jaren negentig via vragenlijsten waargenomen. Gegevens over kantonstrafzaken werden waargenomen via verzamelstaten. Voor de beschrijving van rechtbankstrafzaken (misdrijven) werden van iedere instantie in het strafproces per beslissing de verschillende gegevens waargenomen.

Sinds 1991 komen de gegevens over criminaliteit en strafrechtspleging beschikbaar vanuit het Communicatiesysteem Openbaar Ministerie Parket AdministratieSysteem, kortweg COMPAS genoemd. COMPAS is opgezet vanuit het ministerie van Justitie en richt zich op administratieve ondersteuning van de verwerking van strafzaken door het openbaar ministerie.

Voor kantonstrafzaken worden hieruit geaggregeerde gegevens afgeleid. De berichtgeving over rechtbankstrafzaken vindt plaats per strafzaak en per instantie.

Financiën en personeel van OM en rechtspraak

De informatie over uitgaven en inkomsten voor het openbaar ministerie en de rechtspraak en gegevens over de personeelssterkte bij de parketten en gerechten is afkomstig van de Raad voor de rechtspraak.

Aan de publicatie Rechtspraak in Nederland 2004 werkten mee

CBS-bijdragen:

Medewerkers taakgroep Rechtsbescherming en veiligheid (RVE): teksten, staten, figuren

Externe bijdragen:

Dr. Frank van Tulder en drs. Bart Diephuis, hoofdstuk 5, Financiën en Personeel (Raad voor de rechtspraak, afdeling Ontwikkeling)

Eindredactie:

Mevr. Mr. Drs. N.E. de Lange
Drs. A.H. Sprangers

